

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

X. évf. 1. szám
1999. február
90,— Ft

Bulányi György
80 éves

„Békére keresők”

A cenzúrázott Jézus

A konstantini fordulat
következményei

Moha-mese

Interjú
Sik Tomával

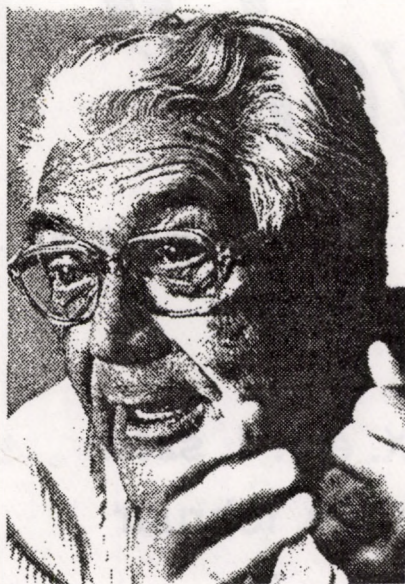
Novella

Beszámoló
a kárpátaljai
gyermekakcióról

Olvasók fóruma

Környezetvédelem

Bulányi György

Születésnap i köszöntő

Egy 1990-ben elhangzott előadásának közlésével Olvasóink nevében is szeretettel köszöntjük a 80 éves Bulányi Györgyöt, aki persze barátainak és tisztelőinek „csak” Gyurka bácsi! Köszönjük azt a szemlélet- és értékfelmutatást, amelyet élete, tanítása, írásai és sokoldalú segítsége jelent ma is a 21. század küszöbén álló, elbizonytalanodott és elmagányosodott embernek.

Az értéket állító ember mindig veszélyes a hatalmi struktúrák és a langymeleget kedvelők számára. Elbizonytalanít, tükörbe nézésre késztet, gondolkodás-átalakításra hív. És mit ad cserébe? A tisztánlátást Isten és ember dolgaiban, az emberhez méltó életutat, a közösség és a család szeretetét és biztonságát.

Mindezt köszöni az „Érted vagyok” folyóirat is, hiszen lehetőségeinkhez és képességeinkhez mérten ugyanezt igyekszünk szolgálni. Szívvel kívánjuk, Mennyei Atyánk éltesse, és adjon Neki szellemi-lelki-testi egészséget, bölcs derűt és belső békességet!

A közös jézusi örökség

Az ember „istenarczu” lény

A jézusi célkitűzésről szeretnék beszélni. Félreérthetetlen egyértelműséggel szeretném elmondani erről a véleményemet, meggyőződésemet.

Amikor Jézust a házassági válás kérdésében megkeresik a farizeusok, Ő így nyilatkozik: „Mózes szívetek keménysége miatt engedte meg nektek, hogy elváljatok feleségeitől, de kezdetben nem így volt” (Mt 19,8). Hogyan voltak az emberek dolgai kezdetben?

A Teremtés könyvében Ádám Évát meglátva így szól: „Ezért az ember elhagyja apját és anyját, és ragaszkodni fog feleségéhez” (Ter 2,24). Másfelől ezt a megbízatást kapja Istentől az ember: „Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és minden élő, és földön” (Ter 1,28). Összefoglalom ezt a kettőt: az ember tisztelte az ember alatti világon, de nem az emberen; ember az emberhez ragaszkodjék, ember az embert szeresse.

Ugyanez a Teremtés könyve mond valamit Isten és ember létbeli hasonlóságáról. Ezt: „Megteremtette Isten az embert a maga képére, az Isten képére teremtette meg őt, férfinak és nőnek teremtette meg őket” (Ter 1,27). „Istenarczu” lény vagyunk — ahogyan Vörösmartynk mondja (Emberék). Miben áll ez az istenképességünk? Abban, hogy értelmünk van és szabad akaratunk? Biztos. De nem ez a teteje és veleje. Hanem az, hogy férfi és nő, ember és ember ragaszkodik egymáshoz, szereti egymást. Ebben állna is-

tenképességünk? Igen. Az emberi lét és a férfi-nő kapcsolat legmélyebb titkáról lebbentette fel a fátylat Jézus, amikor fogyhatatlanul beszélt arról, hogy az Atya szereti a Fiút. És akkor, amikor élete fogytáig bizonyította nemcsak szavával, hanem élete odaáldozásával is, hogy nincs életének magasabb vezérlő elve, mint mindenben Atyja kedvét keresni. Az Atya szereti a Fiút, s a Fiú szereti az Atyát. Az evangéliumok beszámolnak arról is, hogy a Lélek az Atyától jön ki, s hogy ugyanez a Lélek hajtja és űzi a Fiút arra, hogy tegye azt, ami az Atyának kedves. Egy kört látok. Felső íve az Atyától a Fiúig ér, és ebben az ívben a Lélek, a Szeretet-Lelke árad. Alsó íve az ellenkező irányban a Fiútól visszatér az Atyáig, s ebben az alsó ívben is a Szeretet-Lelke árad. S ezzel bezárul a VALÓSÁG első köre, első szeretet-köre. Ennek hagyományos neve: Szentháromság. Ennek a szentháromságos Istennek a képére és hasonlatosságára lettünk mi, emberek megteremtve, amikor férfinak és nőnek teremtett meg minket az Isten.

Amikor Isten lelket lehelt az emberbe, a maga Lelkét, ezt a Szeretet-Lelket lehelté belé, aminek-akinek a neve: Szent Lélek. Ez a Szeretet-Lélek árad a férfitől a nőig a szeretet-szerelem órájában felső ívként. S ez a Szeretet-Lélek árad vissza a nőtől a férfihez alsó ívként ugyanabban az órában. S bezárul a kör. Egy másik kör. Ha az előző kör az Isten köre volt, úgy ez — az ember köre. De ez már a harmadik kör. A harmadik? Igen. És a második? A második az áttételi szíj.

A második körben a Fiútól árad tovább az a szeretet, amelyet a Lelken át az Atyától kapott. Árad felső ívként az emberig. Kivétel nélkül minden emberig. És zárul a kör, ha az ember ugyanennek a Szeretet-Lelknek az erejében a maga szeretetével visszaöleli a Fiút, az Istent. Ez a második kör. S e három körben revelálódik számomra a legteljesebben és legmélyebben a szó, hogy Isten képére lettünk teremtve. Arra, hogy szeressünk. Mert erre lettünk.

A tóra, az evangélium és az emberi lelkiismeret

Mi a bizonyosságom végső forrása? Maga az ember. A tóra, az evangélium és az emberi lelkiismeret ugyanazt a nyelvet beszéli. Hogyan merem ezt állítani látván látva az emberi történelem mérhetetlen gyűlölet- és gyilkosságtengerét? Ugy, hogy még egyetlen embert sem találtam, aki igennel válaszolt volna nekem a következő három kérdésemre:

- a) Te szereted, ha uralkodnak rajtad és szeretteiden?
- b) Te szereted, ha éhezhetnek téged és tiedet?
- c) Te szereted, ha megölnek téged és a hozzád tartozókat?

Kivétel nélkül minden ember azt várja embertársaitól, hogy becsüljék, segítsék őt, s ha vétkezett is, megbocsássanak neki. Azt, hogy szeressék. Az ember úgy tudja, hogy embermértisége van. S ez a méltóság tiltja, hogy uralkodjanak rajta, hiszen nem az ember alatti világhoz tartozik. Ez a mélt-

tóság csak azt tartja méltónak, ha az ember szeretetre talál.

Minden ember hisz valamiben. Nevezük ezt fides generalis-nak. Minden ember hisz valami sajátosban, ami csak az ő népének, vallásának vagy éppen személyiségének a sajátja. Nevezük ezt fides specialis-nak. És végül minden ember hisz abban, hogy őt meg kell becsülni és szeretni kell. Ugyanakkor bölcsen tudja, hogy ez meg nem valósulhat, ha kivétel nélkül minden ember — és ezek között ő is — be nem áll azok sorába, akik szeretik embertársaikat. Nevezük ezt a harmadikféle hitet fides universalis-nak. A hitnek erről a harmadik fajtájáról beszél az emberi lelkiismeret. És ezzel a harmadik fajtájú hittel van teljes harmóniában az evangélium, amikor Jézus így beszél: „Mindazt tehát, amit akaratok, hogy tegyenek veletek az emberek, ti is tegyétek nekik ugyanúgy”. És ebben látja Jézus a törának is a lényegét, mert szavait így folytatja: „Ebben áll a törvény és a próféták”. „Törvény és próféták” — így nevezik a zsidók azt, amit mi ószövetségi szentírásnak mondunk. S amikor Jézus ugyanezt rövidebben mondja — Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat! —, akkor csak idézi Mózes III. könyvét (19,18).

Isten egyetlen szövetsége

Hát ez volt kezdetben, és ezt akarta Isten a múltban, és ezt kívánja tőlünk a jelenben. És ennek a teljes megvalósítására adta nekünk feladatként az előttünk álló jövőt. És ez adja a Szövetség tartalmát. Miféle szövetségét? Isten szövetségét az emberrel és ember szövetségét az Istennel. Melyiket? Az ősit, amelyet a teremtés hajnalán kötött az emberrel? A régít, az őt, amelyet a Sínai-hegyen kötött, amikor átadta Mózesnek a két kőtablettát a tízparancsolatot? Az újat, amelyet az utolsó vacsorán kötött meg tanítványaival, hogy azok soha ne feledjék Őt és amit tanított nekik? Melyiket?

Testvéreim, én azt gondolom, hogy Istennek csak egyetlen szövetsége van. Egyetlen és változatlan, mert Ő Maga sohasem változik, csak él és szeret mindörökkön örökké. Az Ő szövetsége, akár a teremtés hajnalán, akár a Sínai-hegyen, akár az utolsó vacsora termében, mindig örök szövetség, amelyet az idő tengelyén újra és újra felkínál az embernek. Ugyanezt a szövetséget, mert Istennek ez az egyetlen és örök szövetsége kiolvasható az emberi természet nem kézzel írt, hanem Isten-től alkotott valóságából, a Sínai-hegyi törvényhozásból és a Hegyi beszédből egyaránt. Szövetségújítás van az Isten részéről, szövetségfelmondás soha sincs. Kell-e ezt igazolnom? Ha kell, hát teszem. Szenvedése előtt Jézus a tanítványokkal szeder-estet ül: Vallásának előírása szerint elfogyasztja az Egyiptomból kimenekülés emlékére a kivonulási báránnyt. Ennek a vacsorá-

nak a maradékából veszi fel az asztalról a kovásztalan kenyeret és a boros poharat, s mondja az utóbbiról, hogy az az ő vére, a szövetség vére, s hogy a szövetségnek hűség és megőrzéseként ontja ki vérének tanítványaiért és minden emberért. S amikor felszólítja tanítványait, akikkel együtt ült szeder-estet, hogy majd ők is tegyék azt, amit most Tőle láttak, akkor ennyit mond: „Tegyétek ezt az én emlékezetemre!” Ezt mondja, nem pedig ezt: Ezután a hűvét báránnyal elfogyasztása helyett tegyék majd ezt és ezt. Mert Isten nem tartozik egyetlen néphez sem. A zsidóhoz sem. A keresztényhez sem. Isten az emberhez tartozik. Ahhoz az emberhez, aki szeretetre lett és szeret. És nem tartozik ahhoz, aki nem szeret. Másképpen is mondhatom: Isten nem tartozik egyetlen fajhoz, nemzethez, osztályhoz sem. Ellenkezőleg: nekünk kell mindannyiunknak Hozzá tartoznunk... a szeretet magatartása, szeretetünk által.

Miért lett ember és keresztre feszített ember az Isten?

Nem szertartás-csere céljából lett az Isten emberré. Az inkarnáció Isten végtelen szeretetének mindenekfeletti megnyilvánulása. Az egyetlen szövetség, a nagy isteni terv megvalósulása érdekében az Isten — aki önmaga mintájára teremti meg az embert, hogy az képes legyen teljesíteni rendeltetését, hogy a szeretet által olyan legyen, mint az Isten —, ez az Isten erre a teremtésben megnyilvánuló jóságára rátesz még egy lapáttal. Maga jön el és ölt emberi testet, hogy emberként ő maga mutassa meg és be nekünk, hogyan kell járnunk a szövetségi hűség útját... ha kell, egészen a Golgotáig. Ha kell, ha az ember, aki nem akar szeretni, odaparancsolja ezt az embertársát, aki hűséges a szövetséghez, hűséges és ennek folytán csak él és szeret... miként az Isten, aki úgyszintén csak él és szeret.

És itt, ezen a ponton valamit nagyon egyértelműen kell elmondanom. Az Atya nem dolgozott be a Fiú-gyilkosoknak, s a Fiú-gyilkosok nem dolgoztak be az Atyának. Isten nem haragudott meg az emberre, és Isten nem taszította el magától az embert. Sem Ádám vétke miatt és után, sem senki másnak a vétké miatt és után. A bűnnel az ember löki el magát Istentől, de Isten sohasem lök el minket magától. Isten olyan, mint a tékozló fiú apja. Szereti nem tékozló fiát és szereti tékozló fiát, és hazavárja őt az atyai házába. S hogy amikor hazajön, miként bánik vele az Istent példázó atya — azt az evangéliumok ismerőinek nem kell elmondanom. Isten nem sértődik meg. Még kevésbé várja, hogy embervérről, istenvér ontásával engeszteljük ki alig oltható haragját. Isten nem a vérontás Istene. „Ő nem az a véres Isten: az a véres Isten sincsen. Kard ha csörren, vér ha csobban, csak az

ember vétkes abban” — mondja a legemberibb, a legjézusibb magyar költő, Babits Mihály. Isten utánamegy az eltevélyedett báránynak és hazaviszi, ha az engedi.

Jézus a szeretet örök világából, a Szeretet első és örök-időtlen köréből jött, s ha feltesszük a kérdést, hogy MIÉRT JÖTT?, erre sincsen más válasz, csak ez: szeretet okán jött és szeretet céljából jött. Hogy megmutassa nekünk, hogyan kell az „istenarcznak” megteremtett emberhez méltó módon viselkednünk. S ha feltesszük a kérdést, hogy miért lett keresztre feszített emberré, erre sincsen más felelet, csak az, hogy aki nagyon szeret, az a Golgota-halált, a halálok halálát is elvállalja, hogy hűséges maradjon a szeretethez, és a csak-szeretethez.

Nem utópia, hanem elpídia — avagy az írástudók árulása

Hogy kicsoda és micsoda az Isten, hogy kicsoda és micsoda a nagybetűs Szeretet, ill. a kisbetűs szeretet, hogy kicsoda és micsoda az az ember, akit Isten a második körben önmagával érint meg, miként Ádámot érinti újjával Michelangelo freskóján — erről talán a legtöbbet az az állítás mond el, amely egykor elhangzott az ajkán annak, aki Isten is volt és ember is volt egy személyben. Ez volt az a mondat: Hatalmam van odaadni az életemet! Azt az embert, aki ezt a mondatot elkezdte: Hatalmam van..., de így folytatja: megvédeni magamat, másokat, megbüntetni, bebörtönözni, felakasztani, különbözteseket vagy a velem szemben álló politikai elgondolások képviselőit... ezt az embert nem érintette meg Isten uja, élete és szeretet-lényege. Nem érintette meg még akkor sem, ha a különféle vallások mint a maguk szentjét, misztikusát állítanak be arcképcsarnokukba.

Amikor a keresztény múlt vagy jelen szembeáll a Hegyi beszéd Jézusával, akkor rendre mellébeszélés következik, s előbb utóbb elhangzik ez a szó: utópia. Magyarul: nincs hely másutt, mint a mennyországban, mint a transzcendenciában a Szeretet avagy az Isten Országának a megvalósulására. Azaz Isten hiába érintette meg a szeretet Szent Lelkével a második körben az embert, az ember itt a földön csak a jusszticiának a szolgálatára képes, amely rendőr-csendő, fegyver-hadsereg nélkül nem lehet hatékony. Azaz a keresztény is csak arra lehet képes, amire a Jézus-előtti múlt képes volt: államhatalmat csinálni, amely tudvalevően erőszakra épül. Már Ádám sem volt képes belesimulni Isten koncepciójába, Ádám után még kevésbé vagyunk képesek a szeretetre, mert az ő bűne mindannyiunkat megrontott. Mindez annyit jelent, hogy hiába van első szeretet-kör, hiába van második szeretet-kör, a harmadik szeretet-kör már semmiképpen sem lehetséges. Isten fuser munkát végzett. Isten átabotában

dolgozott. Markába szakadt a vállalkozása. Abból, amit elgondolt, semmi sem valósulhat meg. Az ember ösztudománya csak annyi, hogy csinálja az ellenkezőjét annak, amire Isten megteremtette: gyilkol. Kezdetleges fokon ökölrel, majd vassal s végül hidrogénbombával.

Az ember valóban csak erre képes, ha az írástudók elárulják az Istent, a Szeretetet. De amíg az írástudók ezt nem teszik, amíg az írástudók vállalják, hogy Isten tolmácsaiként működnek, s ezért vállalják a tolmácsok sorsát, a prófétasorsot, addig van remény. Remény arra, hogy az ember másra is képes, mint gyilkolásra. Képes a szeretetre. Ennek következtében a Hegyi beszéd — ha a keresztény teológia nem az áruló írástudók teológiája — bizony nem utópia. Nem utópia, hanem valami más. Elpidia. A görög elpizs szó reményt jelent, és az elpidia arról énekel, hogy van remény. Az ember képes a szeretetre. Csak nem szabad megmérgeznie a lelkét. Nem szabad azt tanulnia, hogy szeretni csak a mennyországban leszünk képesek. Hogy Isten Ádám bűne miatt valami eredeti bűnnel verte meg az emberiséget. Hogy Isten csak Fia véres halála által hajlandó kien-gesztelődni az ember iránt. S hogy az ember itt a földön csak jusztiára és államhatalomra és erőszakkal rendet csinálásra képes.

Egy alternatív társadalom és annak feltételei

Hofstaetter, a szociológus könyvet írt a kisközösségekről. Feleségének ajánlotta. Ezekkel a szavakkal: De te fabula narratur. Rólad mesél ez a történet. Azt mondta el, hogy a kisközösségekben megvalósulhat az az erőszakot nem ismerő csak-szeretet, amelyet megtapasztalt házasságában. És azt mondta, hogy bizony nem lehetetlen, hogy a társadalom élete ilyen erőszakot nem ismerő kisközösségek hálózatából integrálódjék egybe. Azt mondta el ezzel, hogy lehetséges az Isten, azaz a Szeretet Országa a földön. Másik, alternatív társadalomként. Modellként, mintaként és kovászként. Hogy utat mutasson.

Nem áruló írástudóként, hanem Jézust és az ő Atyját tolmácsolni szándékozó lélekkel kérdezem, mik a feltételei annak, hogy az Ország, amelynek elközelgéséről beszélt Jézus, megvalósuljon a Földön?

Első feltétel: átalakítani gondolkodásunkat. Ezt görögül meta-noiának mondják. Mi tekintetben? Abban, hogy megszüntetünk magunkban három kategóriát. Ez a három kategória: jó barát, semleges-közönyös és ellenség. S ezt a hármat lecseréljük egyetlen egyre: felebarát. Más szóval: mindenkit embertársunknak tekintünk. Mindenkire vonatkozóan érvényesnek tekintjük a lelkiismeret, a tóra, az evangélium szavát: Ne tedd a másikkal szemben, amit magadnak nem kívánsz.

Második feltétel: radikálisan elutasítani magunktól az uralkodás vágyát, és szolgálni akarni kivétel nélkül minden embert. Ezt görögül pán-dúliának mondják. „Pán” annyi, mint mindenki. „Dúlia” annyi, mint szolgálat. Nem elég tehát elutasítani magunktól a diktatúrát és lecserélni azt demokráciára. A demokrácia csak a többség uralkodását jelenti. Igaz, hogy közelebb áll ez az evangéliumhoz, mint a diktatúra, mint a kisebbség uralkodása. Közelebb, mint az arisztokrácia, oligarchia és hierarchia. De az evangéliumtól idegen minden fajta „krácia” és „archia”, mert ezek a szavak mind „uralkodást” jelentenek, akár a legjobbak, akár kevesek, akár a papok uralkodnak. Isten sem az első körben, sem a második körben nem uralkodik. Az Atya nem uralkodik a Fiún, s a Fiú nem uralkodott az embereken sem a betlehemi jászol nyomorúságában, sem a három esztendő tanítványképző vándorfőiskolán, sem a Golgotán. Isten nem „él és uralkodik” — ezt csak Ágoston gondolta így —, az Isten csak él és szeret, Isten csak szeret. Jézus mosta tanítványainak a lábát. Példát akart ezzel mutatni nekünk. A tanítvány pedig nem lehet különb a Mesterénél. Aki közületek első akar lenni — mondta övének —, legyen mindnyájatoknak a szolgája. Mindnyájatoknak — „pán”, szolgája — „dúlia”. Jézus pándúliára tanított minket.

Harmadik feltétel: megetetni az éhezöket. A Máté-evangélium 25. fejezetében ennek a feltételnek a teljesítése fejében állítja Jézus jobb felé az Atya áldottát. Egyetlen rászoruló sem hagyhatunk ki. S a segítés mértékének nincsen más határa, mint a magunkat szegénnyé tevés. A Hegyi beszédben a tényleges, az anyagi értelemben vett szegények a boldogok, s a tényleges, az anyagi értelemben vett gazdagoknak szól a nagy jézusi JAJ. Aki ezt másképpen magyarázza, biztosan áruló írástudó. Biztosan, mert a történelem azt mutatja, hogy a nyomorúságot egyetlen faj, nemzet, osztály sem viseli el, és csak az alkalmas órára vár, hogy véres bosszút álljon azokon, akik nyomorúságba taszították vagy akárcsak abban hagyták őket. Higgyetek az evangéliumban — mondom Jézussal. És ez az evangélium ezt mondja: „Add el mindenedet, és árát oszd szét a szegények között”. Enélkül pedig legyen még oly rokonszenves is a gazdag ifjú személye Jézusnak, az ifjú nem lehet Jézus tanítványa. Mindenkinek mindenkinek kell adni. Erre is van görög műszavunk: pán-pán-dória. Minden rászoruló meg kell ajándékoznunk, s ha kell, mindenünket latba vetve, ahogyan Jézus a gazdag ifjútól kívánta.

Negyedik feltétel: az egyoldalú le-szerelés azonnali és személyenkénti fogantatása. Nincs súlyosabb fából vaskarika, mint ez: keresztény katona. Mint ez: hónom alatt az evangélium, kezemben a kézigránt. Közel ezerhét-száz esztendeje tart ez a Krisztust csú-

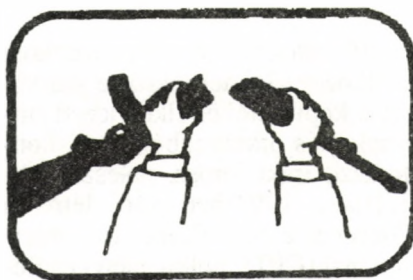
foló gyalázat. Legyenek akármilyen szép szavaink is, amíg a keresztény ember katonai esküt tesz, azaz megígéri az ellenség, értsd: embertársai elpusztítását, addig meggyalázzuk Jézust, s ha még hozzá Istenről is beszélünk, csak félrebeszélünk. Erőszakmentesség nélkül nincs kereszténység. Az „ellenség” szükségképpen valaki embertársunknak a fia, apja, férje... ember. Ha kell görög műszó, akkor a negyedik feltétel: az echthrofilia, azaz ellenségszeretet. S ha ezért az államhatalom börtönbe zár vagy kivégez minket, vállalnunk kell. Enélkül nem lehetünk Jézus tanítványai.

Ötödik feltétel: egyetemes hirdetési kötelezettség. A papoknak az a dolguk, hogy ezt és kizárólag ezt és nem más Jézust — és különösképpen nem ennek a Jézusnak az ellenkezőjét — hirdessék. A nem-papoknak pedig ugyanaz a dolguk, mint a papoknak. Mert Jézus a maga népét tanítványokból álló népnek akarta. Padban ülő, szolgáltatásokat pusztán elfogadó keresztényeket nem akart. A „tanítvány” Jézus tanítása szerint olyan embert jelent, aki embertársait tanítványokká akarja formálni. Ma őt, holnapra hat vagy hétmilliárd ember vár a Jézusi ígére, hogy élni tudjunk a földgolyón. Élni, s a Hegyi beszédben rajzolt boldogságban élni. Senki sem mentheti fel magát a egyetemes hirdetési kötelezettség alól. Kérüsen — hirdetni. Ez a pánkérüsz-szia feltétele.

Hatodik és utolsó feltétel: a kahal. Héber szó. Jézus így nevezte a maga egyházát, a maga kisközösségét, amely Vele együtt tizenhárom főből állt. Ebben a kahalban nevelte a tanítványait. Mi sem lehetünk ügyesebbek nála. Enélkül mi sem tudhatunk tanítványokat nevelni. Minden tanítványnak egy kahalban kell nevelődnie, és minden tanítványnak létre kell hoznia a maga kahalját, amelyben ő neveli azokat, akiket ki tud halászni a társadalom halastavából. Képes reá, mert Jézus nemcsak Pétert és társait tette emberhalászokká. Ma is azzá teszi azokat, akik átadják magukat neki.

Befejezés

Testvéreim, akik a legkülönbözőbb keresztény felekezetekhez tartozhattok, bizonyosságot teszek. Egyszerűbb szóval: az a meggyőződése, még egyszerűbben: az a véleményem, hogy amit a fentiekben elmondottam, ez a mi közös jézusi örökségünk. Kultúránk, vallási múltunk s hagyományaink lehetnek nagyon különbözők. De ez a közös jézusi örökség összeköt minket, ha vállaljuk azt. Nem különbözőségeinket kell felszámolnunk. Ragaszkodjunk ezekhez mindannyian külön-külön, mint édes miénkhez: nyelvben, zenében, liturgiában, istenmegközelítési stílusokban. Isten örül a gazdagságnak és sokféleségnek. Csak a jézusi örökségben legyünk egyek. Abban, hogy mindannyian nagyon szeretjük egymást.

Katonaadó és lelkiismereti szabadság

„Minden személynek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához; ez a jog magában foglalja a vallás és a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy a meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben oktatás, gyakorlás és szertartások végzése útján kifejezésre juttatásának jogát.”

(Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 18. cikk)

Hazánkban 1989 óta választható a polgári szolgálat azok számára, akik lelkiismereti okból nem hajlandók katonák lenni. Így jogunk van ahhoz, hogy személyesen ne vegyünk részt a katonaság tevékenységében. Viszont tudatában kell lennünk, hogy adónkkal továbbra is részt veszünk — még ha önkéntelenül is — a hadsereg fenntartásában. Minden forintból, amit megkeresünk, jelentős rész kerül a hadsereg költségvetésébe, s mi ezekért a pénzekért is felelősséggel tartozunk.

Számos adófizető állampolgár számára súlyos lelkiismereti konfliktust okoz, hogy adójával részt venni kényszerül a hadsereg fenntartásában. E konfliktus feloldására a lelkiismereti és vallásszabadságot tiszteletben tartó törvényes lehetőséget kell teremtenünk. Jelen írásunkban áttekintjük az ebben a témában eddig született próbálkozásokat, a felmerülő lehetőségeket és fontos kérdéseket.

Tiltakozás pénzünk katonai célokra használása ellen

War Tax Resistance (WTR): A hazai köztudatban még eléggé ismeretlen ez a kifejezés, eddig nem is sikerült megfelelő fordítást találni rá. Legjobban talán a fenti alcím közelíti meg a war tax resistance tartalmát. A WTR magában foglalja azokat a kezdeményezéseket és egyéneket, akik tiltakoznak azellen, hogy adójukon keresztül katonai kiadások támogatására kényszerülnek; azokat, akik emiatt megtagadják adójuk egy részének vagy akár egészének megfizetését; azokat, akik az adóhivatal helyett alternatív alapokba, békés célokra irányítják át az esedékes összeget; azokat, akik hazájukban Békeadó Alap bevezetésé-

ért küzdenek; sőt még azokat is, akik egyszerűen csak támogatják a katonaadó-megtagadókat.

Miért ellentétes lelkiismeretünkkel a hadsereg pénzélése?

Amíg emberek halnak éhen, nincs elég pénz oktatásra, egészségügyre, szociális célokra, addig emberiségellenes büntetnek tartunk minden egyes fegyverkezésre, hadsereg fordított fillért. De még ha mindezekre jutna is elegendő forrás, akkor is rossznak tartanánk a hadsereget, mert még békeidőben is az erőszakot terjeszti.

Kifejezetten károsnak tartjuk a hadsereget, nem csupán feleslegesnek. Azt gondoljuk, hogy erőszakmentesebbé tehető a világ és szabadabbá tehető az emberek azáltal, ha nem tartunk fenn hadsereget. Erkölcsi kötelességünknek érezzük, hogy a mai emberek és utódaink számára erőszakmentesebb, szabadabb életet tegyünk lehetővé.

Személyesen nem veszünk részt a hadseregben, de pénzünkkel továbbra is támogatjuk a hadsereget. Nem öltünk egyenruhát, nem veszünk részt fegyveres kiképzésben, de másokat megfizetünk, hogy helyettünk megtegyék ezt. Rendjén van ez így?

Azt gondoljuk, hogy inkább az veszélyezteteti életünket és szabadságunkat, ha van hadseregünk, mint az az állapot, ha nincs hadseregünk. Az emberiség történelme folyamán elérkezett ahhoz a szakaszához, amikor egy kultúra fennmaradását már inkább a hadsereg megszüntetése, mint fenntartása szolgálja. *Felöltséget érzünk, szereteteinket és mindenkit meg kívánunk védeni, éppen ezért akarunk katonai védelem helyett erőszakmentességen alapuló honvédelmet:*

- a meglévő konfliktusok erőszakmentes feloldását,
- a konfliktusok megelőzését, ill. elmérgesedésük megelőzését,
- hosszabb távon ható, a világot erőszakmentesebbé tevő tevékenységeket (pl. gyilkosság nélküli képernyőért mozgalmak, játékfegyverek megszüntetése).

A honvédelemre vonatkozó alkotmányos kötelezettséget véleményünk szerint katonai eszközökkel nem lehet megvalósítani, *valódi megoldást* csak az erőszakmentes konfliktusfeloldás jelent. Úgy véljük, hogy éppen mi védjük a hont, a katonák pedig nem védenek minket, hanem sokkal inkább veszélyeztetnek.

Nem csupán elvileg szép vágyalomnak, majd a távoli jövőben elrendő célnak tartjuk pl. Magyarország hadseregmentességét, hanem *jelenbeli reális* lehetőségnek. Costa Ricának 1945 óta nincs hadserege, részben emiatt térségében messze a legfejlettebb ország lett. Más országokban is vannak hadseregük megszüntetését vagy csökkentését kívánó társaink, de ha nem lennének, akkor is meg kellene tennünk az első lépést.

Új törvény szükséges

Alapvető emberi jog, hogy jogunk van vallásunknak, lelkiismeretünknek, meggyőződésünknek megfelelően szabadon élni. Ezt a jogot rögzíti az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata is. Jóllehet ma már lelkiismereti okból választható a polgári szolgálat, de *amíg arra kényszerülünk, hogy — akár meggyőződésünk ellenére — anyagilag támogassuk a hadsereget, a fegyverkezést, addig nem beszélhetünk lelkiismereti szabadságról.*

A lelkiismeret és meggyőződés szabad gyakorlásához fűződő, elvileg mindig is létezett alapvető emberi jognak csupán kodifikálását, egyértelmű rögzítését, teljeskörű elismerését, konkrétan a hadsereg pénzelésének területén történő érvényesítését kívánjuk és várjuk el törvényhozásunktól; függetlenül attól, hogy kinek milyen nézetei vannak a hadsereggel kapcsolatban — hasonlóan ahhoz, ahogy a vallásszabadság elvét is alapvető emberi jognak tartjuk, teológiai és politikai álláspontoktól függetlenül.

A közteherviselést magunkra nézve kötelezőnek érezzük. Amiért mi sikraszállunk, az egy emberi jog érvényre juttatása, és alapvetően nem adózási ügy. Az adózásnak nem a befizetési oldalával foglalkozunk, hanem közös pénzünk felhasználásával.

Vannak, akiknek nem a hitét, lelkiismeretét, meggyőződését sértik, ha a hadsereg pénzelésére kényszerítik, hanem racionális meggondolás alapján, vagy akár különösebb meggondolás nélkül az a véleményük, hogy a hadi kiadásokat csökkenteni kellene vagy meg kellene szüntetni. Van, aki rossznak gondolja a hadsereget, van, aki csupán feleslegesnek, van, aki valamilyen mértékben szükségesnek tartja, de kevesebbet kívánna költeni rá, mert más területekre többet szeretne fordítani. Ha lehetőség lenne az adók felhasználásába beleszólnunk, az elmozdulás lenne a részvételi demokrácia felé, amit jónak tartanánk; de ettől függetlenül, más alapon, halaszthatatlanul szükség van a lelkiismereti szabadságot biztosító törvényre.

Ha néhány ember lelkiismereti szabadságát biztosítja, ezzel számunkra máris hatékonyvá válik a törvény. Azt, hogy a katonai költségvetés észrevehető mértékben csökkenjen, jelentősen segítené, ha nemcsak lelkiismereti alapon lehetne megtagadni a hadsereg pénzelését, hanem egyszerű választással is.

Például

- nálunk is lehetne maximálni a katonai kiadások mértékét (Japánhoz hasonlóan);

- az SZJA-bevalláshoz kapcsolódó, kétszer 1 %-ról rendelkezéshez hasonló nyilatkozat útján határozhatnák meg az állampolgárok a katonai költségvetés forint összegét vagy a központi költségvetésen belüli arányát;

- nyilatkozhatnának arról, hogy ez az arány az előző évi aránynál 1%-kal alacsonyabb, magasabb vagy változatlan legyen, és az a változat valószínűleg meg, amelyik a legkevésbé áll távol az emberektől.

Nemzetközi kitekintés

Katonaadó-megtagadó és békeadó alap létrehozásáért munkálkodó mozgalmak működnek Ausztráliában, Belgiumban, Dániában, az Egyesült Államokban, Franciaországban, Hollandiában, Indiában, Japánban, Kanadában, Nagy-Britanniában, Németországban, Olaszországban, Spanyolországban, Svédországban, Új-Zélandon. Sok ezer aktív tag, számos egyház, egyházi csoport, parlamenti képviselő támogatja ezeket a kezdeményezéseket.

1986 óta két évenként nemzetközi találkozóra jönnek össze a szervezetek képviselői és elkötelezett emberek más országokból is, pl. honduraszi, iraki, orosz, palesztin aktivisták. 1994-ben jött létre a Conscience and Peace Tax International (CPTI, Lelkiismeret és Békeadó) nevű szervezet a nemzeti mozgalmak együttműködésének elősegítésére és a nemzetközi szervezeteknél történő lobbizásra. A mi mozgalmunk csatlakozási kérelmét várhatóan a szervezet 1998. decemberi, Új-Delhiben rendezendő találkozója fogja elfogadni.

Békeadó Alapok

Hét országban már törvényjavaslatokat nyújtottak be a törvényhozáshoz, amelyekben általában Békeadó Alap létrehozását kezdeményezték. Békeadó Alapba irányíthatnák a lelkiismereti tiltakozók adójuknak egyébként a hadikiadásokat szolgáló részét, és ezen összegeket csak nem katonai célokra lehetne fordítani. Az USA-ban 1972 óta, a többi országban a 80-as és 90-es években többször is nyújtottak be különböző törvényjavas-

latokat, általában tárgyalta is ezeket a törvényhozó testület. Számos képviselő támogatja e javaslatokat.

A békeadó törvényjavaslatokkal kapcsolatban lényeges kérdés, hogy foglalkozik-e a törvény az-
zal, milyen hatása van a békeadó-fizetésnek a költségvetés katonai részének összegére: megakadályozza-e a békeadó-fizetők által megvont összeg pótlását; másrészt a Békeadó Alapból támogatott területek valóban több forráshoz jutnak-e, megakadályozza-e ezen területek központi költségvetési támogatásának emiatt történő csökkentését.

Felelősek vagyunk nemcsak személyi jövedelemadónkért, nemcsak a többi adónkért, hanem állampolgárként az összes állami bevétel felhasználásáért. Ezért mi, békére keresők, egy mindezekre kiterjedő törvény létrehozásán fáradozunk.

Az adó átirányítása,

az adófizetés megtagadása

Az USA-ban vannak olyanok, akik arra törekednek, hogy az adóztatható jövedelmi szint (évi 5500 dollár) alatt éljenek, ezáltal vonva meg támogatásukat a hadseregtől.

Vannak egyének és csoportok szerte a világban, akik és amelyek nem várják meg a Békeadó Alapról szóló törvény létrejöttét, hanem polgári engedetlenséget gyakorolnak: megtagadják adójuk egészének vagy egy részének befizetését az adóhivatalnak, ehelyett békét előmozdító, szociális és fejlesztési kezdeményezések javára fizetik be azt, vállalva a következményeket (bírság, lefoglalás, meghurcolás). Az ilyen cselekedeteknek jelentős üzenet-értéke van, még ha nem is csökkentik számottevően a katonai költségvetést. Vannak, akik erkölcsiileg és anyagilag is támogatják a bírságokat és lefoglalást vállalókat a külön erre a célra létrehozott alapítványon keresztül (Peace Tax Penalty Fund).

Békére Keresők

Mozgalmunk, a Békére Keresők mozgalom két éve működik. Magyarországon a békeadó-fizetés gondolatát 1990 óta népszerűsíti a mozgalom egyik tagja, aminek

eredményeként a mozgalmat támogatja a Bokor Bázisközösség, az Alba Kör és a BOCS Alapítvány (ők fordításaikkal nyújtanak nagy segítséget), a mozgalom támogatói közt megtalálhatók különböző egyházak tagjai, politikai és közéleti személyiségek, művészek, civil szervezetek.

A békére keresők célja: az erőszakmentes szemléletmód és eszmékör kulturális és társadalmi hagyományaira támaszkodva az erőszakmentesség egyéni és közéleti elterjedésének előmozdítása, valamint a felelős, lelkiismereti szabadságra tekintettel levő adózás törvényi kereteinek megteremtése.

Mi először törvényes lehetőségekkel kívánjuk megoldani a problémát. Erre vonatkozó törvényjavaslatunkkal meg fogjuk keresni valamennyi parlamenti pártot, az országgyűlési képviselőket, közéleti személyiségeket, civil szervezeteket és egyházakat. Petíciókat írunk és tárgyalásokat kezdeményezünk.

Mozgalmunk elnevezésekor azért döntöttünk a Békére Keresők név mellett, mert azt szeretnénk, hogy lelkiismeretünkkel összhangban minden érték, amit megteremtettünk, békés célokat szolgáljon.

Mit tehet az Olvasó?

A svéd és spanyol példához hasonlóan az adóbefizetésekor vissza lehet tartani egy viszonylag kis összeget, és ezt el lehet küldeni békét előmozdító tevékenységek, béke-szervezetek számára. Adónk katonai felhasználása elleni lelkiismereti tiltakozásunkról és az adóátírási irányításról értesíthetjük az adóhivatalt és a honvédelmi minisztériumot.

Részleges megoldást jelenthet olyan életmód folytatása, amelynek során minél kevesebb adóztatható jövedelemre, ill. kiadásra törekszünk. Nyugaton már egyre inkább terjed az önkéntes egyszerűség és az etikuss fogyasztás példája, ami azt jelenti, hogy emberek tudatosan törekednek arra, hogy minél kevesebb, és lehetőleg olyan termékeket fogyasszanak, amelyek kicsiny környezetterheléssel járnak, nem kapcsolódnak fegyverkereskedelem-

hez, nem zsákmányolnak ki értékű gyerekeket, nőket stb. Csatlakozva egy helyi közösségi gazdasági rendszerhez (LETS – Local Exchange Trading System, vagyis kalácsa-kör, előfizetéses gazdaság stb.) lehetőségünk van arra, hogy fogyasztásunkat, gazdasági tevékenységünket helyi szintre csoportosítsuk át, ezáltal az adóztatható, tehát hadi célokra is befolyó jövedelmünket csökkentjük.

Azok számára, akik nem kívánják életszínvonalukat csökkenteni, addig, míg törvényes lehetőség nem nyílik a hadsereg támogatásának megvonására, azt ajánljuk, hogy olyan közhasznú, ill. kiemelten közhasznú szervezeteket támogassanak, amelyek elősegítik egy békés világ felépítését. A jelenlegi jogszabályok szerint a kiemelten közhasznú szervezetek számára nyújtott támogatások 50 %-a leírható az adóalapból.

Nagyon fontos, hogy mindenki rendelkezék személyi jövedelemadójának azon 1-1%-áról, amely társadalmi szervezetek, ill. egyházak számára ajánlható fel, mert akkor legalább biztosak lehetünk abban, hogy ezt a kétszer 1%-ot nem fordítják fegyverkezésre.

A hadsereg támogatásának kötelezettsége által okozott lelkiismereti problémáról bárki levelet írhat országgyűlési képviselőjének, minisztériumoknak, petíciót küldhet az Európa Parlament elnökének.

Már azzal is nagy segítséget tud nyújtani valaki, ha erkölcsi támogatásáról biztosítja a Békére Keresők mozgalmát. Részt vehet akcióinkon, kampányunkban, aktív részese lehet a Békére Keresők mozgalomnak, létrehozhat saját kezdeményezéseket is.

Békére Keresők

Békére Keresők Alapítvány
(Takács Imre)

Iroda:

1055 Bp., Balaton u. 25.

☒ H-1461 Budapest,

Pf.: 283

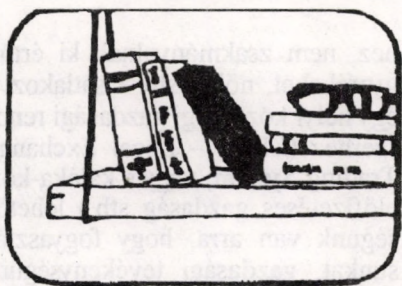
Tel/fax: 332-6109

E-mail:

beker@zpok.hu

Internet:

<http://www.biosys.net/beker>

A cenzúrázott Jézus

Az Újszövetség szociológiája
(I. rész)

1. Az Újszövetség proletár eredete

1.1. Jézus alulról jön

1.1.1. Egy proletár család fia

Három tényező utal arra, hogy Jézus egy proletárcsalád fia volt (proletár = „megalázott, szolgaságba döntött, elhagyott és megvetett lény”; másodosztályú ember): a) *nyomorban született* (istálló); ezt jászol-idillé költötték át (Lk: pásztorok, angyalok; Mt: távoli asztrológusok; később a nép: ökrök, szamar — vö. Iz 11,7; 65,24); b) *szüleinek alacsony szociális státusa*: a legalacsonyabb egyházi adóosztályt képviselik (Lk 2,24) — nem volt földjük, csak házuk, szerszámaik és sok gyerekük (Mk 6,3); ezt megpróbálják elfojtani: Lk hivatalos úttal menteti a nyomorban születést (a népszámlálás történetileg nem igazolható); az apa távoli királyi eredete; az anya papi rokonsága; mennyei szűz-anyaság; Magnificat: feltörekvő anyák ősdala; a gyermek Jézus: arisztokrata neveltetésű („bölcesség és kedvesség”: Lk 2,52) egyke, ráadásul csodagyerek (Lk 2,47); Lk egy szóval sem említi a munka világát; c) *az alacsony néprétegekre jellemző beszédmódja* (ld. 1.1.2.).

1.1.2. Nyelvezetének szociális struktúrája

1.1.2.1. A logionok mondat szerkezete

A munkásosztályra jellemző: rövid, nyelvtanilag egyszerű mondatok; egyszerű és mindig azonos kötőszavak (így, akkor, és); rövid parancsok és kérdések.

Legtöbb mondata csak alanyból, állítmányból és tárgyból áll. Az alany csak egyszer név (Salamon); primitív állítmányok („van”-mondatok: az út [van] széles, a kapu [van] szűk, a régi bor [van] jobb); a tárgyi határozók monoton (mint egy proli munkanapja) tömege (az ember fűgét szed, ráteszi a kezét, odatartja az arcát, kincset gyűjt), csak ritka a részeshatározó (bocsáss meg testvérednek, mondjátok a hegynek), kerüli az előkelő birtokshatározót (mélto a bérére). *Differenciálatlan igék* monotóniája (ezt a vámosok csinálják, a fa gyümölcsöt csinál, csináljatok magatoknak barátokat, ha ünnepet csinálisz); *a tárgy elhagyása* (aki kér, kap; aki keres, talál; bocsássatok meg és megbocsáttatik) a szabadság atmoszféráját teremti.

Felülmúlhatatlan rövidségű mondatok (egyszerűek 5, összetettek 10 szó körül); 3–5 szavas intelmek (nézzétek a madarakat, tanuljatok a liliomoktól), *imperatívuszok* (menj vele!, bocsáss meg neki!, utánam!, el tőlem!), *kérdések* (mit együnk?, mibe öltözzünk?, vezethet-e vak világtalant?); mindez az alsó néprétegekre jellemző.

Egyszerű és azonos kötőszavak: így, akkor, és; vagy-vagy (de nem használja a nemcsak — hanem — is-t); bárki — bármi — bármikor (bárki kér, adj; bármi jut kívülről az emberbe; bármikor egészséges a szemed).

1.1.2.2. Jézus szóállománya

A szóválasztás a mondat szerkesztésnél is jobban árulkozik a rétegsajátos jellegről, mert tudatosabb. — Jézus

szóterjedelme egy proletár szóterjedelmének szűk határai között marad: kb. 450 szó (az ÚSZ 1/10-e); nem gazdag, még kevésbé választékos szóállomány; az alsó rétegek hétköznapi nyelve. Hiányzik a felső rétegek mentalitásának kifejezésvilága (közösség, kötelesség, felelősség), más kifejezéseket leértékel (siker, nyereség); nincsenek meg a felső réteg vallásosságának szavai (gondviselés, kegyelem; az „áldozat” csak egyszer), az egyházi-intézményi szavak (prédikáció, egyház, pap; a liturgiából csak a „szombat”).

A munkásosztály nyelvére jellemző a *melléknevek és határozószók* merev és korlátozott alkalmazása: 70 melléknév (jó–rossz, nagy–kicsi, öreg–fiatal, gazdag–szegény — „fekete-fehér” látás), 20 határozószó (úgy, olyan; ahol–ott, ma–holnap, jól–rosszul); jellemző továbbá az igék megválasztása (csak az erőszakalkalmazásra 12), a reális–konkrét struktúraalkotó szavak (a *házban*, a *szemben*, a *világosságban*) és bizonyos jelölőszavak (budi).

1.1.2.3. A logionok stílusa

Mondatfűzése (parataxis) tükrözi szociális egzisztenciáját. Mint proletárnak sem ideje, sem ereje, hogy mondatait szépen rendezze (mint a felső rétegek), csak fáradtan egymás mellé rakja őket, szakadozottan, töredezetten (összekapcsolás, fölé- és alárendelések nélkül), a dolgokat autonóm és elszigetelt módon mutatva be. (A kora keresztény felső réteg igyekezett ezt megszüntetni, rendszerezett kontextusba ágyazva őket: a tiszta logiongyűjtemények eltűntek, az evangéliumok megmaradtak).

Ugyanígy: *a konkrét kifejezéseket használja*, az elvontakat kerüli (teve, róka, sas – állatok; kenyér, bor – élelmiszer; kapor, kömény – fűszerek; egyszer mondja: növények, de rögtön hozzáteszi: liliomok). — Az „elvont” kifejezések „elvonják” a valóságot szociális bázisától, és — mint a fölé- és alárendelések is — rendszerbe állítják a dolgokat; a konkrét kifejezések nevükön nevezik, és autonóm és elszigetelt módon mutatják be. Az elvont gondolkodást az uralkodó rétegek maguknak tartják fenn, a konkrét dolgokat (így a munkát is) az uralt rétegekre tolják.

Továbbá: *az éles szembeállítások* a szociális ellentétek tapasztalatának felelnek meg (elsőkől utolsók lesznek; aki meg akarja menteni életét...; a rókának odúja van...). — A proletárok szélsőséges tapasztalatait tükrözik a *szélsőséges képek* (gerenda a szemben, átmenni a tűfokán). — Proletárjellemző: ugyanabban a beszédaktusban egy szó ismételtetése (olykor négyszer is: Ne ítéltetek, hogy ne ítéltessetek, mert amint ítélték, úgy fogtok megítéltetni! — Lk már kicseréli az utolsó kettőt!).

Személyes stíuseleme a „nem” szó (hetvenszer!); mint proletár a nemet mondók közé tartozik (Nem lehet elrejteni a hegyen épült várost; Ne adjátok a szentet a kutyáknak; Nem megy be Isten Országába, aki nem úgy fogadja mint gyermek).

2. A proletártalanítás lépcsőfokai

2.1. Krisztus fölülről jön

Ha a Krisztusba vetett hit vallási eredetű is (a vallástörténetben gyakori egy történelmi személy mitikussá válása), a krisztológia a felső réteg termékének tűnik. *Ki másnak állt volna érdekében, mint a gazdagoknak és hatalmasoknak, hogy a szegény és hatalom nélküli Jézusból gazdag és hatalmas Krisztust csináljanak?*

2.1.1. A Krisztus-hit szociális eredete

A vallási címek is szociális jelenségek (és itt valódi címkorságról beszélhetünk). — *Szociálpszichológiai magyarázat*: így reagáltak Jézus barátai arra a sokkra, amelyet Jézus kivégzése és a saját passzivitásuk váltott ki; büntudatból magasztalták fel őt, csak nem egyforma magasságba (kivétel a legalsó, a galileai réteg). — Továbbá: *a címek bonyolultsága tükrözi a kora keresztény vallássosság szociális konkurenciaharcát*, legfőképp a „Jézus, az Emberfia — Krisztus, az Úr” szembeállítás; az előbbi elfojtották, hogy helyet csináljanak az utóbbinak; forrása a keresztény istentisztelet; csakhogy: a hivatalos istentiszteletet mindenkor az urak határozzák meg. Az is erre utal, hogy a megvetett arám (barnasa) helyett az előkelő görög (kürios) cím győzött, meg az is, hogy a Kürios-cím attól a két irattól a legidegenebb, amely a legtisztábban őrzi a Jézus-mozgalom alsó rétegekre jellemző jegyeit (Mk, Jel); az ellenkező véglet az akadémikus Pál.

Ugyanebbe az irányba mutat másik két cím, a krisztológiai folyamat végkicsengései: a Felügvelő és a Főpásztor (episkopos, arkhipoimén: 1Pt 2,15; 5,4). Az előbbi az antikok kedvelt képe Istenre; az utóbbi Jézus számára csak nevetséges figura lehetett.

Érdemes megfontolni e címkorság szociális-vallási következményeit. Krisztust mint Vezért (arkhégos, Führer, Csel 5,31) bemutatni *a tárgyilagosság hiányához vezet* (mint minden személyi kultusz), amely a Zsid-ben éri el csúcspontját (pap: 5,6; főpap: 2,17 stb.; nemes főpap: 4,14), s mint minden Führer-kultusz, a Krisztus-kultusz is *őszintétlenséget eredményez*: egyre inkább elhallgatják Jézus hiányosságait (korlátozott tudását Istenről, Mk 13,32, és korlátozott gyógyítóerejét, Mk 6,5), és elmossák azokat a világos határokat, amelyeket önmaga és Isten közé húzott (Mk 10,18 — Mt 19,17; Mk 13,32 — Mt 24,36 kihagyja: „a Fiú sem”). (Ugyanígy elhallgatják — egyre inkább — Jézus követőinek hiányosságait, ApCsel.)

Mindezzel szemben áll az a tény, hogy *Jézus számára fontosabb volt az ügy, azaz Isten Ország, mint saját maga*. A váltoállításhoz világosan mutat rá Marx; a krisztológiában konkretizálódik ama felismerése, hogy „a vallásban Istent háttérbe szorítja a Közvetítő (mesítés)”, aki az ÚSZ-ben csak krisztológusoknál található meg; Pál még habozik (Gal 3,20), Timóteusnak már nincs gátlása (1 Tim 2,5). Viszont Marx szerint „a közvetítő” a kapitalista társadalom tipikus terméke...

2.1.2. A krisztológiai nyelv szociális struktúrája

Az eredeti Krisztus-tapasztalat tisztasága mellett szól, hogy híradásaiban nem ismerhetők fel szociális érdekek. A feltámadásba vetett hit — egy forradalomhoz hasonlóan — elsöpört minden társadalmi különbséget, de csak az első időszakban. Tanúi ennek azok a rövid, transzszociális dalok, amelyek a későbbi krisztológiai szövegekben elszórtan találhatók: Ef 5,14 (Kelj föl, te alvó...), 1 Tim 3,16 (Megnyilatkozott testben...), 2 Tim 2,11 (Ha Krisztussal meghaltunk...).

Ahol azonban a Krisztus-himnuszok szóáradatba csapnak át, ott szociális háttérükre kell gondolni. A három krisztológiai „mondatszőnyeg” (Ef 1,3–14: 202 szó, 2Tessz 1,3–10: 159 szó, Kol 1,9–20: 217 szó) azonban

nem lehet egyszerűen a „gyülekezetnek” tulajdonítani, „magasabb” keletkezési helyük van; a felső rétegek mintáját követik konjunkcionális, participiumos és infinitívusos, jól differenciált szerkezeteikkel (pl. Ef 1: egy rövid főmondat 20 mellékmondat kapcsolódik!). Továbbá: a főnevek túlsúlyban vannak az igékkel, az elvont kifejezések a konkrétakkal szemben (80–20%). — Melyik Jézust túlélő és Krisztusban reménykedő pásztornak, halásznak vagy napszámosnak lett volna ideje és ereje ilyesmire?

Azután: *A logionok egyszerű szavaival szemben a jogi és üzleti életből vett szakkifejezések hemzsegnék*: tulajdon-örökség, adósslevél-kezesség, vételár-kifizetés, váltásdíj-lerovás, közvetítés-kezelés, végrendelet-határidő, hivatal-előírás. — Akárcsak az egész életben, a felső réteg a krisztológiában is *a lényegre utaló fogalmakkal* távolodik el a valóságtól. Pl. Fil 2,6: alak (homoióma), külső megjelenés (skhéma), forma (morphé). E kifejezések homálya e himnusz legvitatottabb kifejezésében válik a legsűrűbbé (2,6): zsákmány (harpagmos). Hogy honnan fúj a szél, megmutatja az az információ, hogy ez a szó idegen az ÓSZ-től, amelyre Pál hivatkozik a krisztológiájában, de megtalálható a korabeli felső réteg kedvenc szerzőjénél, Plutarkhosznál, és szinte csak nála. — Érdemes azt is megfontolni, hogyan változtatják át Jézust „függönnyé” (Zsid 10,20), „válaszfallá” (Ef 2,14), vagy szögeznek Jézus helyett egy „adósslevelet” a keresztire (Kol 2,14). Egy függöny vagy egy válaszfal nem tud elvérezni, egy papírfecni sem kiáltani — de ezzel finom módon elárulták Jézust.

A növekvő elvontság mindig a felső rétegek érdekeinek előretörését jellemzi. Az elvont és differenciáló fogalmiság (pl. a Kalkhedoni Hitvallásé is, 451) kioldja Jézust szükségben és szegénységben leélt életéből, és a felső rétegek nyelvi játékainak tárgyává teszi; szó sincs már elkötelezettségről, az Isten Országáról, az Emberfiáról; minden csupa statika, metafizika, transzcendencia.

2.1.3. A krisztológia politikai funkciója

A krisztológia tisztátalanságának hatása schol sem mutatkozott meg erősebben, mint a politikában. Világosan jelentkezik ez a kora keresztény és a római valláspolitikai figyelemre méltó hasonlóságában (ami magában rejti, hogy a keresztényeknek a római állammal szembeni, sokat magasztalt ellenállása csak kis ellenállócsoportokra vonatkoztatandó): a római arisztokrata, Cicero kulcsszavai csak a politikailag tudatos akadémikusok, Pál és Lukács szövegeiben találhatók meg (a Zsid és a Júd kivételével), ami ugyanarra a politikai gondolkodásra utal. Ezek a szavak (pl. erény, tisztesség, rend, egyetértés) mind a konzervatív tünetcsoporthoz tartoznak, és *nem engedik megbolygatni a felső réteg vezető szerepét* (auctoritas), konkrétan a rabszolgatartó rendszert, amelyet Pál ráadásul még szakralizál is. — Még világosabb a párhuzam az ÚSZ-hez korban közelebb álló Vergiliusz-szal; ahogyan ő a társadalmi változások (commutatio rerum) keletéről beható reményét mitologikusan hárítja el (4. ekloga), úgy jut nyugvópontra a krisztológiai himnuszokban a Jézus-mozgalom nyugtalansága.

Minél inkább azonosulnak a korai keresztények koruk politikai rendszerével, annál inkább esnek vissza olyan istenképekbe, amelyeket Jézus túlszárnyalt: az evangéliumokban egyetlen utalás sincs arra, hogy Jézus engesztelő áldozatként értelmezte volna önmagát; ők viszont egy szadista Istent állítottak hitük középpontjába; olyan Istent, aki haragjában csak Fiának mazochizmusa révén volt

hajlandó kiengesztelődni. Ettől kezdve az áldozat gondolata uralja a krisztológiát.

Jellemző még Jézus „feloldódása” Krisztusban. A „Jézus” és a „Krisztus” név használatának számarányai: Mt: 150–17; Mk: 81–7; Lk: 89–12; Jn: 237–19 (az evangéliumok összesen: 557–55); Pál: 213–379 (az utóbbi adat az összes ÚSZ-i előfordulások 70 %-át jelenti). Mi más ez, mint a proletár Jézus „feloldása” a felső rétegek Úristenében (kürios)? — Bár ezellen már az ÚSZ-ben is akadt tiltakozás (Jakab), azt hamar elfojtották, és Jézus feledésbe merülése, a krisztológia egyeduralma sok vér kiömléséhez vezető fanatizmus forrása lett (homo-i-ousios); enélkül később sem lehetett volna háborús teológiákat fölépíteni és a béke teológiáját elfelejteni.

Hogy Isten „megjelent”-e Jézusban, ez a hit tárgya marad; tudományosan nem dönthető el. Jézustól magától idegen és a felső rétegekre jellemző szó. Bár úgy látta, hogy Isten „működik” őbenne, de e tekintetben igen tartózkodó volt (még csak Isten kezéről sem beszélt, csupán az ujjáról: Lk 11,20). Egy biztos: *ha Isten megjelent Jézusban, akkor „megalázott, szolgaságba döntött, elhagyott és megvetett lényként”, azaz proletárként; akkor az Ő testén is ott vannak az ostromozás nyomai, az Ő fején is a töviskorona és arcán a köpések; akkor Isten is — lélegzetelállító! — proletárként halt meg.* — A lélegzet elállításának szociális, és nem vallási okai vannak; mert nem áll el, amikor Pál Istenről mint rabszolgatartóról (Fil 2,7: ...rabszolgai alakot fölvéve) vagy Guardini Jézus nemességéről beszél; ilyenkor nem állhat el, mivel ez az istenkép egybecseng az uralkodók érdekeivel. Ha azonban a proletariátus tapasztalatainak Istenére gondolunk, akkor az feltépi azt a szakadékot, amely Jézus Istenét az Úr-Istentől elválasztja.

2.1.4. Ideiglenes zárás

Ha helytálló az, hogy az alapvető, s azóta krisztológiai nevezett hitvallásformulák (Jézus halála után) három éven belül készen voltak (Schillebeeckx), akkor ez egyúttal megerősíti feltételezésünket a krisztológia felső rétegbeli eredetéről; mert a gyors megfogalmazás a felső rétegek művészei közé tartozik. Durva, proletár módon szólva ez azt jelenti, hogy a krisztológusok mint keselyűk köröztek a kereszten függő Jézus fölött, még mielőtt kihűlt volna, hogy proletárhalálát depolitizálják.

Az ÚSZ-ben nincs jele ennek a feltételezésnek: homályban hagyja azt a szociális helyet (teológiailag-elvontan: a Sitz im Leben-t), ahol Jézus Istene a keresztyének Úristenévé változott. Ez a hely csak az ÚSZ utáni korban

lép világosabban napfényre, a legvilágosabban pedig az első krisztológiai zsinaton (Nikaia). E homály megvilágítására az az út kínálkozik, amelyre Marx tanított: *feltárni a materiális bázist és ezzel a benne rejlő uralmi struktúrákat*, amire sehol sincs nagyobb szükség, mint a hivatalos vallásosságban.

A császár által kinevezett püspökök 325-ben államköltségen utaznak Nikaiaiba. Az udvar tartja ki őket. Összegyűlnek a palota ünnepi termében, és a terem hosszanti oldalain ülve, hallgatagon várják urukat. Ő nemeskövel kirakott bíborpalástban jelenik meg, és helyet foglal a homlokzati részen elhelyezett arany zsámolyon. Megkeresztetlen, de ő vezeti az ülést. A „pogány” papok megtagadták a feloldozást a brutális kintzótól, a keresztyén püspökök viszont „Krisztus helytartójának” ismerik el. Mint ilyennek joga van arra, hogy javaslatot tegyen a krisztológiai formulákra. A püspökök pedig megszavazzák.

A tények tanúsítják a központi Krisztus-hitvallás átpolitizálását. Vessük csak össze a Nikaiai Hitvallás és a Római Hitvallás döntő pontjait!

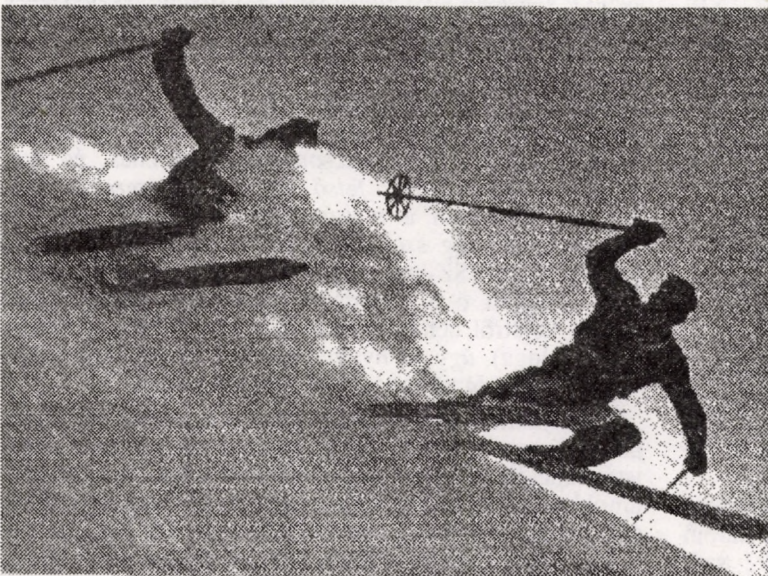
Róma (150 körül)	Nikaia (325)
Hiszek Istenben	Hiszünk az egy Istenben
a mindenható Atyában	a mindenható Atyában
és Jézus Krisztusban	és az egy Úrban, Jézus Krisztusban
	aki egylényegű az Atyával
aki született	
	aki leszállt
Máriától, a szűztől	emberré lett
megfeszítették Pontius Pilatus alatt	szenvedett
a Szentlélekben	a Szentlélekben
a Szent Egyházban	

Vaknak kell lenni ahhoz, hogy valaki ne vegye észre a császár keze nyomát (egy Isten és egy Úr; a brutális kintzó és többszörös gyilkos Pilátus kihagyása; egylényegű: hogy egy proletár ne zavarja az égi és földi egyeduralmat; az egyház kihagyása: ne zavarja az egyeduralmat).

A császár vallástalanságával tökéletesen arányban állt a püspökök erkölcsstelensége. „Tekintetbe vették a császári kívánságokat, mivel abban reménykedtek, hogy a császári kegy révén még magasabbra hághatnak; sok püspök titkos vádiratokkal jelentette föl püspöktársait a császárnál; csak öt püspök tagadta meg az aláírást, bérük a leváltás és a száműzetés volt; nem vallási viták döntötték el a zsinat kimenetelét, hanem a császár hatalmi parancsa” (J. Burckhardt: Die Zeit Constantins des Grossen, 250–270. o.; Szókratész egyháztörténete I,8).

—n—s

(Írásunk Anton Mayer azonos című könyve — Walter-Verlag, Olten 1983 — ismertetésének első része. A cím arra utal, hogy már az Újszövetség írói megalkották a szegények Jézusából a gazdagok Krisztusát.)

A konstantini fordulat következményei

Az egyház túlradó halála

A konstantini fordulat (nevezetesen az, hogy 313-as türelmi rendeletével Konstantin császár véget vetett az egyházüldözés időszakának, s előbb a többi vallással egyenrangú, majd kiváltságos helyzetbe hozta az egyházat) hatásos példája annak, hogy új szociológiai realitások befolyására milyen erősen meg tud változni a vallásos hit.

A korai egyház Jézus megkísértésének történetében (Mt 4,1–11; Lk 4,1–13) sátáni kísértésként utasította el a hatalom és dicsőség útját, s a konstantini fordulatig alapvetően ragaszkodott a szenvedés útjához, hogy az idők végezetén majd beléphessen Isten Országának dicsőségébe; a szenvedésben, az üldözöttségben, a kiüresedésben (kenózis, vö. Fil 2,7) a feladatának és küldetésének megfelelő utat ismerte föl. Ez az alapvető szemléletmód még a 3. század második felében is kifejeződött — igaz, utóljára — abban, hogy elítélték az antiochiai püspök, Samosatai Pál felfuvalkodott fellépését.

Konstantin alapvető jelentőségű döntés elé állította az egyházat ajánlatával: a tét az volt, miféle utat fog bejárni az egyház a történelemben. Az Újszövetség nyelvén szólva az volt a kérdés, vajon az egyház kísértést lát-e a császári ajánlatban, és kész-e arra, hogy továbbra is Mesterre kiüresedésének útját járja, vagy pedig elfogadja a kísértő ajánlatot.

A császár barátként, védelmezőként, pártfogóként közeledett az egyházhoz; felkínálta számára a bevonulást a Birodalomba és annak dicsőségébe, és elhalmozta megbecsüléssel, pénzzel és ragyogással. Az egyház számára immár nyitva állt a Birodalom minden dicsősége és minden hatalma: örömmel el is fogadta a császári ajánlatot, és nem vette észre, hogy ezáltal új történelmi útra lépett, amely egész üdvőtörténeti alakjának megváltozását jelentette; nem mérve föl ennek a változásnak a súlyát, hálatalan nézett föl a jóságos császárra, akiben nem a kísértőt, hanem Isten végrehajtó szervét látta. „Íme, elsöpörtetett minden ellenség”, írja Lactantius az egyház frissen elért szabadságának hatása alatt, „nyugalom szállt immár a földre. A nemrég még földre taposott egyház ismét felemelkedik; Isten temploma, melyet az istentelenek leromboltak, Isten irgalmassága által

ismét fölépül, még nagyobb dicsőségben. Mert Isten olyan uralkodót támasztott, aki visszavonta a hatalmasok önkényének elvetemült és véres parancsait, és megkönyörült az emberi nemem. Most kedves és napos béke örvendeztet meg mindenki szívét.”

Lactantius értékes tanúja annak a hangulatnak, amely a hirtelen fordulatra eltöltötte az egyházat. Az első érzés, amely a keresztényeket a hirtelen váltás nyomán lelkesítette, a diadal érzése volt a kereszt győzelme miatt, és a természetes hála az iránt, aki nemcsak véget vetett az üldözéseknek és kezet nyújtott az együttmunkálkodáshoz az igazságtalanul bántalmazottaknak, hanem megbecsüléssel, ragyogással és ajándékokkal is elhalmozta a klérust, és kiöntötte rá kegyeinek bőség-szaruját. *Hatalmas ujjongás járta át az agyonhajszolt és megkínzott keresztények sorait, és elképzelhetjük, mi csoda megnyugvással fogadta Konstantin a feléje áradó dicsőítést.*

Hallgassuk csak meg, hogyan ad hangot az egyház általános hangulatának Caesareai Euszebiosz, a Konstantint magasztaló egyházi szónok. Konstantinnak a milviusi hídnál Maxentius ellen (312-ben) aratott győzelme után ezt írja az általános örömről: „Így hát az Istentől szeretett császár a győzelmet adó keresztről tett hitvallásával dicsekedett, és a rómaiaknak is teljes nyíltsággal megvitte Isten Fiának hírét. A város minden lakója, maga a szenátus ugyanúgy, mint a néptömegek, mintegy ismét föllélegeztek a zsarnokok keserű uralma után, és úgy vélték, most egy tisztább napfény sugarait élvezik és új, friss életre születtek újjá. És a nyugati óceán partján lakó népekig terjedően mindenki annak az érzésnek örvendezett vidám ünnepi összefüveteleken, hogy megszabadult a korábbi nyomasztó szenvedéstől, és nem fáradtak bele abba, hogy dicsőhimnuszokkal magasztalják a győzelmes hőst, Isten jámbor szolgáját, valamennyiük közös jótevőjét. Egy szívvel és egy szóval vallották meg mindannyian, hogy Isten kegyelme révén Konstantinban az üdvösség virradt föl az egész emberiségre” (Vita Constantini, I,41).

Euszebiosz a „győzelmet adó keresztről” beszél, de nem a Jézus kereszthalála által kivívott üdvösségre gondol, hanem arra a keresztre, amely katonai győzelmet ad. Itt már

láthatóvá válik a császár győzelmi teológiája, melyet az egyház átvett. Konstantin „győzelmes hőssé” válik, „Isten jámbor szolgájává”, „valamennyiük közös jótevőjévé”, aki által Isten üdvösséget teremt és hoz — olyan üdvösséget azonban, amely a császár politikai birodalmában válik történelmi valósággá.

Ugyanez az ujjongás uralkodik Keleten is Konstantin Liciniuson aratott győzelme (324) után. Euszebiosz itt megismétli azt a győzelmi teológiát, amely Isten győzteseként mutatja be a császárt: „Minthogy most félreállítottak az útból az istentelen férfiak, a napsugarakat nem szennyezi be többé az, hogy zsarnokok uralmát kell bevilágítaniuk. A Római Birodalom minden része egyesült; Kelet provinciái egyesültek a másik féllel, és azáltal, hogy egyetlen férfi uralma alá került minden, az állam egész testének mintegy ékszerként egyetlen fő adatott. A világító jámborság fényes sugarai örömteli napokat hoztak azoknak, akik eddig sötétségben és a halál árnyékában ültek. Senki sem gondolt többé a korábbi szenvedésekre, mindenütt mindenki a győztest ünnepelte, és mindnyájan megvallották, hogy a császár megmentőjét akarják istennek elismerni. Konstantin pedig, a győzelmes, az istenfélelem legtisztább erényével kitüntetett császár — hiszen a legteljesebb joggal igényelte ezeket a mellékneveket ama győzelem miatt, amelyet Isten ajándékozott neki minden ellenfelével és ellenségével szemben —, nos, Konstantin ismét megkapta Keletet, s a Római Birodalmat teljesen és osztatlanul, amint az korábban is volt, magához vonta, hogy rögtön elvigye mindenkinek a hírt Istenről, az egyetlen uralkodóról, azonban a hatalmas Római Birodalom egyetlen uralkodójaként maga is az egész világot irányítsa” (Vita Const., II,19).

A Római Birodalom itt már alapvetően keresztény birodalommal változott, és nagyon is érthető az általános öröm e változás miatt: „Most eltűnt minden félelem a szenvedéstől, ami eddig minden embert nyomasztott: minden provinciában és városban derűsen ünnepelt a nép, örömteli ábrázattal és csillogó szemekkel tekintettek egymásra a korábbi lesújtottak; kórusaik és himnuszuk legelső sorban Istent, a legfőbb uralkodót ünnepelték véget érni nem akaró ujjongással, azután a dicsőség koro-

názta győztest és nagyszerű fiait, az Istentől szeretett césárokat; a régi szenvedésekre nem emlékeztek többé, minden istentelenség feledésbe merült; élvezték a jót, amit a jelen kínált, és várták, amit a jövő ígért még” (Vita Const., II,19; vö. Hist. eccl., X,9,7).

Ez a túlradó és túlburjánzó háládatosság nem korlátozódott csupán a keresztény népre, hanem a püspököket is eltöltötte. Erről tettek bizonyosságot az első egyetemes zsinatra Nikaiában összegyűlt püspökök, akik együtt ünnepelték a császárral trónra lépésének huszadik évfordulóját, vele lakomáztak és gazdagon megajándékozva távoztak tőle (vö. Vita Const., III,7–16).

Ugyanígy viselkedtek a jeruzsálemi templomszentelésre egybegyűlt püspökök: „Isten szolgálói imákkal és beszédekkel emelték az ünnep fényét; egyesek a világ megváltójává magasztalták föl az Istentől szeretett császár szent szeretetét, és felsorolták a Szent Sír temploma körül szerzett nagyszerű érdemeit; mások az isteni tantételekről mondott dicsőítő ünnepi beszédekkel szereztek élvezetet az összes jelenlévők fülének... Azok pedig, akik nem tudtak ilyesmivel foglalkozni, vértelen és titokzatos áldozatokkal engesztelték az Istent, könyörgő kéréseket küldvén feléje az általános békéért, Isten egyházáért és magáért a császáráért, valamint Istentől szeretett fiaikért... Így aztán nagy örömmel ültük meg a templomszentelés ünnepét a császár uralkodásának harmincadik évében” (Vita Const., IV,45).

Euszebiosz még egy sor másik alkalmat is felsorol, amikor a **püspökök nem győztek eléggé kitűnni Konstantin dicsőítésében** (vö. uo., többek között IV,47). Elképzelhetjük, miért és hogyan dicsőítették a császárt; Euszebiosz számos példáját őrizte meg számunkra annak, hogy mindig a múlt és a jelen összehasonlítása ösztönözte az egyházi vezetőket a keresztény császár iránti túlradó hálára:

„Az Istentől szeretett császár semmit sem mulasztott el kötelességeiből; azáltal viszont, hogy mindenben az ellenkezőjét tette annak, amit röviddel korábban a kegyetlen zsarnokok megengedtek maguknak, felülkerekedett minden ellenfelén és elenségén. Amazok, elpártolva az igaz Istentől, sokféle kényszerrel arra szorították az embereket, hogy hamis isteneket tiszteljenek; ő ellenben szóban és tettben egyaránt megmutatta, hogy ezek a hamis istenek egyáltalán nem is léteznek, és arra intett, hogy

mindenki az egyetlen igaz Istent ismerje el. Amazok káromló szavakkal gúnyolták továbbá Isten Krisztusát; ő azonban a szenvedés jelével dicsekedve éppen azt választotta ki győzelmi és védelmi zászlajává, amire az istentelenség leginkább irányították káromlásait. Amazok elűzték Isten szolgálóit, és megfosztották őket javaiktól; ő mindnyájukat visszahívta és visszavezette őket az otthoni tűzhelyhez. Amazok szégyennel és gyalázzal halmozták el őket; ő mindenki szemében tiszteltté és irigyeltté tette őket... Vitathatatlan, hogy mindez Isten műve, aki a gonoszok bandájával az Istentől szeretett császárt állította szembe ellenfelül” (Vita Const., III,1).

Az egyház és vezetői azonban tökéletesen vakok voltak azokra a veszélyekre, amelyek Konstantin ajánlata mögött rejtőztek. Elfelejtették, vagy nem akartak számot vetni azzal, hogy a hatalmas császár, ha külsőleg meg volt is győződve a keresztény vallás hatalmáról és értékéről, belsőleg csak kevéssé azonosult annak eszméivel. Mindenki az időszerezés és változásának és azoknak a ragyogó kilátásoknak a hatása alatt állt, amelyek megnyitották a keresztény tanítás terjedése előtt. Az állam sikra szállt mellette, biztosította számára a nyilvánosság jogát, először a pogány vallás mellett, hogy azután hamarosan szembeszálljon azzal, és a kereszténységet tegye államvallássá.

Térdre borulás a császár előtt

Az egyháznak igencsak hamar meg kellett fizetnie a császártól kapott előnyök, kegyek és támogatások árát: *sza-badságának elvesztése állt szemben a császári támogatással.* Az állam és az egyház közötti új viszony sajátos jellegét ugyanis az a tény adta meg, hogy a császár az egyházban is önmagának igényelte a legfelső vezetést. Ha Konstantin ragaszkodott is az összes vallások iránti toleranciához, kormányzása alatt lényegi vonásait tekintve mégis korán kialakult már az az állapot, amely a következőkben jellemző az egyház egész helyzetére: **A keresztény egyház a legfelső császári vezetésnek alárendelt államegyház lett a Római Birodalomban.** A császár persze nem kevésbé volt érdekelt ebben a folyamatban, mint az egyház maga. *De hogy mit jelent ez a helyzet, az a római állam és annak államvallása közötti bensőséges kapcsolatból derül ki.*

A Római Birodalom a pogány korban egyszerre volt politikai és vallási szövetség. A nemzeti kultuszt szol-

gáló berendezkedések megteremtése és irányítása az állam dolga volt, az államjog szabályozta a nemzeti kultusz-szövetség teljes jogrendjét és az egyének vele kapcsolatos jogait és kötelességeit, **s a császár maga volt az államvallás főpapja, pontifex maximusa.** Az egész állami életet vallási ceremóniák kísérték. *Az államvallás volt a birodalom egységének egyik legfontosabb alapja és összetartó eszköze.*

Konstantin valláspolitikája még teljességgel ezekben az államvallásról alkotott római elképzelésekben mozgott, és ő elég okos volt ahhoz, hogy szükségtelenül ne avatkozzék be az egyház belső ügyeibe. Ahogyan nem írta elő mérnökeinek az építkezések technikáját, hanem csak a nagy terveket vázolta föl s a kivitelezést rájuk hagyta, a hit kérdéseiben is szívesen vett leckét a püspököktől; amikor azonban birodalmi politikájáról volt szó, *a legcsekélyebb gát-lásai sem voltak, hogy az egyház bel-ső ügyeibe is beavatkozzék.*

Ez teljes egyértelműséggel nyilvánvalóvá vált abban, hogy **Konstantin hívta egybe a Nikaiai zsinatot, és ő elnökölt rajta.** Euszebiosz szerint (Vita Const., III,6,1) a császár ötlete volt egy ökumenikus zsinat megtartása. Ennek megfelelően ő hívta meg a püspököket (és nem, mondjuk, Róma püspöke!), rendelkezésükre bocsátotta a birodalmi postakocsikat, és megérkezésük után ő szállásolta el őket; ünnepélyes üléssel nyitotta meg a tanácskozásokat (igen fontos volt számára a hatásos reprezentálás!), és saját kezében tartotta a zsinat legfőbb vezetését. Aki úgy véli, hogy ezzel a ténnyel még összeegyeztethető az egyház valamiféle autonómiája, azzal nincs mit vitázni az autonómiáról.

Bár Konstantin nem maga hozta meg a hittel kapcsolatos döntéseket, amint az a bizánci cezaropapizmus révén az 5. századtól szokássá vált, de elültette ennek a fejleménynek a csírait. Ő tűzte azt a feladatot a zsinat elé, hogy az egyház egységének érdekében általánosan kötelező hitvallás-formulát fogalmazzon meg, s ő maga tett arra javaslatot — valószínűleg udvari püspöke, Cordobai Hosius tanácsára. A zsinat püspökei elfogadták ezt, noha nemigen tudtak mit kezdeni vele, amint az elkövetkező viták megmutatták. **A Nikaiai Hitvallás kizárólag a császár nyomására jött létre.** (Ezzel az intézkedéssel Konstantin azt is meghatározta, hogyan viszonyuljanak utódai az egyetemes zsinatokhoz: A császárok nemcsak egybehívták a nagy egy-

házi összejöveteleket, hanem ők nevezték ki az elnököket is, császári biztosok útján ők vezették a tárgyalásokat és alkalmilag maguk is felszóltak az üléseken. *Az egyetemes zsinat nem csupán az egyház legfelső szervévé vált, hanem az egyház és a birodalom szoros kapcsolata miatt egyidejűleg a kormányzás egyik szervévé is.)*

A püspökök testületének korlátlan ura valójában a császár volt, aki „tárpüspöknek” is nevezte magát; ezt Athanáznak és a többi püspöknek is meg kellett tapasztalnia, amikor nem vetették alá magukat az ő akaratának. A jámbor császár ekkor tudott másképp is beszélni. Konstantin ténylegesen nem elégedett meg „a kívülálló püspökének” funkciójával sem, hiszen ugyanazon Eusebiosz szerint (Vita Const., I,44) „mindenki püspökének” érezte magát, akit Isten iktatott be: „Kiváló mértékben fordította gondját az egyházra, és ezért — amikor a különböző országokban egyesek meghasonlottak egymással — egybehívta Isten szolgálóinak összejöveteleit, mintha Isten őt mindenki püspökévé tette volna meg.” A püspökök a legcsekélyebb ellenállás nélkül ismerték el ezt a császár által gyakorolt funkciót. Athanáz sem vitatta el alapvetően ezt a jogot a császártól, amint a legjobban bizonyítja ezt, hogy sűrűn fordult a császárhoz.

Késői korszakában a császár maga is személyesen aláírta a zsinatok határozatait, s ezzel formálisan is rájuk ütötte a császári döntések pecsétjét. Az egyház tehát gyakorlatilag egyre inkább a császárból találta meg középpontját, és alattvalói viszonyra alakította hozzá fűződő eredeti, partneri viszonyát.

Ez először a püspökválasztásokban és kinevezésekben mutatkozott meg, amelyekre az udvar minden fontos esetben mértékadó befolyást tudott gyakorolni azáltal, hogy az érintett provincia püspökei, akik a választásra összegyűltek és az elárult gyülekezetnek új pásztorra tettek javaslatot, tekintetbe vették a császári kívánságokat, mivel egyesek közülük abban reménykedtek, hogy a császári kegy révén még magasabbra hághatnak.

Ez az egyházi előzékenység más alkalmakkor is megmutatkozott. A püspökök már az Arles-i zsinaton (314) kinyilvánították a császár iránti hálájukat: A 7. kánon elrendeli, hogy az állami közhivatalnokok a többi hívőtől eltérően nem esnek (ipso facto) az egyházból kizárás büntetése alá, ha kiközösítés terhe

alatt megtiltott tettet követnek el. Más szavakkal, a római kormányzók és magisztrátusi hivatalnokok kivételével helyzettel rendelkeznek az egyházban, akárcsak a püspökök az államban. A 3. kánon pedig kiközösíti azokat a katonákat, akik „békeidőben megtagadják a katonai szolgálatot”. Ez a 3. kánon még nem a tulajdonképpeni hadi szolgálatot, hanem csak a békeidőbeli katonai szolgálatot teszi kötelezővé. Mindkét kánonban kifejeződésre jut azonban az a meggyőződés, hogy *mostantól kötelességgé válik az állam szolgálata — a közigazgatásban és a hadseregben egyaránt.* Az elnyert jótettekért hálából az egyháznak az új helyzet-hez kell alkalmaznia fegyelmi rendjét.

Az egyház tehát immár a császárban és az államban látta az őt oltalmazó hatalmat, és a lehető legszorosabban alkalmazkodott védelmező-éhez, készségesen kiszolgáltatva magát és lemondva addigi önállóságáról. Abbeli fáradozásában, hogy a lehető legteljesebben integrálódjék a birodalomba, a nikaiai első egyetemes zsinaton lemondott addigi szervezeti beosztásáról: az egyházi provinciákat most az állami provinciák szerint rendezték és osztották be — Róma, Alexandria és Efezus régi patriarchátusainak kivételével. (Az az alaptétel, hogy egy-egy város állami rangja határozza meg az egyházat is, később még súlyos vitákhoz vezetett, amikor Konstantinápoly, az „új Róma” egyházilag is elfoglalta helyét a régi Róma mellett.) Az egyház berendezkedett az új helyzetre, akárcsak annak idején Arles-ban a katonai szolgálat és a helytartói hivatalok ügyében.

Ebben az állami közigazgatás rendjéhez történt alkalmazkodásban még egyszer láthatóvá vált az egyház bevonulása az államba: az egyház egyelőre nem is tehette volna szorosabbá és bensőségesebbé alkalmazkodását az államhoz. A Nikaiai összegyűlt háromszázhuszonhárom püspök szinte megbabonázva bámult új uralkodójára, és a győzelmes Krisztust látta benne. Az üldözések beszüntetője és a keresztény egyház fölmagasztalója iránti túlárado hála érzelmei olyan erősek voltak a püspökök testületében, hogy nem vetették össze megfontoltan a megtört és üldözött egyház addigi belső autonómiáját és mostani kiszolgáltatását az államnak.

Az egész konstantini korban a leghalványabb ellenkezés vagy tiltakozás sem hangzott el az egyház új életformája ellen. Konstantin ide-

jéből egyetlen olyan dokumentumot sem ismerünk, amelyben akár csak a legcsekélyebb kétség is megszólalna, még Athanáz részéről sem. Először a („szakadár”) donatisták vetik föl a kérdést, mi köze a császárnak az egyházhoz — de ők is csak azután, hogy előzőleg a császár ítéletét kérték, és a rövidebbet húzták. Csak nagyon kevesen (pl. Szent Jeromos és Cagliari Lucifer püspök radikális követői, az ún. luciferianusok) látták az egyház hanyatlásának okát annak új helyzetében. Konstantin korában a győzelem mámorea töltötte be az egyházat, amelyet még teljesen elbódítottak a váratlan, óriási és gyors sikerek: az elszenvedett jogtalanságok jóvátétele, a kitüntetések és méltóságok, a világban és az államban betöltött új helyzete, a ragyogás és az észbontó pompa.

Amikor viszont az arianus küzdelmek és a Constantiusszal szerzett első rossz tapasztalatok következtében alábbhagyott az első kábultság, késő volt: az egyház már nem volt kész arra, hogy lemondjon arról, amit Konstantin ajándékozott neki. *Új helyzetét jogaként kezdte védelmezni a császárral szemben.* Az egyik lépésből adódott a másik, az egyik kísértés kiváltotta a másikat. Amikor aztán a harmadik generációban minden kellőképpen összekuszálódott már ahhoz, hogy senki se láthassa át, a Diabolosz — hogy az Újszövetséggel szóljunk — az egyházban elérte azt, amivel az Úrnál csődöt mondott: a szolgálai és szenvedő állapot fölcserélését a diadal, a dicsőség és a hatalom állapotával.

Ez volt az egyház bünbeesése, amelyből a világgal keveredésének legtöbb további bonyodalma fakadt. Isten Országa e világi országgá vált, amelyet a kard és az erőszak állami eszközeivel kívántak létrehozni és megtartani. Az egyháznak azonban nem jutott el a tudatáig, hogy a birodalomba történt bevonulásával teljesen új ösvényre tért, amely ellentmondásban áll a jézusi üzenettel, sőt mindmáig szívósan és vallási pátoszszal ragaszkodik ehhez az úthoz.

A testvéri közösség felbomlása

A konstantini fordulattal a hívek széles rétegeiben az az archaikus vallásosság váltotta föl a keresztény hitet, amely szinkretista módon az antikvitas gazdag vallási formavilágától kölcsönözte kifejezésformáit. Természetesen a legkorábbi időktől fogva megvoltak az egyházban — az újonnan megtértek körében — a felszín alatti, rejtett pogányság

maradványai, amint ezt tanúsítják Pál levelei, amelyeknek a gnózis különböző fajtaival kellett vitába szállniuk. *A kereszténység belső kiüresedése azonban a 3. század óta a hívők számának növekedésével párhuzamosan nőtt.* Ebben az időszakban az érvényre jutó hellenizmus és a vele összenőtt allegorikus szentírás-értelmezés talaján az egyház elvesztette azt a képességét is, hogy különbséget tegyen az antik vallásosság és a keresztény hit között.

A kereszténység hozzáidomulása az antikvitáshoz a 3. században még túlnyomó részt a gondolatok és elképzelések területén ment végbe, anélkül hogy a helyi keresztény egyházközségek és kultuszuk lényegi strukturális változást szenvedett volna. *Az eucharisztia ünneplő helyi egyházközség volt az utolsó gátja annak, hogy a szinkretizmus elárasza az egyházat: itt ellenőrzés alatt tudták tartani az újonnan megtértek felszín alatti pogányságát, ismételten meg tudtak küzdeni vele és meg tudták szüntetni;* a Konstantin előtti egyház kultuszában a hívek pogánysága nem talált egykönnyen búvóhelyet, ahol keresztény külsőségek mögött elrejtőzhetett volna. A helyi egyházközségek ebben az időben rendszerint áttekinthetők voltak: a hívők ismerték és ellenőrizték egymást, ápolták a kölcsönös segítségnyújtás és gondoskodás gyakorlatát. *A helyi egyházközség ugyan nem valósította meg tökéletesen a testvériséget, de strukturálisan még arra irányult.*

Az egyházi kultusznak a konstantini korról bekövetkezett strukturális változásával azonban az egyházközség is megváltozott: A helyi egyházközség ekkor már nem volt képes ellenállást tanúsítani a hívek rejtett pogányságával szemben; ellenkezőleg, *új kultuszformái révén az antik vallásosságot ápolta és megerősítette abban a híveket.* A még hívő keresztények számára igen nehezé vált ekkor, hogy megőrizték az egyházban eredeti keresztény hitüket, anélkül hogy összekevernék vagy fölcserélnék azt az antik vallás elemeivel. Ez a keveredés immár a struktúrából adódott; ebben állt a Konstantin utáni egyház újdonsága.

Ezért már a helyi egyházközség sem tudta megakadályozni, hogy az antik pogányság elárasza az egyházat. Az utolsó vacsora ünneplésének eredeti elevevényéből — ahogyan azt Pál a két korinthusi levélben ábrázolja — semmi sem maradt meg. A közös étkezésből

annyi maradt, hogy rituálisan rögzített módon vették a püspök kezéből a kenyeret és a bort. A nép külsődleges részvétele a kultuszban efféle formákra korlátozódott, melyek a pogány és a zsidó kultuszban is ismeretesebbek voltak.

Úgy tűnik, azáltal hogy a hívők száma fokozatosan hatalmas tömeggé nőtt, a bazilikák egyre nagyobbakká váltak, a szertartásokat gazdagabban formálták meg és feszesebben fogták össze, *313-tól, az egyháznak biztosított békétől kezdve jelentősen csökkent a részvétel az istentiszteleteken, s ez a részvétel is az ősrégi, egészen rövid s a nagyobb néptömeg számára alkalmas liturgikus válaszok közös elmondására korlátozódott.* A hitben való kölcsönös épüléshez, ami hozzátartozott a kora keresztény testvéri lakomához, most nemcsak a keresztény hit hiányzott a legtöbb egyháztagnak esetében, hanem hiányoztak a külső feltételek is: *A tömeges áttérések miatt ugyanis az egyházközségek áttekinthetetlenekké váltak, az egyes közösségi tagok közötti kapcsolatok meglazultak és egyfajta hatástalan egyházközségi tudatra korlátozódtak.*

Az egyházközségek nagysága önmagában véve megoldható probléma lett volna. Már Jeruzsálemben is egészen spontánul több házi közösség alakult ki. De a monarchikus püspökség által vezetett és uralt egyház már nem bizonyult késznek arra hogy az egyházközségek felosztásával válaszoljon az új hely-

zetre. A monarchikus püspökség ugyanis időközben annyira megszilárdult és ideológiailag annyira meggyökeresedett, hogy az egész egyházban érvényes volt az az alaptétel, miszerint minden helységben csak egy püspök lehet, s ha lehet, csak egy templom. Csak az olyan nagy metropoliszokban kellett több templomot építeni, mint Róma és Alexandria, mivel ott a legnagyobb bazilika sem volt képes befogadni a hívőket. Így bomlott fel a testvériséget jelentő helyi egyházközségek régi struktúrája; maradt a passzív templomközösség, amely végignézte a pompás kultikus cselekményeket, és amelyet legföljebb rendkívüli retorikai remekekkel lehetett kimozdítani passzivitásából, és spontán testvériségyilvánításra bírni.

Az istentiszteletnek a növekvő klerikalizálódás következtében Hippolitosz óta érvényre jutott megmerevedése ellenére az istentiszteleti összefogétel a Konstantin előtti időben még mindig megmaradt az egyházközségi élet centrumának és erőforrásának, annak a helynek, ahol a tagok közötti közösségi kötelékek ismételten megújultak. A konstantini fordulat után eltárgyasult rituális ünneplés azonban nem volt képes többé arra, hogy az összejött gyülekezetből keresztény koinóniát (közösséget) alkosson. A keresztény nép nem tagozódott kisebb egységekre, és többé nem vett részt alkotó módon sem a kultuszban, sem egyházközség fölépítésében.

Az istentiszteleti összefüggések új atmoszférájáról az egyházatyák megnyilatkozásai alapján alkothunk képet; ők ugyanis folytonosan arról panaszkodnak, hogy a hívek nem figyelnek oda, és sűrűn intik őket nyugalomra és odafigyelésre. A nagy metropoliszokban már a 3. század közepén elhangzanak az első panaszok amiatt, hogy a (jelen lévő) hívek rá sem hederítenek az istentiszteletre.

Órigenész azt panaszolja, hogy a keresztények nem akarják meghallgatni a szent olvasmányokat, hanem szívesebben folytatnak világiasságot a templom távoli sarkaiban. — *Aranyszájú Szt. János* ismételtelenül így panaszkodik: „Amikor a pap az asztal előtt áll, kezét az ég felé tárja és a Szentleket hívja, hogy megjelenjék és megérintse a felajánlott adományokat, akkor nagy nyugalom van; nagy a hallgatás, amikor a Lélek eljön és kegyelmet oszt... Amikor viszont látod, hogy a Bárányt leölték és földarabolták, akkor zajongasz, zavart keltesz, vitatkozol és szitkozódol” (Sermo 34). — Az *Apostoli Konstitúciók* által áthagyományozott istentiszteleti rend a 4. század végéről származik a szír egyházi provinciából. Többek között ez az utasítás áll benne: „A gyerekek a lépcsőkön álljanak, és egy másik diakónus álljon mellettük, hogy nyugton maradjanak. Más diakónusok járkáljanak föl s alá, és tartsák szemmel a férfiakat és a nőket, hogy ne keletkezzék zaj, és senki se integessen, sugdolózzon vagy aludjon. A diakónusok álljanak a férfiak ajtajához, a szubdiakónusok pedig a nők ajtajához, hogy senki se menjen ki, vagy az áldozat idején ki ne nyissák az ajtókat, még ha egy hívő akarna is bemenni.” — *Szent Ambrus* biztosít minket arról, hogy a nép szívesen énekelt, és hogy a tömeg, amely különben az olvasmányok idején egy pillanatra sem akart csendben maradni, rögtön felhagyott a lármázással, mihelyt rázendítettek a zsoltárra (in Ps XII). — Ugyanezt a képet festi *Agoston*, amikor arról panaszkodik, hogy egyesek tisztán mechanikusan imádkoznak és énekelnek, „mint az idomított pintyek, papagájok, hollók és szarkák”.

Mindezekben a tünetekben a keresztény lakomaünneplés felbomlása tükröződik; a nép részvétele a csökevényes választókra és a felkiáltásokra korlátozódik, a *Szíriából* átvett zsoltárecéklés bevezetése pedig azt a célt szolgálja, hogy kitöltse a keletkezett űrt, és kikapcsolja a gyakran felpanaszolt fecsegést.

A régi értelemben vett egyházközség megszűnt létezni, a visszamaradt kultikus gyülekezet viszont már nem rendelkezett átalakító erővel: külső és belső okokból fakadóan nem volt már abban a helyzetben, hogy krisztianizálja tagjait. Miután a régi egyházközség összetört, a katekumenátus is elvesztette komolyságát és erejét: Ágostontól tudjuk, milyen kevéssel megelégedtek. Az egyház nem tudott többé megbirkózni a tömeges áttéréssel: a hívek megtartották régi vallásosságukat — keresztény előjellel.

Kultuszának eltárgyasításával és ritualizálásával az egyház támogatta ezt a rejtett pogányságot. Miután pedig átvette az államvallás funkcióját és az állam nyilvános kultuszát hajtotta végre, alapvetően az állampolgárokat képviselte. Ezáltal megfosztották tulajdonképpeni funkciójuktól az eddigi helyi keresztény egyházközségeket, hiszen azok épenséggel a politikai közösségtől különböző és attól elválasztott hitközösségként léteztek, s az előbbiből csak azokat foglalták magukban, akik önként és saját hitbeli döntésükből fakadóan csatlakoztak hozzájuk; akkor még nem a születése, hanem a hite tett valakit kereszténnyé. Most azonban alapvetően a politikai közösség alkotta a vallási közösséget is, amely a hivatalos állami kultusz hordozója lett. A politikai és a vallási közösség alapvetően egy és ugyanaz a valóság volt, csak különböző nézőpontokból.

Noha az egyházat és az államot alkotó nép e kikényszerített egységének tulajdonképpeni törvényes meggyökereztetése csak 380-ra, Nagy Theodosius uralkodásának idejére esik, mégis meglepő, hogy Konstantin befolyására az egyház milyen korán alkalmazkodott ezekhez az antik elképzelésekhez. Ugyanis már a *Nikaiai zsinaton* elkezdtek az egyházi szervezet hozzáigazítását az államihoz: a hagyományosan kialakult szervezetek helyett a politikai-földrajzi tagozódás jutott érvényre azáltal, hogy azok az állami provinciák szövetségéhez kapcsolódtak; a provinciák fővárosai váltak a metropoliták székhelyévé, s csak a négy régi patriarchátus tartotta meg régi jogait. Később a politikai és a vallási közösség egymáshoz idomulása lefelé is végbement, úgyhogy néhány nyelvben a „plébánia” (amely a plebs = nép szóból származik) még ma is egyaránt jelenti az egyházi és a polgári közösséget (a községet és az egyházközséget).

A papság elvilágiasodása

A számtalan adományban részesített egyház — amelynek papjait mentesítették a közterhektől és az adóktól — immár olyan embereket csábított arra, hogy egyházi hivatalokba jussanak, akik alkalmatlanok voltak azokra. Mellettük természetesen akadtak kiemelkedő személyiségek is a 4. századi klérusban, és az egyháztörténészek a teológia virágkoráról beszélnek; de ezek a nagy egyházi férfiak kivételek voltak. Sokkal inkább arról van szó, hogy olyan vezetői réteg alakult ki ekkor az egyházban, amelyet egészen más fából faragtak.

A 305-ös Elvirai zsinat a 18. kánonban még arról panaszkodik, hogy nemcsak a papok, hanem a püspökök is polgári foglalkozással kényszerülnek megkeresni a kenyerüket; a konstantini törvényhozás viszont mentesítette a klerikusokat a polgári foglalkozástól, mivel profán vallási mentalitása alapján a császár úgy látta, hogy a profán feladatok profanizálják szakrális hivatalukat és szakrális személyüket egyaránt. Az egyház magáévá tette a papi hivatalnak ezt az archaikus szemléletét, és még manapság is teljes határozottsággal képviseli, amint a „munkáspapokkal” kapcsolatos viták megmutatják.

A konstantini kegyek következtében a klérus mentesült minden anyagi gondtól, nem kellett többé polgári foglalkozás után néznie, így aztán sok szabad idővel rendelkezett. Amit Konstantin elkezdett, azt sok keresztény utánozta, folytatta, különösen a gazdag matrónák: Az általuk alapított templomokat gazdag földbirtokokkal és értékes istentiszteleti tárgyakkal látták el. Alig két emberöltő múltán az állami törvényhozásnak már föl kellett lépnie azellen, hogy a klérus kihasználja a jámbor vallásosságot, különösen a nőket. A kiváltságolt vallás új klérusa az egyházi vagyon kezelésével volt elfoglalva, és azon járt az esze, hogyan gyarapíthatná azt.

A 4. század közepén I. Damasus pápa címére császári leirat érkezett, amely energikusan megálljt parancsolt a klerikusok rafinált örökség-hajhásának, és államilag lefoglaltatta a végrendeletileg (főként a gazdag matrónák által) a papoknak szánt adományokat, ha azok nem rokon örökségből származtak. Damasus ellenpártja ténylegesen szemére is hányta a pápának, hogy elődjéhez, Liberius pápához hasonlóan ő is ért ahhoz, hogy az egyház anyagi előnyére használja ki az egyház előkelő,

gazdag hölgyeihez fűződő jó kapcsolatait, és érti a módját, hogyan kell a matrónák fülébe duruzsolni.

Ezek a viszonyok ösztönözték *Amianus Marcellinus* pogány krónikást az alábbi ironikus megjegyzésre: „Aki szerencsésen elnyerte a római püspöki méltóságot, az biztosította a jövőjét; meggazdagszik a matrónák adakozásai folytán, hintón mászkál ide-oda (ami a legfőbb hivatalnokok kiváltsága), igen tekintélyesen öltözködik és olyan gazdag lakomákat rendez, hogy asztala árnyékba borítja a királyokét” (27,3,14).

De nemcsak az ellenfelek látják a papságot ebben az előnytelen fényben, hanem egy közülük való is, nevezetesen Szent Jeromos. Ő rajzolja meg az új római klérus legbehatóbb erkölcsi képét a 4. század vége felé. Egyik nótánitványához a szüzesség dicséretéről írott tanulmányában kiméltetlenül, sőt mértéktelen szatírával lép föl a római klérus „Epikurosai és Arisztipposzai ellen”, a piperkőcen elegáns bonvivánok, az összes városi pletykák rettegett terjesztői ellen. Kölcsönhatásukban mutatja be az előkelőségeket és bizonyos papokat, hiszen már ebben az időben megkezdődik a felső papság és a felső vezetői réteg összefonódása, az 5. századtól pedig főként ezekből a körökből rekrutálódik a római klérus.

Jeromos elítéli a papoknak azt a szokását, hogy együtt élnek lelki nővéreikkel, az ún. agapétákkal, de még inkább azt, hogy örökségajhászás, uralomhoz jutás és bujálkodás céljából megjelennek az előkelő házakban. Egyesek megátsszák az asztalt, hosszú hajjal, kecskeszakállal, fekete kabátban és mezítláb járnak; látszólagos böjtölésükkel átejtik a bűnös nőcskéket, aztán bőséges éjszakai evészetel behozzák lemaradásukat. Mások csak azért szenteltetik magukat presbiterekké és diakónusokká, hogy annál szabadabban nézhessenek nők után; ez a fajta díszesen öltözve, erősen tupírozva, illatfelhőt árasztva jár, minden ujján ékkövek ragyognak; csinos lábbeli-jüket kímélendő szinte lábujjhegyen lebegnek, kinézetük inkább egy völgyé, semmint egy papé. Egyesek-

nek csupán az volt a foglalkozásuk, hogy kiszimatolták az előkelő dámák nevét, lakcímét és kedélyállapotát.

Jeromos ismert egy olyan papot, aki valóban félelmetesé vált azáltal, hogy a leggonoszabb pletykákat szálaltotta házról házra. Gyönyörű, gyors lovakkal közlekedett hajnaltól napestig a városban, úgyhogy csak városi postakocsisnak hívták; gyakran még hálószerobájukban lepte meg az embereket; ha valamilyen berendezési tárgy vagy használati eszköz megtetszett neki, olyan hangon kezdte dicsérni, hogy akinek volt esze, rögtön neki ajándékozta.

Hogy fölmérhessük, milyen szerepet játszott a 4. század második felének papsága életében a pénz, az arany, a vagyon, olvassuk el Szent Ambrus fejtegetését Az egyház szolgáinak kötelességeiről c. művében, különösen a pénzről és a birtokokról szóló részeket, ahol szenvedélyesen fáradozik azon, hogy megmutassa a papoknak, „a testi és külső javak nemcsak hogy nem jelentenek előnyt a boldog élet szempontjából, hanem egyenesen hátrányosak”. Ambrus is elítéli „az önzetlenség és az előkelőség álarcában jelentkező, de a keresztény érzülettel ellenkező örökségajhászt”, és egyáltalán azt, ha egy pap „telve nyugtalansággal és gonddal, üzletszerűen a közönséges kereskedésből származó keresetre irányítja gondolatait és tevékenységét”. Ugyanebben a papok számára készült tanulmányban tapasztalatai és megfigyelései alapján Ambrus óvja klérust a kereskedésben alkalmazott különféle csalásoktól, a hamis súlyoktól, a csaló mércétől és az uzsorakamattól.

Egészen természetes, hogy a magas állami funkcióvá előlépett püspöki hivatalért — amelyre a hatalom és a gazdagság birtokosai immár szívesen tekintettek és amelyre öncélúan törekedtek — adott esetben vérre menő küzdelem folyt. Egyháztörténetében Theodorétosz (I,2) panaszkodik a klérus uralom- és becsvágya miatt.

Nemcsak a hívek széles rétegei maradtak bensőleg pogányok áttérésük után is, hanem még a papság egy része is. *Julianus* aposztata így

számol be Illioni Pegasziosz püspökkel történt találkozásáról: „A püspök még elkísért engem Akhilleionig, és megmutatta a jó állapotban lévő sírt. Valaki arról számolt be nekem, hogy Pegasziosz korábban éppen ezt a sírt rombolta le. Valóban a mély tiszteltet kifejezésével közeledett a (pogány) szentélyhez. Ezt saját szememmel láttam. Olyan emberek, akik most ellenségei, azt mesélték még nekem, hogy titokban az istenekhez fohászkodik és a Napot imádja. Vajon pap-pá szentelnénk-e Pegaszioszt, ha tudnánk, hogy az istennel kapcsolatos elvetemült cselekedet terheli a lelkiismeretét?”

Itáliában már 378-ban annyira elterjedt jelenség volt a püspöki székek betöltése méltatlanokkal vagy valamilyen vétség miatt hivatalukból elbocsátottakkal, hogy a 378-as Római zsinatnak foglalkoznia kellett ezzel. E zsinatnak a császárhoz intézett beadványa ugyanis rossz püspökökről beszél, akik más püspököket halállal fenyegetnek vagy erőszakkal elűznek, és amazok püspökségét jogtalanul megszerzik, ahelyett hogy alávétnek magukat a római püspök bíróságának. Ezek az események, ill. az általuk kiváltott, a zsinati beadványra adott császári válasz azzal a következménnyel járt, hogy a Nyugat pátriárkája, Róma püspöke jogilag jelentősen megerősödött.

A klérus elvilágiasodása az egyházi fegyelem elleni súlyos bűnökbe hajszolta a papokat és püspököket, úgyhogy mostantól a zsinatoknak és a pápáknak ismételtlen és egyre sürűbben kellett fegyelmi intézkedésekhez, sőt püspökök elmozdításához folyamodniuk. Az egyházi joghatóság és bíraskodás ezért egyre jelentősebb szerepet tölt be a vezetők és az alárendelték közötti lépcsőzetes viszonyban, és Róma püspökét arra ösztönzi, hogy ismételtlen beavatkozzék más egyházmegyék és egyházmegyei szövetségek életébe, ami által ismét illetékességi viták és feszültségek keletkeztek a püspökökkel és metropolitákkal. Olyan színjáték ez, amely nem éppen a keresztény szellem megszilárdulásához járult hozzá.

Gergely G. András

Ezzel a tanulmánnyal hosszabb sorozatot indítunk el, azt a vonulatát mutatva be az egyház történetének, amely a keresztények körében nemigen ismert, vagy ha mégis, akkor nagyon eltorzított formában: mit jelentett és milyen következményekkel járt az egyház összefonódása a hatalommal, hogyan vált az üldözött egyház üldöző egyházzá, milyen szerepet játszottak az egyházban az eretnekek, és hogyan küzdöttek ellenük. Célunk a történelmi tisztázás (amennyire csak lehetséges), s e tisztázás révén az egyház megtisztulásának-megújulásának, jézusi alapjainhoz való visszatérésének elősegítése.

Fejtegetéseink az alábbi művek ismertetései, ill. részleges fordításai: Bauer, W., *Rechtgläubigkeit und Ketzerei im ältesten Christentum*, Tübingen 1934; Clévenot, M., *Die Christen und die Staatsmacht*, Freiburg 1988; Hasenhüttl, G.,—Nolte, J., *Formen kirchlicher Ketzereibewältigung*, Düsseldorf 1976; Hernegger, R., *Macht ohne Auftrag. Die Entstehung der Staats- und Volkskirche*, Olten 1963; *Lexikon für Theologie und Kirche* (J. Höfer—K. Rahner), Freiburg 1957; Nigg, W., *Das Buch der Ketzer*, Zürich 1949; Flügel, H., *Die Wahrheit der Ketzer*, Stuttgart 1968; Ruhbach, G., *Die Kirche angesichts der konstantinischen Wende*, Darmstadt 1976.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Ugribugri ápol

Egy télen, körülbelül kilencéves koromban, erősen meghűltem, és betegségem ideje alatt szüleim szobájában feküdtem. Egy reggel friss borogatást csavart édesanyám a mellkasomra, behozta a reggelim és így szólt: „Lehet, hogy holnap már fel is kelhetsz. Az este már csak harminchét volt a hőmérsékleted. Ha ma még egyszer jól megizzadsz, estére már csak harminchat hat lesz. Most lemegyek a faluba, de Ugribugri idehaza van. Ha szükséged volna valamire, csak kiálts neki. De a legjobb lenne, ha most újból el tudnál aludni és izzadnál.” Edesanyánk elment, én meg csakugyan el is álmosodtam. A citromos tea izzasztani kezdett, a három lágytojás, sonka, kétszersült jóllakatott. Álmosított a havazás előtti félhomály is. Arcom alá gyűrtem a kispárnát, és örömmel gondoltam rá, hogy ma már bizonyára esni fog a hó. Holnap felkelhetek, holnapután talán már ki is mehetek és szánkázhatom.

Egyszerre csak azt éreztem, hogy valaki nagyon gyöngéden, újhegygyel nyomogatja a vállam. Kinyitottam a szemem és ráeszméltem, hogy aludtam. Ugribugri, a kisöcsém állt az ágyam mellett és suttozva kérdezte: „Nincs szükséged valamire?” Elmosolyodtam: „Miért suttoatsz?” „Hogy ne nagyon ébresszelek fel. Mondta édesanya, hogy neked aludni meg izzadni kell. De azt is mondta, hogy ha szükséged lenne valamire, mutassam meg, milyen ügyes ápoló vagyok.” Becsuktam a szemem: „Nincs szükségem semmire. Menj játszani. Csókoltatom a mackót. Szervusz.” Azon még mosolyogtam magamban, hogy milyen lassan csukja a kilincset, pedig akkor hosszabb ideig nyikorog. Aztán ismét a havazásra gondoltam. Arra is, hogy új kötelet kötök a szánkókra...

Egyszerre csak megint megtudtam, hogy aludtam. Mert ismét nyomogatta az ujjacskája a vállam: „Moha... Eszembe jutott valami.”

Most nem nyitottam ki a szemem, de látta az arcomon, hogy felébredtem, és folytatta: „Az jutott eszembe, hogy az ápoló jobban tudja, mint a beteg, hogy mire van szüksége a betegnek.” Erre már kinyitottam a szemem: „Szerinted mire van szükségem?” „Arra, hogy egyél. Tíz óra van. Már egy órája alszol étlen-szomjan. Én nagyon szívesen sütök neked tejbegrízt.” Néztam az arcocskáját. Csak úgy sugárzott róla a vágy, hogy ügyes ápolónak bizonyuljon. „Hát jó, főzz nekem tejbegrízt. Mert nem sütni kell ám, hanem főzni.” Boldoggá tette beleegyezésem, nevetett: „Tudom, hogy főzni kell, csak eltévesztettem a szót.” Paskolta a párnám, betakarta a vállam: „Te meg aludj addig és izzadj!” Az álom már kiment a szememből, de úgyszólván felébresztett volna néhány perc múlva az öcskös kotorászása a szomszéd szobában. Átszóltam: „Mit keresel?” „A szakácskönyvet.” Behívtam magamhoz: „A tejbegríz nincs a szakácskönyvben. De hiszen láthatod is elégszer, hogyan főzi édesanya. Ha forr a tej, önts bele nagyon lassan egy csészényi darát és folytonosan keverd, hogy ne legyen csomós. Ennyi az egész.” De nem indult. „Be is szokták hinteni valami cukros barnával.” „Fahéjas porcukorral. A fahéjat megtalálod a fűszerek között. A porcukrot tudod, hol van?” Elmosolyodott: „Azt igen.” Megint paskolta a párnám és takargatott: „De most már igazán aludj!”

Vagy negyedóra múlva lassan kinyílt az ajtó. Azt hittem, hozza a tejbegrízt, és felültem. De üres kézzel jött és szomorúan megállt az ágyam mellett: „Nem találom a fahéjat.” Nevettem: „Oda se neki. Hozd fahéj nélkül.” De kétségbeesetten nézett rám: „Nem szeretném fahéj nélkül hozni. Akkor nem mondhatnánk édesanyának, hogy milyen jól ápoltalak. A jó ápoló fahéjas tejbegrízt ad, nem fahéjatlant.”

„Dehát mit tegyünk, ha nem találod?” Köröket rajzolgatott uj-jacskájával a takarómra, aztán lassan rám emelte a tekintetét: „Ha behoznám a kabátodat... meg édesanyja nagykendőjét is... és nagyon jól bebugyolálnálak, akkor nem fázhatnál meg, és megmutatnád nekem, hol a fahéj.” Természetesen tudtam volna menni magamban is. Az öcskös azonban, mint jó ápoló, átfogta a derekam, támogatott és vezetett. A fahéjon meg nagyot bámult: „Ez az? Ezt az előbb is lát-

tam. Azt hittem, a fahéj ugyanolyan por, mint a porcukor, csak barna.” „Ez lesz por, ha megtöröd. De vigyázz, csak kevés kell belőle! Legfeljebb a tizedrésze legyen a cukornak.” Bólogatott, hogy érti, és már vezetett is vissza. Felrázta párnáimat, megint paskolta őket, takargatott. „Most aztán igazán aludj! Addig is, amíg hozom!” Ezen a felszólításon egy perc múlva jót nevettem. A konyhában ugyanis vadul csengeni kezdett a rézmozsár. Törte az öcskös a fahéjat. De amikor tíz perc múlva is csengett, már nem nevettem, hanem üvöltöztem: „Ugribugri! Ugribugri!” Nem értettem, mit tör ilyen sokáig, hiszen egy csipetnyi fahéjnak négy-öt ütés elegendő. De nem hallotta a kiáltózasomat a mozsártól, s végül is arra gondoltam, elfogyott a porcukor és cukrot tör.

Aztán hosszú ideig csend volt, majd ismét nyílt lassan az ajtó, én pedig megint felültem. Most már éhes is voltam, örültem a tízórainak. De megint üres kézzel jött, ismét megállt az ágyam mellett, rajzolgatta a köröket, aztán rám emelte a tekintetét: „Légy szíves, gyújtsd meg a tüzet.”

Mialatt buzgón kitámogatott, megkérdeztem tőle: „Mit törtél olyan sokáig? Cukrot?” Csodálkozva nézett rám: „Dehogyan! Fahéjat! De csak öt dekát! Megmértem a mérlegen!” „Öt dekát?! Fahéból az rengeteg! Mennyi akkor a cukor?” „Amennyit mondtál, a tízszerese. Tudok én számolni. Fél kiló.” Miatán visszakísért és lefektetett, most már nyitva hagyta az ajtókat, hogy híreket juttathasson hozzám a főzés fejleményeiről: „Már ráncosodik a tej!” „Már mozog az egész!” „Most csorgatom a gríz! Már bugyborékol!” „Pufog!” Aztán egyszerre csak ijedten kiáltotta: „Jaj, sűrű lett! Mit tegyek?” „Önts hozzá egy kis tejet!” Fél perc múlva ismét feljajdult: „Jaj, most olyan híg, mint a víz!” „Tégy bele még egy kis darát!” „Most megint nagyon sűrű!” „Akkor még egy kis tejet!” „Jaj, kijön a lábasból! Átöntöm egy nagyobbba!”

Vagy tíz perc múlva legnagyobb tálcánkon behozott egy két literes tejeslábas színültig tejbegrízzel. Táncolt a kezemben nevetemben a kanál: „Ez nem nekem, de a hét törpének, Hófehérkének, a királyfinak és a vadásznak is elég lenne.” Nevetett örömeiben Ugribugri is: „Hát hívjuk meg őket!” De a következő pillanatban már nem nevetett. Megkóstoltam ugyanis a művet, és rámeredtem alkotójára: „Hiszen ezt te mégiscsak sütötted! Irtózatosan kozmás!” Belemerítettem a kanalat és megmutattam neki, mi rejlik a műve mélyén. Vastagon odaégett a lábas fenekéhez. „Megmondtam, hogy folytonosan kavard!” Reménykedve nézett rám: „De azért megeszed, ugye?” Megkóstoltam újból és kijelentettem: „Ha egy hete nem ettem volna semmit, akkor talán megenném.” Egy-két pillanatig csüggedten bámulta a lábas, de aztán felkapta a fejét és már mosolygott is: „Főzök másikat!” Rémülten tiltakoztam. De rémülten bámult rám ő is: „De Moha! Akkor nem mondhatjuk édesanyának, hogy milyen jól ápol-

talak!” Tudtam, nem volna szabad engednem hiúságának, de olyan szívszorító könyörgéssel nézett rám, hogy bólintottam: „Főzz másikat!” Boldogan mosolygott ismét, kitalálta azt is, hova tüntesse el ügyetlenkedése bizonyítékát. Odaadta cicánknek, Miókának. Engem meg újból biztatott: „Aludj, Moha, addig is, míg hozom a kozmátlant!” Amit azonban én biztatásra sem bírtam már megtenni, azt ezalatt a konyhai tűz biztatás nélkül is megcselekedte, elaludt. Ápolóm tehát ismét bebugyolált és vezetett a konyhába. Ott viszont láthattam a földön a tízórimat is, de helyettem ekkor Mióka kóstolgatta, és minthogy Ugribugri aggódva noszogatta gyorsabb fogyasztásra, megjegyeztem: „A huszadrészét sem fogja megenni, sok az a gríz.” Ugribugri nagyon megijedt, és mialatt fát aprítottam és fújtam a parazsat, megoldotta ezt a kérdést is, és felújjongott: „Nem a gríz sok! A macska kevés!” Kiugrott az ajtó elé és meghívta a szomszédos házak macskáit is: „Cicc! Cicc! Cicc!” A tűz eközben lángra lobbant, a macskahívogató vissza-

hely füstcsövei a földön feküdtek, a tűzhelyből dőlt a füst, Ugribugri meg éppen félrekapkodta a vaslap karikáit és belezúdított a lyukba egy nagy fazék vizet. A füst azonban tovább ömlött a csövetlen tűzhelyből, sőt szikrák is röpködtek ki a cső helyén. Berohantam a kamrába a létráért.

Édesanyánk, amint később megtudtuk, már messziről szaladni kezdett, mert látta, hogy füst hömpölyög ki konyhánk nyitott ajtaján, és azt hitte, ég a ház. Amikor pedig berohant a konyhába, a következő látványban volt része: A konyha közepén öt macska tejbegrízt eszik a nagy tejeslábasból. Én létrán állok a tűzhely mellett, ronggyal fogom a forró csöveket, kinlódok, hogy összeilleszsem azokat, csak hálóg meg borogatás van rajtam, a hálóg csupa korom, a lecsúszott borogatás pedig mellem helyett papucsomat borítja. Ugribugri kapkodva törölgeti a tűzhely alatt a kormos vizet, a tűzhelyen meg kis lábosban pattog és füstöl a másodszor már korommá égett tejbédara. Hogy tulajdonképpen mi történt a tűzhellyel, azt csak az ágyban tudtam meg. Édesanyánk legelső dolga ugyanis az volt, hogy engem bekergetett és bedugta a hónom alá a lázmérőt. De kísért befelé buzgón Ugribugri is, sopánkodott, amiért kabát és nagykendő nélkül mentem ki, és bizonygatta, hogy egymaga is megbirkózott volna a bajjal. Az történt ugyanis, hogy rengeteg rőzsét tömött a tűzhelybe, nehogy újból elaludjon a tűz, és engem megint háborgatnia kelljen. A sok rőzse elzárta a füstnyílást, a füst a tűzhely ajtaján hömpölygött ki, az öcskös meg azt hitte, korom zárja el a csöveket, rájuk ütött hát kettőt-hármat a söprűvel, hogy lehulljon a korom. Korom helyett azonban a csövek hulltak le.

Mialatt mindez kiderült, eltelt tíz perc, és édesanyánk megnézte a lázmérőt. Az ablaknál nézte hosszasan, mi meg őt néztük ezalatt, de láttuk azt is, hogy nagy pelyhekben szállingózni kezd az első hó. Édesanyánk végre megszólalt: „Harmincnyolc! Visszaestél. Be-tegebb vagy, mint tegnap.” Az öcskös nagyon megdöbbsent: „Be-tegebb?! Talán rossz az a hőmérő, édesanya! Hiszen én egész délelőtt ápoltam Mohát!”

támogatott és a lelkekre kötötte: „Most már ne aludj el! Mindjárt hozom!” De most se bírtam szót fogadni neki. Nem csúsztam le ugyan alacsonyra, ülve vártam a tízórait, a sok járástól-keléstől, eseménytől azonban annyira kifáradtam, hogy a fejem a mellemre billent és... És egyszerre csak óriási zördülésre ébredtem fel. A zördülés a konyhából hallatszott, és a heves kapkodásból, újabb zörrenésből világosan kitűnt, hogy valami baj történt. Csak a papucsomat rántottam fel és kirohantam. A tűz-

Emberek vagyunk

Hideg volt a tél abban az évben. Már októberben kivillantotta foga fehérjét, és a platánfák lombjában értetlenül néztek össze a még szinte üde zöld levelek. — Hát ez meg mi? Minek jött ez ilyen korán? Még játszani szeretnénk egy kicsit a rigókkal és a széllel! — susogták egymásnak.

A korai nagy hó és hideg az emberek idegeit is megtépázta, és már jó korán, talán november elején berúgta valaki a lépcsőházi ajtó üvegablakát. Nyilván azért, mert fázott és nem volt türelme kivárni, amíg a csöngetésre valaki kinyitja a kaput. A lyukon aztán a szél is bejött egy kicsit melegedni, mert a lépcsőház fűtve volt, de aztán fordult egyet és futott a társai után. A kis lakásokban lakók, akiknek az előszobája a lépcsőházzal volt szomszédos, persze szidták az ablaktörőt és hangosan emlegették a rendőrséget, a cigányokat, az utóbbi időben már az ukránokat is, de akik otthon felejtették a kapukulcsot, örültek, hogy nem kell kinn toporogniuk. Attól nem kellett tartani, hogy a szövetkezet gyorsan intézkedik, mert hát semmiben sem intézkedett gyorsan. Még az elmaradt közös költségek behajtásában sem, pedig ez egyenes érdeke lett volna. De a szövetkezet is emberekből állt, akik szintén itt laktak a lakótelepen, így aztán lassú megfontoltsággal zajlottak az események.

Egy lakótelep nyugalma nehéz tartósan zavarni. Az emberek türelme végtelen, de ha mégis elfogy, akkor drasztikus rövidséggel intéződnék el a dolgok. A kutyák összemarják egymást, az emberek összepofozkodnak, vagy egyszerűen üvegeket vagy petárdákat dobálnak egymás fejére. Néhány hétnél tovább még az autós-motoros fiatalok, vagy az éjjel is focizók sem bírják a randalírozást, és akkor megint elcsendesedik minden. Egy lépcsőház nyugalma még ennél is nagyobb. Itt valamennyire — legalább látásból — ismerik egymást az emberek és a kutyák is. A beázások, a falfúrások, a szemét egymás fejére rázása hamar megszokottá válik, és csak az újonnan ideköltözők emelik fel a hangjukat pár percre.

Idén az egyetlen nagyobb esemény — ha jól emlékszem — az egyik zimankós, betört ablakú éjszakához

kapcsolódik és jó néhány napig lefoglalta „az érdeklődés központja” előkelő helyet.

Amikor egyik hajnalban, öt óra után kiléptem a lépcsőházba és gondosan bezártam magam mögött a kis függőfolyosó ajtaját, valami nagy, szürkésfehér csomagra lettem figyelmes a lépcsőfordulóban. Először nem láttam jól, mi az, mert a villanyégők nem szeretik a lépcsőházakat, rövid idő alatt összetörnek vagy elvándorolnak, s ezért sötét van. De mikor közel értem, a csomag megmozdult, és két nagy fekete szem és egy fekete orr meredt felém. A szemek bánatosak voltak, az orr épp hogy csillogott, és a gazdájuk, egy hatalmas kóbor kuvasz megadóan hajtotta le a fejét, várva a szokásos kitessékelést. Először arra gondoltam, hogy félnem kellene egy ekkora állattól, de látva teljes megadását, csak álltam előtte és nem mozdultam. A kuvaszok ugyanis a gyengéim voltak, mert egyszer régen nekünk is volt egy. Aztán arra gondoltam, mi lesz, ha elindulnak a kutyások a hajnali sétára, vagy ha a feleségem vásárolni indul, mi lesz, ha a kutya mégsem olyan szelíd, ahogy nekem mutatja? De aztán csak legyintettem és mentem a dolgomra. Majd kimegy magától, ha beindul a nagy forgalom — gondoltam. Am a következő fordulóban, ott, ahol az a hosszúszerű, játékos, bocifoltos szetter lakik, kis tálka víz és némi ételmaradék volt kikészítve. Na lám — gondoltam —, milyen rendesek ezek a kutyások, még a kóbor ebekre is gondolnak. Nem hogy kizavarnák, féltve a sajátjukat, még ezt a szegény csavargót is ellátják.

Mikor délután hazaértem, már mindenki a kutyáról beszélt.

— Hallotta szomszédasszony, hogy a Kovácsék megettették?

— A Tomkáék a földszinten be is fogadták!

— De hát ki engedte meg nekik, a kutya a házá, nem lehet azt csak úgy kisajátítani!

— Milyen rendes emberek lagnak ebben a házban!

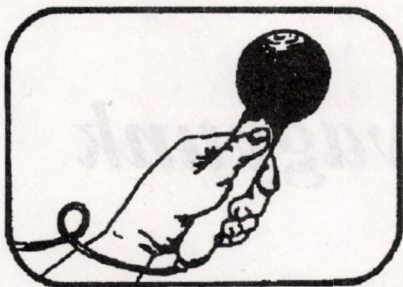
— És mekkora a hangja a dögnek! Már délelőtt fél tízkor rázendített, amikor az a kis fekete uszkárlány elszaladt az ajtajuk előtt.

Szóval volt izgalom. A kutya nevet is kapott: Mackó lett, a hatalmas bundája miatt. Beoltatták, megfürdették, a rossz nyelvek szerint még manikűrre is elvitték. Aztán ahogy egyre jobban érezte magát, úgy nőtt az önbizalma és a hangja. Először csak a függőfolyosót tekintette felségterületének — amire persze vigyázni illik —, majd lassan az egész házat. Mivel pedig kinn lakott a folyosón, mindent látott és hallott, így mindent és mindenkit megugatott. Ez negyven család és mintegy húsz kutya mozgását jelentette, de később már kiterjedt a járókelőkre és a telep többi kutyájára is. Végül is minden békésen megoldódott. Mackó egy kertes családi házba került, családtagnak.

Itt vége is lenne a történetnek, ha néhány nap múlva nem ismétlődik meg az eset. Azaz mit is beszélek. Szó sem volt megismétlődésről. Futótűzként terjedt el a hír a házban, hogy egyik este egy csavargót találtak az egyik emelet szemétdobójában. Szegény pára, nyilván szintén a hideg elől húzódott be a melegebbre és — gondolom — éppen úgy nézett a megtalálójára, mint rám Mackó. A reakció azonban egészen más lett. Senkinek sem jutott eszébe egy tál vizet vagy egy kis élelmet kivinni neki. De hát miért is jutott volna? Egy kóbor kutya, az mindig tudja, hogy meg kell nyalnia annak a kezét, akitől enni kap, de egy csavargó? Lophat, gyilkolhat, erőszakoskodhat, még ha be van is oltva veszettség ellen. Még mit nem! Még hogy megfürdetni, fodrászhoz vinni, befogadni egy családba? Hát nem örültünk meg! Egy vadállatot?

Az akció azonnal beindult. A bejárat ajtó üvegét megcsinálták. Az összes szemétdobó helységekre zár került, mindenki kulcsot kapott és a ház megszervezte az éjszakai őrséget. Ez utóbbi persze nem volt nehéz. A kutyások amúgy is lenn vannak éjfélig és hajnali négytől. És hát kikre lehet megnyugtatóbban rábízni egy ilyen nagy ház őrzését, mint rájuk, akik emberségből olyan szép példával jártak elől szegény Mackóval kapcsolatban.

Farkas István

Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár

Sik Tomával az Alba Kör pinchehelyiségében találkoztam először, a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának egyik megmozdulását szerveztük. Ő az Alba Körösökkel jött. Meglepett a belőle áradó elevenesség és következetes őszinteség, ősz szakállával az este egyik ötletgazdája és mozgatója volt a jobbra huszonéves fiatalok között.

Mennyi idős vagy most?

1939. augusztus 17-én, a II. világháború kitörése előtt két héttel születtem Óbudán, a Margit-kórházban, de a szívem és a munkabírásom szerint a huszonévesek közé tartozom. Igaz, hogy nem velük együtt nőtem föl, de a problémáikat és a helyzetüket nagyon jól értem, mert Izraelben — ahol akaratom ellenére 45 évet éltem — több mint harminc éven át végeztem hasonló munkát, mint amibe ők néhány éve kezdtek itt Magyarországon.

Miért és hogyan kerültél Izraelbe?

Hosszú történet ez, látom a fordulópontjait, és remélem, hogy egyszer alkalmam lesz újra mélyen átgondolni az egészet egy szakértő lélekűvárral, aki a történeti réteg ismeretében analízissel és hipnózissal segítene kideríteni, hogy miért lett belőlem istenmentes, pacifista, anarchista, vegán (tökéletesen vegetáriánus) világpolgár.

Vallásos zsidó családba születtem, apai ágon minden őszám rabbi volt, apám törte meg a hagyományt, ő nyomdásztként dolgozott. Hároméves koromban a szüleim elváltak, de nem színeltem meg, mert anyám nagyon szeretett minket (a bátyám hét évvel idősebb nálam), apámnak pedig nem volt alkalma arra, hogy uralkodói mintát adjon az életemhez.

Az első gyerekkori emlékeim 1944-ből származnak. Emlékszem az óbudai „zsidó ház”-ra a Szőlő utca és a Kiscelli utca sarkán. Arra is jól emlékszem, hogy amikor a távolban csöcselék tűnt föl, egy arra járó idősebb férfi szólt az ott lakóknak: „Testvérek, ne engedjétek a gyerekeket az utcán játszani, zárjátok be jól a kaput!” Megéreztem az összefüggést a fenyegetően közeledő tömeg és az idős férfi figyelmeztetése között. Úgy mondták, zsidó-hitehagyott, humanista volt ez a férfi. Nekem első és egyik legfontosabb példaképem lett. Később jött a begettőzés. Életem legcsodálatosabb jelenségének tartom, hogy a gettóbéli élet nyomorúságától az erőszakmentességhez jutottam. Nem akarom, hogy öt éves gyerekekkel és akárkivel, bármilyen okból is úgy bánjanak, ahogyan velem bántak akkor. Más emberek ugyanazon körülmények hatására a másoknál tapasztalt negatívumokat átvették, sovíniszták, nacionalista militaristák lettek, már rögtön felszabadulásuk után, és ezt munkálják a mai napig is ott kint az „ígéret földjén”. Manapság, mint a macska az egérrel, módszeresen játszanak a palesztinokkal.

Túléltek a zsidóüldözést és a háborút?

A szűkebb családom igen, bár ahányan voltunk, annyiféleképpen. A bátyámat például a cionista mozgalom szervezői 1945-ben rávették, hogy induljon el velük Palesztinába. Három évig kalandozott, közben cionista eszmei hatás érte, így harcos, nacionalista zsidó lett, Izrael kikiáltásától kezdve mind a mai napig a zsidó állam egyik leghűségesebb híve. Apám — akkor már külön élt tőlünk — párttitkár lett a Néphadseregben, ezért később, 1956-ban, jobbnak látta, ha kivándorol Izraelbe. Anyám minden gondoskodásával és szeretetével engem vett körül, így igazán jó dolgom volt Óbudán. Úgy látszik, hogy gyerekkorom körülményei és eseményei miatt már akkor valamiképpen elemeztem a túlélés tanulságait, és tízévesen kijelenttem: nem akarok szombatonként a zsinagógába menni.

Nem túl önálló gondolat ez egy tízéves gyerektől, aki egyébként szeretetben és biztonságban él?

Lehet, hogy hatott rám az akkori úttörőmozgalom, amelyben megtanultam az önkritika, az elemzés, a tudatosság, az éberség és az ésszerű gondolkodás elemeit és hasznosságát. Bár a 40-es évek végének hittanóráin megismertem a héber nyelvet, a zsidó vallási előírásokat és szertartásokat, jól olvastam és szépen énekeltem a kórusban, mégis húzódoztam attól, hogy a zsinagógában töltsék a szabadidőmet. Anyám nem erőltette a dolgot, és nem is mentünk többé. Mégis, egy év múlva, 1950-ben úgy döntött, kivándorol Izraelbe, követi a bátyámat, aki nagyon hiányzott neki; én pedig nem tehettem mást, vele mentem; sírtam, szenvedtem az egész úton és a megérkezés után is. Ezzel új szakasz kezdődött az életemben, elhagytam a szülőhelyemet, ahol kommunista magyar hazafi lehettem volna. Olyan környezetbe kerültem, ahol újra meg kellett küzdenem önmagamért — a külső elvárásokkal szemben.

Milyen élmények értek Izraelben?

1950. augusztus 21-én érkezünk Barbara falu mellé, az újonnan alapított Mavqi'im kibbucba. Az első hónapokat ott töltöttem, Izrael déli határán. Barbara kiürített palesztin falu volt, főterén az új kibbuc futballpályája, a volt palesztin iskola épületében a műhelyt rendezték be. Nekünk Óbudán azt tanították, hogy a gyerekek munkája a tanulás. Nem tudtam elképzelni, hogy akik azelőtt oda jártak, most hol lehetnek, hol végezhetik a munkájukat. Nem tudtam a palesztin menekültek táborairól a gázai övezetben, nem tudtam a deportálásokról, nem tudtam, hogy a Jerusalem Post 1950. október 25-i száma úgy írt a deportálásokról, hogy a palesztinok (akkor már igazolványos izraeli állampolgárok) „önként és boldogan” költöztek ki a gázai övezetbe, és engedték át falvaikat a betelepülő zsidóknak. Arról sem tudtam, hogy az izraeli pacifista mozgalom akkori titkára 1950. október 8-án látogatott el egy Al-Madzsda nevezetű (most Ásqalon) városkába, ahol találkozott a helybeli életüket folytatni vágyó palesztinokkal — ezek voltak a két héttel később „önként és boldogan” kiköltözők..., akiket a környékbeli falvakból gettóztak be a cionisták, Barbara faluból is. Valahol itt folytatódik az én pacifizmusom fejlődéstörténete, amely a budapesti gettóban „kezdődött”. Mindezeket a történeti eseményeket csak később ismertem meg, de azt mélyen átéltem, hogy nem jó, ha a gyerekektől elveszik az iskolát. Ezért a kiürített Barbara lett az én második — érzelmi — szülőhelyem.

Mi volt számodra a legnehezebb ebben az új környezetben?

Nem lehettem magyar, hiszen nem magyar környezetben éltem; zsidó már nem voltam, de ott annak tartottak akaratom ellenére (máshol is van ilyen?); izraelivé pedig nem akartam lenni, mert nem értettem egyet annak a cionista mozgalomnak az eszmeiségével, amely a barbarai iskolában asztalos műhelyt rendezett be, és működtette azt a bentlakásos iskolát, ahol akaratom ellenére tartották, és megpróbálták mindarra ránevelni, amit elleneztem. Így önként adódott a következtetés: nem lehetek más, csak világpolgár. 1950-től hét éven át a bentlakásos nevelőintézet tanulója voltam. Az intézet lakói délutánonként gazdasági munkát is végeztek, helyben és egy közeli kibbucban. Rám 5000 baromfi gon-

dozását bízták, így azután közről láttam, hogy a sakter (a zsidó vallási előírások szerinti vágást végrehajtó mészáros) miként végez az állatokkal. Akkor határoztam el, hogy nem akarok mások számlájára élni, miattam ne öljenek meg egyetlen másállatot sem.

Milyen állatot?

Másállatot. Nem emberi állatot. Mert az embernek nem szabad elfeledkeznie arról, hogy alapjában véve maga is állat, és másállat társaival kell osztoznia a föld erőforrásaiban az egyenjogúság alapján, még ha az esze fejlettebb is, vagy talán pont ezért. Így lettem vegetárius, pontosabban vegán: semmilyen másállati eredetű terméket nem használok, se táplálkozásra, se öltözködésre, se más célra. Eredetileg etikai megfontolások vezettek, majd hamarosan kialakultak az egészségügyi megfontolások is, mert azok nélkül az elv következetes betartása lehetetlen. Egyszerre lettem hát vegán és pacifista meggyőződésű világpolgár, anélkül hogy tudtam volna más, hasonlóan gondolkodó embertársaimról. Ez lett az én „Szent-háromságom”, mert egyiket sem tudtam felfogni egymagában.

Úgy tudom, Izraelben a katonáskodás még a nők számára is kötelező. Hogyan lehetett pacifista ebben a környezetben?

Korábban jól tanultam, de a tizenegyedik és tizenhatodik éveim közötti időszakban az identitásom foglalkoztatott. Rájöttem, hogy mivel nem leszek „jó állampolgár”, illetve katona, nem helyes, hogy a cionista mozgalom pénzéből élek, mert ezt soha nem tudom úgy viszonzni, ahogyan ők elvárják. Amikor összetalálkoztam bennem a vegán, pacifista, világpolgár, anticionista, világi humanista gondol-

kodásmód, megváltozott az életem. A kollégiumban sok társadalmi munkát végeztem, sokat dolgoztam a diáktanács, a diákügyszé, diákbirodság szervezésében, újságot szerkesztettem. Az iskola vezetői jól láthatták ezt, mert — így látom utólag — megpróbálták megvesztegetni. Hatalmat adtak a kezembe, olyan kollégiumi funkciókkal bíztak meg, amelyekben átélhettem és megszokhattam volna a parancsadás és engedelmisség egymást kiegészítő működését. Ehelyett önkormányzatot szerveztem, és a sorozáskor közöltem, hogy nem megyek katonának.

Milyen következményekkel járt ez a döntésed?

Különös módon semmiféle jogi következménye nem lett. Akkoriban két és fél év, volt a kötelező katonaidő (most már régóta három év). A férfiaknak a mai napig sincs jogi lehetőségük a katonáskodás elutasítására, sem a katonáskodás kiváltására békeszolgálatlaltal vagy polgári szolgálattal. Mégis fölajánlották, hogy ha négy évig dolgozom egy kibbucban, elkerülhetem a katonáskodást. Vállaltam. A kibbuc a Negev sivatagban volt, beduin arabok földjén, még Izrael állam kikiáltása előtt alapították. Néhány hónap alatt világhosszá vált számomra, hogy ez a kibbuc itt az arabok sivatagában nem más, mint afféle előretolt helyőrség, katonai erődítmény, ahol azzal a reménnyel vártak, hogy majd én biztosítom a település védelmét, mert engem követve jönnek „más” katonák, egy kiegészítő egység, a „földművelő brigád” kötelékében. Bejelentettem, hogy ez ellenkezik a meggyőződésemmel, ezért elhagytam a kibbucot. Visszatértem a nevelőintézetbe, ahol eleinte éjjeliőrként, majd a falu titkáráként dolgoztam, és önkéntesen szerveztem a helyi tűzoltást. A hatóságok hallgatólágon tudomásul vették, hogy katonáskodás helyett ezt a munkát végzem. Félévenként ráírták a katonai behívómra, hogy halasztást kérek, tekintettel a munkámra. Végül azt mondtam, hogy én ezt sem írom rá, akinek fontos, az majd ráírja. 1965-ben, az akkor már 20 éves Izraeli Pacifista Szövetség titkára lettem, közben folytattam munkámat az intézetben. Nem szerettek társadalmi tevékenységemet, de mert egyénileg kedveltek, eltűrték. Csak 1974-ben hagytam el az intézetet, 17 évi munka, 24 éves otthadás után. Ez a bentlakásos iskola lett a harmadik szülőhelyem, mert itt töltöttem fiatal éveim javát. Arra törekedtem, hogy időm és energiám egészét a béke és az emberi jogi mozgalmak ügyének szentelhessem. Ezekben már addig is részt vettem tagként és szervezőként egyaránt. Szerény, egyszerű életmódot fejlesztettem ki, szimbolikus jövedelemből éltem, mégis biztosítottam, hogy a tanácsomat és segítségemet igénylők bármikor találkozára készen megtalálhassanak.

Voltak-e mások is, akik elutasították a katonáskodást? Hogyan bántak egy köztudottan nacionalista, militarista államban a pacifistákkal?

Törvényesen csak a nők tagadhatják meg a katonáskodást Izraelben, ha lelkiismereti okra hivatkoznak. Harminc éven át működtem tanácsadóként a pacifista szövetségben, sok emberrel foglalkoztam, de nem találkoztam két egyforma esettel. A katonáskodás lelkiismereti okból történő megtagadását nem ismeri el a törvény, és polgári szolgálatra sincs törvényes lehetőség, ezért a hatóságok minden egyes férfi esetében egyedi elbírálás alapján döntenek a követendő gyakorlatról. Tapasztalataim alapján bátran állítom, hogy a katonáskodást elutasítók egyetlen hatékony eszköze a meggyőződéssel alapuló elszántság és kitartás. Ha valaki eltéríthetetlennek bizonyul, mindig módot találnak arra, hogy mentse az állam tekintélyét. A legnagyobb büntetés, amelyről tudok, ötször 35 napi elzárás volt. Másoknál elegendőnek bizonyult, ha egy-két alkalommal letöltötték a héttől harmincöt napig terjedő elzárást, többé nem hívták be, vagy lelki betegségre hivatkozva alkalmatlannak minősítették őket, habár a törvény három év börtönt és pénzbüntetést ír elő.

Kerddődik az **Új Élet**
a Természeten
Természetesen
Az **Összesség feléled:**

- ☉ tinta földön
- ☉ tinta művelő/öl/írel
- ☉ tinta levegőben/leghőben
- ☉ tinta étellel
- ☉ tinta gazdarságban
- ☉ tinta emberi viszonyokban
- ☉ tinta fejjel
- ☉ tinta alkummettel

vegán-bio-kerítés
faliélet
teljes-vegetárius (vegán)
terménelgyógyászati
pinamendesség/pszichés
önizte, félelemmentes,
egyesen, önálló,
önálló/terelő, egyen-
lőségben és szerető
önmegfogáson alapuló
nacionalis szellemi
és gyakorlati közösség,
nem elszakított az
általános társadalomtól,
előmozdítás, világszolgálat.

Ha akarsz
Együtt lenni,

gondold el és írd le (magadnak)
elképzeléseidet, ajánlataidat és felkérő leveleidet
meg vizualizálásként.

Lépj önkénteskedésbe velem, hogy találkozhassunk
megkezdésekre, egyedül és másokkal.

VARLAK!

SIK TOMA, JÓVAMOT Közösség, Pf. 653
Mosonmagyaróvár

H-1243 BUDAPEST 5

Fon (001) 303 7235

Magyarországon fél évtől három évig terjedő börtönbüntetés szabtak ki ugyanezért békeidőben. Mi lehetett az oka annak, hogy Izraelben, a fennállása óta szinte szüntelenül hadban álló országban, ilyen enyhe elbánásban részesítették a lelkiismereti tiltakozókat?

Az egyik ok éppen a zsidó-arab szembenállásban kereshető. Izrael külpolitikája arra irányult, hogy önmagát békeszerető, barátságos állammak mutassa, amelyet militarista, agresszív arab államok fenyegetnek. Ehhez az arculathoz egyáltalán nem illett volna, ha a katonáskodást elutasító izraeli polgárokból szigorú büntetésekkel mártírokat faragnak. A másik ok a polgári szolgálatot szabályozó törvények már említett hiánya és a sajátos zsidó kultúra együttese. A hatóságok képviselőinek egy nem létező törvény alapján kellett eljárniuk, tehát volt mérlegelési lehetőségük. És egy honfitársukat, egy másik zsidó embert kellett volna büntetéssel kényszeríteniük. A zsidó vallás védi a közösség minden tagját, még ha nem is teljesíti azt, amit elvárnak tőle. Együttérzésre mindig számíthat. A kényszerítő büntetéseket csak addig alkalmazták, amíg megbizonyosodtak az illető kitartásáról, azután már inkább a megegyezés lehetőségét keresték. Ezért tanácsadóként az volt a legfontosabb szempontom, hogy a lelkiismereti tiltakozók soha ne hazudjanak (elsősorban önmaguknak ne), csak olyasmit állítsanak, amit legbelsőbb meggyőződésük alapján meg is tudnak védeni. Több óra hosszat beszélgettem velük, én játszottam az ördög ügyvédjét. Volt olyan, aki a beszélgetések során rájött, hogy a lelke mélyén erőszakos, és elment katonának. Sajnáltam, hogy elvesztettünk egy pacifistát, de nem vállalhattam a felelősséget és a megtorlást azért, ha megbukik az „én igazságommal”.

Csak a pacifista szövetségben dolgoztál?

Ott kezdtem, majd sorra megismertem vagy létrehoztam azokat a szövetségeket, köröket, amelyek fiataloktól kifejelesztett eszméimet hordozták. Így lettem eszperantista világpolgár, pacifista-anarchista, emberi jogokért küzdő világi humanista, az arab-izraeli megbékélésért munkálkodó politikus. Már 16 éves koromban elkezdtem azt a hosszú küzdelmet, amely csak 1973-ban ért véget a legfelsőbb bíróság határozatával, miszerint jogom van arra, hogy a rólam vezetett nyilvántartásban a vallási és nemzeti ségi rovat üresen maradjon. Ez jogi precedens lett Izraelben, és már sokan felhasználták elvi és gyakorlati céllal. Magánmegállapodáson alapuló polgári házasságot kötöttem (Izraelben nincs polgári házasság), ezzel is a vallási elnyomás ellen tiltakoztam, ezt azonban nem elismerte el a legfelsőbb bíróság. Két lányunk született. Később elváltam, ismét magánmegállapodás alapján. A hatóságok mind a mai napig nőtlenként, illetve hajadonként tartanak nyilván minket...

Miért fontos számodra, hogy ez a két rovat üresen maradjon?

Gyermekkoromban csaknem az életembe került, hogy nyilvántartották a származásomat. Ahol a származási adatokat nyilvántartják, ott faji, vallási, nemzeti vagy valamilyen más megkülönböztetés érdekében teszik, és ez szenvedést okoz valakiknek. Ha nem küzdök a megkülönböztetés minden formája ellen, én is beállok a sorba, megkülönböztetett leszek vagy megkülönböztetett, fasiszta vagy áldozat. Különösen Izraelnek nem szabad ezt a politikát követnie. A vallások általában, ahogyan ma működnek a világban, a kizsákmányolás és elnyomás eszközei, ezért ellenszenvesek számomra. Az egyistenhitet pedig egyenesen a diktatúrák bölcsőjének tartom. Sokkal rokonszenvesebb nekem az ógörögök panteonja, amelynek istenei az emberi természet különféle vonásait és magának a Természetnek az összetevőit személyesítik meg. Ugyanakkor tudom, hogy saját eszméimet sem lehet megvalósítani a jövőbe vetett remény és odaadottság nélkül, ezért törekedtem arra, hogy a világi (ateista) humanisták egyesülete egyházként működhessen Izraelben. Nem sikerült, de nem adom föl, régi-új otthonomban újra megpróbálom.

Mikor és miért költöztél Magyarországra?

A héber-arab megbékélés pártjának és mozgalmainak tagjaként sokat dolgoztam azért, hogy az arabok egyenjogú polgárai lehessenek Izraelnek, sőt, megalakíthassák ugyanazon a területen a Palesztin Köztársaságot. Amikor ennek a hosszú folyamatnak az eredményeként az arabok jogokat kaptak Izrael mellett, első dolguk volt, hogy elnyomják egymást. Ez nagy csalódást okozott nekem, bár előre tudtam, hogy így lesz, mert egy állam — többé vagy kevésbé, de — csak elnyomó lehet. Azt azonban továbbra sem gondoltam, hogy ez igazolná Izrael arabellenes politikáját. Eladtam a lakásomat, és 1996. január elsején távoztam. Majdnem két éven át barangoltam az USA-ban és Nyugat-Európában. 1997 karácsonya előtt Magyarországra költöztem. A lehető legszerényebb körülmények között élek, amit lehet, az utcáról szedek össze, igyekszem napi 2 dollárnál kevesebbel kijönni.

Csak a tartalékaidból élsz? Nincs nyugdíjad?

Ahogy mondani szoktam, én nyugdíjtalan nyugtalan vagyok, életem nagyobb részében jelképes fizetésért, társadalmi munkában dolgoztam. De nem vagyok elégedetlen, mert azt csináltam, amit a legjobbnak tartottam, azzá lettem, akivé lenni akartam. Nagyon gazdagnak tartom magamat. Meggyőződéseim, hogy az emberiség csak akkor maradhat életben, ha azt az életmódot tűzi ki célként, amelyre én is törekszem. Gandhival vallom, a föld eleget ad ahhoz, hogy kielégítse mindannyiunk szükségleteit, de kicsi ahhoz, hogy az önzésünket táplálja. Csak a mai európai — Amerikát majmoló — életszínvonalnál sokkal szerényebb életmód visszatérítése hozhat megoldást a világválság és az egyéni ember problémáira. A földhöz közeli, paraszti élet a kulcs, egy fontos módosítással: Szabadságot a másállatoknak! Akkor az emberek is szabadabbak lesznek. Egyszerű, szerény, gyakorlati élet kell nekünk, a Természetben, a Természettel.

Mivel foglalkozol Magyarországon?

Tőlem telhetően próbálom segíteni a hozzám hasonló elveket valló magyar szervezeteket. És keresem azokat a társakat, akikkel létrehozhatnám a jövő életközösségét, a humanista kommunizmus alapján álló kommunát. Amelyben két dolgunk lenne, a munka és a játék. Permakultúrával megtermelnénk a 9000 chető (gyom)növényből azt a néhányat, amely elegendő a szerény vegán étkezéshez. A játékkal pedig egymást szórakoztatnánk, hiszen azért vagyunk a világon, hogy egymásért legyünk. De ez a témakör megérdemelné egy másik beszélgetést.

Miben látod eddigi életed legfontosabb tanulságait?

Három szülőhelyem van, de nincs szülőföldem, illetve hazám. Az utóbbi kettő demagóg fogalom. Az embert az határozza meg, amit gyermekkorában megél, és ahogyan azt fölfogja. A gyermekkorát egy bizonyos helyen tölti, és nincs tudatában annak, hogy az a hely egy ország része. Az úgynevezett nemzetiség környezeti fogalom, illetve jelenség, ezt igazolják a tájszólások is. Hogyan lehetek világpolgár? Csak úgy, ha globálisan gondolkodom és helyileg cselekszem. Akkor bárhol lehetek világpolgár, és az is kell hogy legyek ahhoz, hogy biztosítsam az életemet a barátság, a szeretet és a segítség által. Nyitottsággal és nyíltsággal mindenki más iránt. Ami az én emberi jogom, az az én emberi kötelességem mások iránt. Mert a Világ egy nagy egység (aki akarja, hívja istenségné), amelynek én csak egy pinyó kis része vagyok, mint minden és mindenki más; de mindannyiunknak úgy kell viselkednie, hogy létezzünk, megmaradjunk, élvezzük az életet és örvendezünk. Ez csak ennek a ténynek a felismerésével és jóakarattal lehetséges. Kölszönösen összeilleszkedve. Én csak azt tudom megtenni, amit én meg tudok tenni. Megpróbálom.

**A kérdéseket föltette és a válaszokat lejegyezte:
Demeczky Jenő**

A határontúli magyar gyermekakció hat esztendeje

Történeti összefoglaló

Erdélyi utam során ellátogattam a kézdívasárhelyi és a széékelykeresztúri gyermekotthonokba is. Meglepett, hogy a gyermekek mennyire vágyódnak Magyarországra, mely számukra meseország, tündérváros képzetét keltette. Élénken érdeklődtek minden iránt, ami Magyarországgal kapcsolatos, s a beszélgetések közben gyakran kibukott belőlük az óhaj: *Laci bácsi, vigyél el engem Magyarba!*

Akkoriban több újságban megírtam az erdélyi magyar nevelőotthonokban szerzett élményeimet, s nagyon sok levelet kaptam, melyeknek írói felajánlották, hogy szívesen vendégül látnak erdélyi gyermekeket. Több lapnál, egyesületnél támogatókra találtam, pénzt szereztem autóbusszra. Így érkezett meg 1992 tavaszán az első autóbussznyi gyermek a széékelykeresztúri árvaházból. Később a városból is, majd Vágás községből is érkeztek gyermekek. Erdélyből összesen tíz busznyi gyermek kéthetes hazai üdültetését szerveztem meg. Itthon családok fogadták be ezeket a 3–14 éves leányokat és fiúkat. Egy kis izelítőt kaptak a mai Magyarországból. Sok helyre elvitték őket, és felruházták a rászorulókat.

Közben 1993. februárjában Kárpátaljáról is megérkezett az első busznyi gyerek. Ők a beregszászi internátus kis lakói voltak. Szomorúan tapasztaltuk, hogy Kárpátalján sokkal nagyobb a szegénység és az anyaországtól való elszigeteltség, mint Erdélyben. 1993 őszétől egyértelműen erre a területre korlátozódott az akciónk.

Ennek egyrészt anyagi oka volt. Közlebb vannak az ottani magyar területek, főleg a színmagyar beregszászi járás, melynek 52 községéből 50 magyar. Az akciót sikerült úgy megszervezni, hogy féláron járnak a buszok, mert menetjövét mindig gyermekeket szállítanak, üresjárat nincs. Egyik nap visszaindul a csoport, másik nap hozza az újakat. Másrészt sikerült az ottani oktatási szervekkel megállapodni abban, hogy engedélyezzék a gyermekek kiutazását tanév közben is.

Sajnos az 1993. november 2-a óta folyamatos kárpátaljai gyermekakció egy évvel ezelőtt megszűnt az ukrán szervek által támasztott nehézségek miatt. Hála Istennek a körülmények úgy alakultak, hogy ez év (1998) június 16-ától újra folyamatosan jönnek a csoportok. A 103. autóbussz gyermeket Kiskunfélegyházán fogadják. Így újra lehetséges, hogy minden két hétben áthozzunk egy busznyi gyermeket.

Kezdetben egy-egy autóbussz gyermekeit szétvitték az egész országba. A fogadó családok sokszor komoly összegeket fizettek ki, amikor Sopronból vagy Pécsről feljöttek a gyermekekért Budapestre, és ide visszutaztatták őket a saját költségükön. Ez olykor 4–5 ezer forintot is jelentett. Azóta úgy módosítottuk az akciót, hogy egy település, iskola, egyházközség fogad egy egész busznyi gyermeket. Így nincs egyéni utazási költség, s az iskolába járást is csak így lehetett biztosítani.

Az öt év folyamán több alapítvánnyal is együttműködtem a gyermekakció érdekében. 1995 októberében megalakult a mi Lágymányosi Szent Adalbert Egyházközségünkben a Szent Adalbert Misszió Alapítvány, és plébánosom, Musits Antal esperes úr *hazahívott*. Azóta ez az alapítvány — több egyéb tevékenysége mellett — karolta fel a kárpátaljai gyermekakciót is. Az alapítvány kuratóriumának elnöke Pajor-Gyulai Károly, a Határontúli Magyarok Hivatalának nyugdíjas főosztályvezetője. Az alapítvány titkára Musits Antal esperes, plébános. Helyileg a Budapest, XI. kerület, Fehérvári út 88. szám alatt található. Az alapítvány pénzügyeit

az ABN AMRO Bank XI., Móricz Zsigmond körtér 14. szám alatti fiókja végzi. A számla száma: 10200878–31514279–70690000. Mivel alapítványunk közhasznú szervezetté minősült, a részére nyújtott adomány 30%-a a személyi jövedelemadóból, illetve a társasági adóból leírható. Ennek érvényesítéséhez kérjük közölni az adományozó adazonosítót, ill. adószámát. A beérkezett adományra köszönőlevéllel válaszolunk, mely egyúttal igazolás az adóhatóság számára.

Idáig kb. 3500 határontúli magyar gyermek, illetve magyarul beszélő ukrán, orosz, román gyermek volt a vendégünk. Kik kerülnek a csoportba? A sokgyermekes családból származók, a félárva, a nagyon rossz szociális körülmények között élők. Kárpátaljáról is általában egy településről jön egy-egy busznyi gyermek. Mindig a helyi pedagógusok választják ki az utazókat, hiszen ők ismerik legjobban a gyermekeket.

Legtöbbször egy-egy katolikus egyházközség a hazai vendéglátó, s el kell mondanunk, hogy vallási hovatartozást nem tekintve, mindenkit nagy szeretettel fogadnak. Itt kell megemlítenem, hogy Kárpátalja nagy része református, s a vallástalan vagy színreformátus csoportokat is ugyanolyan szívesen fogadják a katolikus egyházközségek, mint a katolikus gyermekeket. Egy-egy csoport érkezését megtisztelte Paskai László bíboros, prímás, érsek úr, Dankó László és Szendi József érsek urak, Pápai Lajos, Dékány Vilmos püspök urak és Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát úr. A Parlamentben fogadta a csoportot a korábban országgyűlési elnök Szabad György úr is. 1998 tavaszán Dunavarsányban meglátogatta a gyermekeket Salamon László úr, az országgyűlés volt alelnöke.

Az újrakezdésnek szomorú feltétele, hogy a korábbi ingyenes, közös útlevelel helyett az ukrán hatóságok csak egyéni útlevelel engedik át a gyermekeket. Egy gyermekútlevelel ára 4 500 Ft, amit a legszegényebb gyermekek képtelenek megfizetni. Ezért arra kérjük támogatóinkat, hogy egy-egy útlevelel áráig *fogadjanak örökbe* gyerekeket, tegyék lehetővé, hogy a szegény sorsú gyermekek is eljuthassanak Magyarországra.

Amíg nem utaztathattuk a gyermekeket, addig sem tétlenkedett alapítványunk. A legszegényebbek számára a helyi iskolában befizettük az ebédet, télire bakancsokat vásároltunk, hízott disznót vágunk a beregszászi hatos iskolában, 100 000,- Ft-ért mikulás-csomagot vittünk az árvaházba, színes TV-t, magnetofont, kazettákat vásároltunk az árvaháznak, videót a magyar gimnáziumnak. A 101. csoport gyermekeinek megvettük az útlevelet 200 000,- Ft-ért, a legszegényebb családokat rendszeresen pénzbeli segítséggel támogatjuk.

Anyagilag semmilyen támogatásban nem részesülünk a hivatalos szervek részéről. A bibliai özvegyasszony két filérje tartja fent az akciót, hiszen nem egyszer szerény nyugdíjból élők adományai teszik lehetővé a gyermekek utazását. Sokan úgy gondolkodnak, ha nem áll módjukban a gyermekek közül valakit is fogadni, kis pénzükkel segítenek, ahogy tudnak. Sajnos egyre növekednek a költségek. Most kéthetente 80–120 ezer forintot kell kifizetnünk csak az autóbusszra. De amíg testvéreink adományai lehetővé teszik, nem hagyjuk abba az akciót, hisz egyre nagyobb szükség van a segítségre a mind nyomorúságosabb helyzetbe kerülő Kárpátalján.

Utcagyerek között Beregszászon

Beregszászon az Illyés Gyula Színház és a piac közötti utcaszakasz tele van alkalmi áruval. Itt támaszkodik a falnak barátjával Gál Jancsi is. Egyszer elvittem a csoporttal Budapestre, azóta mindig megkérdezi, mi van Joli nénivel, akinél vendégeskedett. Jancsi egy hosszú vékony halat árul, egy darabot. Mikor meglát, felcsillan a szeme:

— Nem veszi meg, Laci bácsi? Kenyérre kell!

— Gyere, veszek neked egy kenyeret! — mondom. De miért nem vagy az árvaházban, ott lenne ennivalód?!

Szemrehányó tekintettel feleli:

— Laci bácsi, maga sem menne oda!

Délután jövök ki a helyi Fehér Házból, a gyámügynél jártam az árva Krisztián ügyében. A bejáratnál már vár Jancsi bátyja.

— Laci bácsi, nem venne nekem egy kenyeret?

— Már vettem egyet az öcsédnek.

— Nem egy helyen lakunk.

Egy éve jártam náluk. Akkor még élt a nagymama, egyedül kínlódott a három árva gyermekkel. Édesanyjukat elvitte fiatalon a rák, az apjuk évekkal előbb eltűnt Nagy-Oroszországban.

Sétálok a piacon. Már tegnap is itt árult a Géza gyerek. Narancsot, zsírt, rizst, lisztet. Mindenből egy csomag van csak. Magyarországról hozták át. Megtudakolom tőle, hogy jár-e iskolába, hisz már nem egyszer találkoztam itt vele.

— A 6-os iskolába járok — mondja —, a 7b-be.

Kísérőm, az iskola igazgatóhelyettese felkiált:

— De hisz abban az osztályban én tanítom a fizikát, s ezt a gyereket még sosem láttam.

Március van. Bizony nem jár iskolába. Nyolc testvére van. De hova jut így, ha még szakmát sem tanulhat. Az öccsével találkoztunk nyáron, mikor a Gyorssegély című tévéműsor készített felvételeket. Az operatőr figyelte a báméskodó gyermekre, s felajánlotta, hogy fagyaltot vesz neki. A fiú a pézt kérte, mert kenyeret szeretett volna venni. Az operatőr erre vett neki két kenyeret. A gyerek mohón falni kezdett, miközben levitte a vekniket a közeli parkban várakozó apjához. Az dühösen rátámadt, hogy miért nem pénzt kért, hisz inkább vodkát vett volna.

A Fehér Ház mellett három árvagyerek is maszatolja a kocsikat némi borralaló reményében. Az egyik engem is megkörményez. Boldogan köszöni meg a százast. Kijön az épületből a járási oktatási osztály vezetője. Rájuk dörren, hogy miért nincsenek az árvaházban, éppen tanítási időben. A miliciával fenyegeti meg őket, hogy azzal viteti vissza a társaságot. De a lurkók nem ijednek meg.

Közben üzen az árvaház igazgatója, hogy ha tudnék adni 10 ezer forintot, akkor megrendelhetné az ungvári bábszínház éppen itt tartózkodó együttesének előadását. Megigérem a pénzt, s indulok ebédelni hozzájuk. Zöldségleves az ebéd, s tatárka valami olajos mázzal leöntve. Egy kislány elpanaszolja, hogy a múlt héten mindennap káposztás paszuly volt az ebéd. Itt mindig bőjtös van, a húst nem ismeri a költségvetés. A tornateremben még óra van, egy horpadt gumilabdát rugdosnak. Közben megkeres a titkárnő is. Meséli, hogy ő vágja le a gyerekek haját rövide, gyakran kell a tetű miatt. Nem tudnék-e nekik venni egy villany hajnyírógépet?

Kimennek a tornázó gyermekek, berendezik a termet a bábéledésre. Ilyen lepusztult termet sem láttam még! Jönnek le csoportokban a gyermekek, s köztük mintegy varázsszóra megjelennek a városban árusító, kolduló délelőtti csavargók is. A bábszínház híre még hozzájuk is eljutott. S mire a bohóc megüti a dobot, már mindnyájan ott kapaszkodnak átszellemült arccal.

Jön a hetedik gyerek!

Krisztián, a 15 éves árvagyerek, aki egy esztendeje teljesen egyedül él, és L. Laci, egy nyolcgyermekes család fia vár beregszászi szállásom előtt. Azt mondják, ma még nem ettek egy falatot sem. Délután öt óra van! Magammal viszem őket a hatgyerekes Z. családhoz. Mikor az anyuka, Éva megtudja, hogy ma még nem ettek a fiúk, két nagy tányér babfőzeléket szed nekik, s jó szívvvel ülteti őket az asztalhoz. Isten különös áldása itt az olcsó bab, sok szegény család mindennapi jóllakási lehetősége. Közben Éva szeretettel beletúr Laci bozontjába, s mondja, jöjjön el holnap, levágja a haját, a sajátjainak is ő vágja.

Néhány inget hoztam a Szent Adalbert Plébánia Karitászából az apának, aki három éve munkanélküli. Mikor legközelebb jövök, már Éva pompázik bennük, férjürömnek szünek. Közben piruló örömmel bevallják, hogy jön a hetedik gyerek. Meg is hatódom egy pillanatra! Ebben a nyomorúságos kunyhóban, ahol az egy lapos rezsó jelenti a fűtést, s most is nyolcan alszanak a három fekvőhelyen, hogy tudnak örülni az újabb kis jövevény érkezésének. Ezek a gyerekek nem ismerik a tejet, a húst, legtöbbször valami mindenleves a reggelijük, és a kenyérből sem ehetnek kedvükre, de nem zúgolódnak.

S még csak nem is valami kedvetlen beletörődés az életük, hanem a nehéz körülmények ellenére is kiegyensúlyozott. Nem tudom, hogyan készítik el a gyerekek a leckéjüket az egy szem asztalon, de az ötödikes Szabolcs gyerekekkel mindennap találkoztam az iskola könyvtárában. Eltelik két nap, megint ellátogatók Z-ékhez. A hároméves, a legkisebb isszonyúan üvölt az ágyon, valami vaspálca befűródött kicsinyke combjába. Piros, fel van dagadva. Miért nem hívnak orvost? — kérdezem. Kiderül, a kötszert vinni kell, a röntgenhez meg kell fizetni a filmet.

Apuka ma már hajnalban kint volt a piacon, de egy kopejkát sem keresett. Pénzt adok neki, hogy hívjanak orvost. Míg várunk a doktornőre, körülnézek kicsit. Ma már nincs az a babos jó hangulat. A rezsón üres répa párolog, egy falat kenyér nincs a háznál. Megjön az orvosnő, hívja rögtön a mentőt. Fél óra múlva már a kórházban van a kicsi.

Csak a rezsó izzik a párologó répa alatt az elcsendesedett kunyhóban. Vajon milyen csoda folytán van még villanyuk? Hisz fönt a hegyen, Derekaszegen már a legtöbb családnál levágták a villanyvezetéküket, mert nem tudják fizetni a számlákat. Néma a tévé, egy kis gyertya világánál ülnek. Erről írta József Attila: *S a szigor a lámpát ha eloltja, csend fülel, motoz a setét...* Meg az egerek a padláson. S a fejekben a gondok, kitől lehetne kölcsön kérni egy fél kenyeret, hogy a gyerekek ne üljenek egész nap éhesen az iskolában.

Átányi László tanár

1119 Budapest, Etele út 23.
Telefon: 203-32-01

OLVASÓK FÓRUMA

Kedves Laci!

Az „Érted vagyok” tavaly júniusi számában megjelent, Vissza a katolikus esz-köztárhoz c. írásod volt az, ami miatt a Bokor-eszmékkel szóba álló, de hívő katolikus barátainknak nem kézbesítettem a szobán forgó számot. Úgy érzem, jobban tele vagyunk már sebekkel, csalódásokkal, és sokkal több a zűrzavar körülöttünk, minthogy szembesüljünk kisarkított kérdésekkel. (...)

Eszköztárra szükség van. Első osztályú eszköztár van. En is így gondolom. De valamivel kiegészíteném. A szülő is gyarló. Nem mindig tudja az életét fölzárkóztatni az eszméihez. (Ki az, aki hiba nélküli?) Azért még kell a vizet prédikálni. Csak el kell ismerni azt, hogy mi is elbukunk. Ettől lesz igazán hiteles a nevelésünk. Mert a gyerek is látja, hogy nem vagyunk tökéletesek, és saját magán is érzi, hogy nem tud olyan jó lenni, mint szeretne. A bűnbánat, megbocsátás, elfogadás éppoly megnyilvánulása a szeretetnek, mint az adás, szolgálat, szelidség. Azt hiszem, Te is így gondold, jó lett volna, ha le is írod. (...)

Ami az imádságról, szentségekről, miséről mondasz, az olyan, mintha akármelyik egyházgyalázó szektás mondaná. Lehet, hogy a legszélsőségebb, nagyon is elvétett esetekben helytálló. De nem ez az Egyház tanítása, és bizony nem élt volna meg az Egyház 2000 évet ilyen szemlélettel.

Nagyon is egyházas szememben nevelődtem, de semmilyen szómágia nem volt az imádságos szemléletemben. Arra tanítottak, hogy az ima beszélgetés Istennel; de arra, hogy Isten helyettem cselekszik, hogy patent módon reagál a kéréseimre, soha nem tanítottak. (...)

Ami a misét illeti: a leghagyományosabb katolikus szemléletben sem találás vérszomjas istenképet. Úgy tanultam, hogy az ember bűnével elszakadt Istentől, és azt saját maga nem tudja kiengesztelni. Az ember iránti szeretetből vállalja Isten, hogy saját Fiát adja oda engesztelésül. Ha mégis más, mint ahogyan sarkítasz. A „szömyűség” napi ismételtetésére pedig szintén szeretetből kerül sor. A „kannibalizmusra” ugyancsak Jézus tanít: „Vegyétek, ez az én testem!” Ha Te ebben nem hiszel, mit csinálsz a szentmisében?

Sokan vannak még a történelemben kimagasló, hősi személyiségek, vértanúk stb., akik ilyen szellemben nevelődve szelid és erkölcsös emberek lettek (Assisi Ferenc, Teréz anya, Don Bosco, Néri Fülöp s a sok névtelen). Említéd Kapisztránt, Hunyadi. Hát ezekről a haramiakról is azt gondolom, hogy valóban hősök. Mert a történelmi közösségi szemléletet lehet utólag értékelni, de Isten előtt a szubjektív lelkiismeret a mérvadó, és az, hogy ők a keresztény hit védelmében adták oda az életüket, Isten ügyét a sajátjuknál fontosabbnak tartva. Kár detronizálni, csak megfélemlen kell értékelni. (...)

Bírád a katolikus hittant és a katolikus iskolát. Hány gyereket neveltél fel a templomi hitoktatáson? Hány szülőnek van anyni tudása, közössége, hogy többet tudjon adni, mint az iskola és a hittanórák? Nemcsak külső ürességekre, tekintélytiszteltre,

gazdagságra, fegyverforgatásra nevelnek. Bár ilyen is van, elismerem. (...)

S hogy miért küldik jézusi elkötelezett-ségű emberek egyházi iskolába a gyerekeiket? Nem azért, mert az ideológia-mentes iskola betyárfészek. Nem is a társadalmi elítéltség miatt. Hanem az erkölcsi nevelés miatt, ha az néhol fogyatékos is. De az Egyház történelmében, a gyökerekben rengeteg érték összegyűlt már. A konkoly nem fojtja meg a búzát. S ahogy a szórványtelepülések felőlődnék, de az anyaországban fennmarad a nemzeti egység, így igénylik a nagy közösségbe tartozást. Bele szeretnék építeni gyerekeiket abba a nagy közösségbe, amely ha fogyatékosan is, de hordozza a jézusi örökséget. (...)

Kedves Laci! Tudom, hogy szeretsz provokálni, akkor is, ha nem is olyan éles a szíved, mint a nyelvéd. Lehet, hogy helyenként én is élesebb voltam az illendőségnél. De a családban nem veszik túl komolyan az ilyesmit. Köszönöm fáradhatatlanságodat az egyértelműség keresésében. Kívánok Neked békességet Istentől.

Szeretettel köszöntelek:

Trásy Éva

T. Szerkesztők! T. Kovács Laci!

A júniusi szám „Vissza a katolikus esz-köztárhoz?” c. írásához szeretnénk fűzni néhány gondolatot.

Tartalmával alapvetően egyetértünk. A következőket javasoljuk megrendelésre.

1. Véleményünk szerint az anonim keresztény valós kategória, bármiféle negatív tartalom nélkül. Azt jelenti, hogy nem hisz Istentben, de úgy cselekszik, mintha keresztény lenne, erkölce ahhoz erősen hasonló. A magunk részéről tisztelettel adózunk ezeknek az embereknek, akik a hit eszközeinek segítségével, a gondviselés erősítő, biztató tudata nélkül, az Istentben bizakodás megtartó ereje nélkül járják az utat.

Miben állhat a különbség hívő és hitetlen ember között?

— A teremtettség-tudat, az alázat kialakulásában.

— Az Istennel való állandó kapcsolattartás következtében tágabbá (világosabbá, magasabbá, mélyebbé) válhat a világ, bővebbé az összefüggérendszer, így a megértés jobb lehet.

— Határtalan lehet a törekvés a szeretetre, a jóra...és az ezekért történő cselekedetekre is.

— A halál szemléletében, az arra való készültségben.

— Mindennapi erőt adhat a hit.

2. Azt hisszük, hogy indokolt beszélni az anonim „nem római katolikusról”, mert a magukat római katolikusnak vallók nagy többségét jelentheti. Ezek az emberek azok, — akik nem tudják, hogy mit kell hinniük, mik a köteleességeik, jogaik, mert sohasem tanulmányoztak dogmatikát és egyházjogot, így aztán a tudatlanság, a tájékozatlanság, „boldog” állapotában leledzve nem is tudják, hogy esetleg az önkiközösített állapotban vannak bizonyos gondolataik vagy cselekedeteik miatt;

— akik részvaddal rendelkeznek, de tudatosan nem akarnak tovább gondolkod-

ni, félve az egész rendszer összeomlásától, a változtatás kényszerűségétől, a gyökerek elvesztésétől vagy a zsigerekig beivódott kiközösítési fenyegetettségétől, a külső no-szogatástól, egy vélt légüres térbe kerüléstől...

A lelkiismeret érettségének vagy „aggódásának” foka szerint lehet a) átlépni bizonyos dolgokon, nem elfogadható dogmákon, b) bízni azok változásában (vö. a Föld forgása elismerésének ideje), c) belülről feszegetni, tenni a változásért (vö. a dogma lényegét érintve nem változhat tartalmú dogma).

— akik természetes módon alkalmazzák vagy közelítenek a hívő eszköztárhoz, s élnek egy kettős világban, erről tudva vagy nem tudva, esetleg magukat nem is zavar-tatva nagy lelki nyugalommal, nem tulajdonítva jelentőséget a dolognak.

A gondolat, a szó, a tett egységét nem mindig könnyű megvalósítani, különösen egy más oldalról kényszerítő közegben. (Természetesen nem helyeselni akarjuk, csak megérteni próbáljuk.) Úgy véljük azonban, hogy ez a hitelesség feltétele.

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy az ő számukra sértő lehet az írásnak több része, és így a megbotránkozásból fakadó dühtől veszélyben van végigolvasása. Akik nem teszik le, jó ösztönzést kaphatnak gondolkodásra. Pedagógiai szempontból hatá-sosabb, eredményesebb lehet egy kevésbé „lehordó”, elítélő fogalmazás...

3. A gyerekek római katolikus iskolába való íratásával kapcsolatosan úgy tapasztaltuk, hogy a többség inkább a következő indokok alapján teszi ezt:

— ő is római katolikus(nak vallja magát);

— reménykedik, bizakodik abban, hogy ott jobbak lesznek a gyerekek, a szülők, a tanárok (nem lesz alkohol, drog, jobban szeretik a gyerekeket, elfogadóbbak... ami természetesen sokszor nem valósul meg);

— a gyerekekkel kapcsolatba kerülő emberek értékrendje talán jobban közelít az ő értékrendjéhez;

— Istentől hall a gyermek ott is.

Ezzel kapcsolatosan is azt mondanám, hogy egy hívő eszköztárral működő iskola lehetne a legjobb.

Mindent összevetve köszönjük, kedves Laci, prófétai dühöddel együtt a legfontosabb kérdésekben a gondolkodásra, a hitelességre való ösztönzést. Hiszen amit végig gondolunk, amiért megküzdünk, az jobban a sajátunk lehet, jobban ragaszkodhatunk hozzá, szilárdabban képviselhetjük, élhetjük, talán hatékonyabban adhatunk át belőle valamin.

Írásod is azt erősíti bennünk, hogy egy felekezet ember alkotta szabályainak rendszere nem egyenlő az Egyházzal, a Jóisten tenyerével... Továbbá ennek a rendszernek, tisztségviselőinek, „kormányzóinak”, „tanítóinak”, hatalmasainak erőteljes fordulatot kell venniük, alkalmassá téve önmagukat a hívő eszköztár alkalmazására fennmaradásuk érdekében, valamint ebben a rendszerben nem szabad kiközösítendőnek lennie a nem a felállított szabályok szerinti gondolkodásnak, a lelkiismeret szerinti életnek, az emberi mivoltunk engedte legigazabb, a leginkább Istennek tetsző út keresésének...

Budapest, 1998. november 10.

Tisztelettel és szeretettel:

Kovalik Mariann és Trásy Ferenc

BIBLIA

A februári elmélkedéseket
Vincze József péri plébános, a
márciusiakat Halász Endre ny.
péceli plébános készítette.

Február 7. — Évközi 5. vasárnap — Mt 5,13–16 —

A keresztényember jel: fény és só

1. Aki másokat akar építeni, annak magának is naponta növekednie kell.

Jézus jelnek szánja övéit a világban. Ellentmondás a tömegbe simuló, a világ folyásához semmit hozzá nem adó, fénytelen Jézus-követő.

A Hegyi beszéd azokat a tanítványokat, hallgatókat mondja boldogoknak, a világ sójának, fényének, akik rövid ideje csatlakoztak Jézushoz, vagy éppen alkalmi hallgatóságként csodálták az „ajkáról kedvesen ömlő szavakat” (Lk 4,22b).

2. Az étel só nélkül ehetetlen, az élet szeretet nélkül élhetetlen. A szeretet fűszerezi az életet. Ennek csírát mindenki a szívében hordja. Éhezni az igazságot azt jelenti: szeretnénk azt tenni, amit a menyeyi Atya küldetésként a szívébe írt.

Egy angliai faluban rongyosan öltözött öregasszony élelmet koldult. A falu lakói nekitámadtak, kutyákat uszítottak rá, megdobálták penészes kenyérrel és rothadt

krumplival. Csak a falu szélén lakó idős házaspár hívta be a koldust, tejet és kenyeret adtak neki. Másnap a király küldöttjei a falu minden családját vacsorára hívták a palotába. Mindenki megjelent az eseményen. Akkor az inasok felszolgálták — családott moraj kíséretében — a vacsorát, krumplihéjat, penészes kenyeret, követ. Csak a sarokban ülő idős házaspár kapott ízletes ételt. Ekkor belépett a terembe a rongyokba öltözött koldusasszony. Nagy csend lett. Azt mondta: azt találjátok a tányérotokon, amit én kaptam tőletek. Akkor kibújt a rongyokból, ő volt a királynő.

A mindennapok mutatják meg, mi van a szívében. Nem lehet az emlékeinkből élni, abból, hogy valaha lelkes keresztény voltam, régebben megtettem, amit Jézus várt tőlem. „A kiszáradt folyómedret senki sem értékeli csupán azért, mert folyó volt” (Rabindranath Tagore).

A folyó akkor folyó, ha tele van vízzel, a só akkor só, ha izesít, a keresztény akkor keresztény, ha a felebaráti szeretet cselekedeteit teszi. Nem a beszédemből derül ki, mennyire értettem meg Jézust, hanem a tetteimből.

3. Aki világosság, fény akar lenni a világban, annak először meg kell világosulnia. A megvilágosodás az a gyöttrő folyamat, amikor a szokásos nevelési módszerek, beidegződések, érzések kusza halmazából kikristályosodik egy gondolat, egy cselekvéskör, amely biztos utat mutat a sötétségben való helybenjárás, topogás közben. A megvilágosodás vagy az Úr közelében következik be, vagy nagyon távol tőle.

Egy férfi elindult, hogy zarándokúton rátaláljon Istenre. A feleségét is magával vitte. Fáradtan gyalogoltak már hosszú ideje, amikor egy város poros utcáján a férfi megpillantott valamit. Felemelte, és egy hatalmas drágakő volt. A felesége néhány lépéssel utána gyalogolt. A férfi ledobta a drágakövet, de megjedtt attól, hátha az asszony megszegi szegénységi fogadalmát, ezért port hintett az értékes kőre. Az asszony odaért, lehajolt, megértette férje szándékát és csak ennyit mondott: „Amíg a drágakövet a portól megkülönbözteted, igen messze jársz az Istentől.”

Aki megvilágosult, annak követnie kell tapasztalatát, mert ha nem így tesz, kezében és szívében kialszik a fény és mindent kezdhet előlről. Nem vagy kevés ahhoz, hogy a föld sója és a világ világossága legyél, talán csak bátortalan.

Február 14. — Évközi 6. vasárnap — Mt 5,17–37 — Jézus kiigazította a törvényt, mi rontunk rajta

1. Jézus nem eltörölni jött a törvényt és a prófétákat, hanem betölteni. Ez azt jelenti: a törvényeket az isteni szándékhoz igazítja, majd megmutatja annak megélési formáit.

Amikor Jézus a törvényről beszél, egyértelmű, hogy nem az ószövetségi törvényt érti rajta. Ha kötelezte volna övéit az aprólékos zsidó törvények betartására, elvitathetetlenül fokozta volna a törvény igáját. Jézus maga volt az, aki sorozatosan megszegte az előírásokat — mondván, hogy a törvény van az emberért, és nem fordítva —, és ezzel kivívta a vallási vezetők dühét és haragját.

Melyik törvényből nem szabad elhagyni még a legkisebbet sem? Az isteni törvényből, ami részben az ember szíve mélyén él, részben pedig felismerhető az Istennek odaadott küldöttek tiszta szavaiból.

2. Képesek vagyunk megrontani az isteni parancsokat. Aki így tanít, félrevezeti hallgatóit. Hiszen az isteni parancsok mennyre és földre egyaránt érvényesek. Mózes alapvetően helyesen hallotta az isteni parancsokat, de évszázadok múltával a késői követők értelmezték, magyarázták, talán tudatlanul is ferdtették. Jézus mindezt kiigazította. Az embertársi kapcsolatok rendjében kellett változtatni (gyűlölködés, haragtartás, esküdözés, házassági kapcsolat, ellenségszeretet), mert itt szabadult el a pokol.

3. Jézus érdekes információt mondott az Isten Országáról: az Isten Királyságában lesz kisebb és nagyobb, azaz nem lesz egyformaság. Az Isten senkit sem „fejez

le” egyformára, hanem mindenki lelkiismerete (Isten-ismerete) és embertársi kapcsolatai, cselekedetei alapján foglalja el a neki megfelelő „helyet”.

4. Jézus törvényt szigorító mondatai azért megdöbbenőek, mert korunkban is ezekkel a kérdésekkel küszködünk a leg-többet.

- Az Isten ötödik parancsa (Ne ölj!) megszigorítatlan formájában is sok gondot okoz. Korunkban van talán a legnagyobb káosz e parancs tekintetében. Ha a közbüntényes öl, lecsukják, ha a katonát öl, megjutalmazták, előléptetik, aki „jogosan védi a hazáját”, megdicsekszik. Az abortuszt végző orvos a köteleességét teljesíti, az ezt kérő anya a jogait gyakorolja. A hivatásos hóhér a munkáját teljesíti.

Jézus szigorúan egyértelmű — az emberi élet bármi okból történő kioltása az isteni törvény súlyos megsértése. A törvényt már az is semmibe veszi, aki sértegeti embertársait és haragot tart, táptalajt képezve ezzel a gyűlöletnek.

- A hatodik (Ne paráználkodj! Házasságot ne törj!) és a kilencedik (Felebarátod házastársát ne kívánd!) parancsolat a házasság egységét kellene hogy védje. A valóság átláthatatlanul bonyolult a nő-férfi viszonyban. A gyerekek sokszor nem tudják számon tartani az „új” apukákat, anyukákat. A jóléti társadalmakban a család szerepe szinte formális lett. Egymás férjének, feleségének az elcsábítása nem okoz lelkiismereti problémát.

A zűrzavar teljessé válik a felelőtlenségek következtében megromlott emberi kapcsolatokban. Jézus e kérdésekben is világos és egyértelmű: a szeretkepcapcsolatok megromlásával és felbomlásával a gyűlölet nyer teret. Az a szeretet, amelyik elmúlik, nem is volt igazán az. A családi kötelékben olyan mértékben erősödjen a szülők kapcsolata, hogy azt még az ösztön vágyai se tudják kikezdeni.

- A második parancs (Hamisan ne esküdj, hanem tartsd meg az Úrnak tett esküdet!) korunkban szintén zűrzavaros. Jézus szigorító szándéka nemcsak az Isten nevének felesleges kimondására, hanem az eskü szükségtelenségére is vonatkozik. Napjainkban is sokan fogadkoznak és esküdöznek: a diploma átvételekor, a fontosabb állami pozíciók betöltésekor, az egyházi tisztségviselők beiktatásakor, a templomi házasságkötések igenjének kimondásakor, a bíróságon az igazmondás miatt. Esküdözni, fogadkozni ott kell, ahol hazudni szoktak. Jézus világosan beszél: az egyenes jellemű keresztény ha igent mond, akkor azt nem kell megerősíteni semmiféle toldalékkal, ha nem mond, akkor azt úgy is érti. Ha nem akarunk az ószövetség világához tartozni, akkor Jézusnak a szeretet parancsához igazított tanítását kell megérvényesítenünk és megvalósítanunk.

Február 21. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mt 4,1–11 — A megkísértés küzdelme

1. Jézus bensejében óriási küzdelmek zajlottak. A Szentlélek és a Gonoszlélek csatározott benne. A Szentlélek teljes győzelmével ért véget a belső harc. Az erkölcsi, szellemi szilárdság jele, ha valaki ilyen tisztán felismeri a kísértő gondolatokat és ilyen egyértelműen legyőzi azokat. A Kísértő Jézus előtt is több arcát mutatta, a Szentírással alátámasztott érveléseket mondott. De Jézus átlátott rajta és a módszerén.

Nekünk milyen nehéz csupán annak felismerése is, hogy a kísértés áldozatai vagyunk.

Agatha Christie-nek, a híres krimiírónak van egy karácsonyi novellája (Csillag Betlehem felett), amely arról szól, hogy miután Mária megszülte a kis Jézust, megjelent neki egy angyal, aki a Hajnali Igazság fénye néven mutatkozott be, és azt mondta, megmutatja a csecsemő jövőjét, és ha akarja, visszaadhatja az égnek a kisbabát. Akkor Mária láthatta a getszemáni vérről beszélt, a főpapi kihallgatást, a keresztre feszítést. Mária megjegyezte arra gondolva, hogy bűnöző lesz a fiából. De a gyermeket nem adta vissza az égnek. Miután eltűnt az angyal, akkor derült ki, a Sátán kísértette Máriát, hogy megakadályozza a Gyermek felnőtté válását és későbbi nagyhatású küldetését.

2. A belső, lelki küzdelmek nélkül erőlen, gyenge emberek lennénk. Nagy belső vívódásokat átélő testvéreinknek segíthetünk a szeretetünkkel, de a problémák megoldását senki helyett nem vállalhatjuk át.

Egy asztalosnál váraкоztam arra, hogy az általam kért munkát elvégezze. Beszélgetésünk közben — ahogy bemutatta a faanyagot — értékes gondolatokkal gyarapított. Elmondta, hogy a fenyőfák akkor szépek és felhasználhatók, ha nagy kiterjedésű erdőkben növekednek. Az erdő szélén álló fenyők — az asztalos szemével nézve — nem a legtökéletesebb munkaanyagok, mert őket éri a vihar, a legtöbb megpróbáltatás, ezért a fa, ahogy nő, spirálszerűen megcsavarodik, sok benne a görcs, az aszimmetria. De a többi fenyő, a vihartól védett, gyönyörű, egyenes szálkás, remek munkaanyag. Arról is beszélt még, hogy az orosz tajgáról származó fenyő értékesebb, mint a legtöbb európai, mert a szélsőséges időjárás, a hatalmas fagyok arra kényszerítik a fát, hogy olyan gyantát termeljen, ami megvédi mindentől. Így a fa felhasználása során igen tartósnak bizonyul (a vörösfenyő évszázadokig eláll a sós tengervízben is, éppen az említett tulajdonságok miatt).

Talán ilyen a kisközösségvezető vagy a család szerepe. Ők állják a vihart — vállalva a sérülés veszélyét —, hogy övéik zavartalanul növekedhessenek. Ők azok, akik a nehézség, a válság, a megpróbáltatás idején a szeretet olyan formáját nyújtják, amely megóv a romlástól, a szétválástól, a tönkremeneteltől.

3. Jézusnak a pusztai Kísértő felajánlotta a nagyság, a hatalom, a gazdagság ígérését, de ő már a kezdetekben visszautasította, és vállalta a szolgálat általi kicsiséget, a békességtermés miatti üldözöttséget és az osztozással gyakorolt szegénységet.

Egy tanulmány szerzője azt írta: „Nagy csendre lenne szüksége a világnak.” Ő szívesen bezárná egy időre a színházakat, a szórakozóhelyeket, az iskolákat — mindenki a csendben érlelhethetné (a kísértéseket felismerve és legyőzve) szíve mélyén a gondolatot, miért vagyunk a világon és mi a teendőnk.

A nagyböjti idő alkalmas az ilyen nagy csendekben megfogalmazódott teendők végiggondolására és véghezvitelére. Akinek erre nincs lehetősége, az éljen az Isten jelenlétében (munkái és teendői közben), az eredmény ugyanaz lesz.

Február 28. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mt 17,1–9 — Megújulni csak az Úr közelében lehet

1. Jézus három tanítványa a színeváltozás hegyén talán többet értett meg Jézus életéből, mint a vele való vándorlás évei alatt. Betekintést nyerhettek a Mester lelki világába olyan mélységekig, ahol már csak megrendülni tudtak. Tapasztalhatták kapcsolatát az Atyával, a szellemvilág nagyaival. Ritkák a Tábor-hegyi jelenetek az életünkben. Az ünnepnek ezek a percek megadatnak akkor, ha kitartóan keressük az „Úr arcát”. A mély istenélmények pozitív hatásaiból hosszú ideig táplálkozhatunk, de ugyanaz az élmény nem ismételtető meg. Egy másik istenközel állapottól, percért alaposan meg kell dolgozni, győtrődni. A győtrődés sokszor abból áll, hogy kiüresítem magam annyira, hogy ő teljesen betölthessen.

2. Ha nem találkozunk élményszerűen az Úrral, ez a mi vétünk.

Vonaton utazott valaki. Minden állomáson kinézett az ablakon, elolvasta az állomás nevét, majd morgott magában és leült. A szomszédja megkérdezte: Miért aggódik? Valami baj van? Az utas ezt válaszolta: „Már régen át kellett volna szállnom. Észrevettem, hogy ellenkező irányba utazom. De olyan jó meleg van a vonatban és nincs sok utas.”

Amikor nem akarunk találkozni Jézussal, amikor mindenre hivatkozva nincs időnk rá, amikor csak elsodródunk tőle a mindennapjaink teendői miatt, nagyot mulasztunk: hangját nem halljuk, erejét nem érezhetjük, szeretetét távol érezzük tőlünk.

3. Minden élményszerű istenkapcsolat növeli szeretetünket. Ha az Úrra való rá találás rendszeres és mély, elszakíthatatlan kötelék szövődik az anyagba ágyazott ember és a Mindenható között.

Fodor Sándor A medve c. novellája mély hatást gyakorolt rám. A favágókkal élt egy

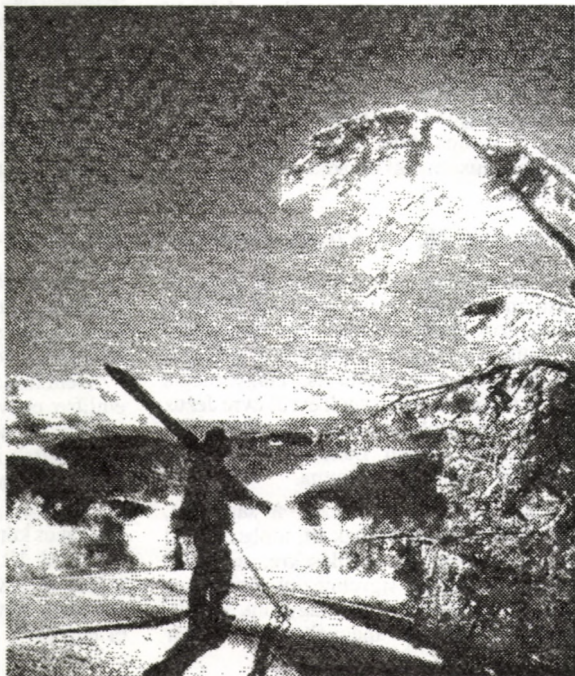
púpos kis ember. Egy alkalommal medvebocsot fogtak. Felnevelték, de az állat a púpos emberhez kötődött, mert éjjel-nappal vele volt. Amikor kifejllett állat lett a medvéből, az állatvédők tiltakozása miatt és a helyi uraság parancsára vissza kellett volna engedni a hegyekbe. De a szelíd vadállat annyira megszerette púpos kis gazdáját, hogy elzavarni sem tudták tőle. Bármint tetek, a medve végig barátja mellett maradt. A kis púpos elbujdokolt a medvével. Amikor más megoldás nem volt, azt kérte üldözőitől, öljkék meg őt, akkor megoldódik a probléma. Kérését teljesítették, de a medve vadállattá változott és megölte valamennyiüket.

Eddig a történet, amely számomra azt mondja el: ha ember és állat között elszakíthatatlan barátság szövődhet, hogyan ne történhetne meg ez ember és Isten között.

4. Jézus törekvése végig ez volt: a szeretet összetartó erejével egyesíteni mindent és mindenkit. A mi emberi tiltakozásunk, együtt nem működésünk miatt meghiusult az isteni terv, de a mennyei Atya akarata továbbra is ugyanaz. Kevés az üdvösséghez, ha csupán kapcsolatban vagyunk Jézussal. Egységben kell élnünk vele. Ekkor értjük meg: nem elég, ha együtt vagyunk, csak az, ha egyek vagyunk (embertársainkkal is). Az istenközel állapot csodálatos lehető-

ség: a legnagyobb szeretet és a legnagyobb világosság közelében van reális esélyünk a változásra. Ilyenkor fogalmazódnak szívből jövő gondolatok, és csak ezek érnek el mások szívéhez. Ilyenkor olyan tapasztalatokat gyűjtünk, olyan kinyilatkoztatásokat kapunk, amelyeket nem kell később sem átértékelni (mint legtöbb racionális gondolatunkat).

„Istenhez a szív egyszerűen benyit, ész és szellem soká vár, míg beengedik” (Angelus Silesius).

Március 7. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 5,42 — Megszólít az Isten

Ha a szentmisében odatülsz a kút mellé, tudom, hogy amit hallok, nekünk szól, néha azonban megdöbbenve tapasztalom, hogy pontosan nekem. Éppen az én gondjaimra, gondolataimra kapok választ általa. És ha megveszem az Új Ember vagy a bencés naptárt, és rászokom, hogy a napi evangéliummal kezdjem a napot, itt is gyakran ezt tapasztalom: Engem szólít meg az Úr!

Belém lát, és nagy baj, ha mellébeszélék, ha próbálom másra terelni a szót: Beszéljünk másról!, felvetni a kérdést: Melyik az igazi vallás? Jeruzsálemben kell-e imádni az Urat, vagy a Garizim hegyén, ahogyan a szamaritanusok teszik?

Persze, akad sok kérdeznivaló. De talán nekem is éppen ezen kellene most elgondolkodnom, amit ma az Úr felvetett a számai asszonyok, hogy hogyan is állnak a családi ügyeim? Házastársam? Gyermekeim? Micsoda telitalálat ez ma a számomra!

Vagy az, hogy Istent lélekben és igazságban kell imádnunk, nem külsőséges gyakorlatokkal és érdekből. Aki szeretetben él, az Istenben él és az Isten öbenne (1Jn 4,16). Az igazi vallásosság tehát a szeretet gyakorlása és Isten akaratának teljesítése, nem azért, hogy Isten viszonzószolgálatként

tegye meg az én akaratomat. Hogy állunk a szeretettel? Ez a lényeg!

A mai szentmise üzenetei közé tartozik az is, amit Jézus az apostoloknak mond: Küldelek titeket! Sokszor jövőnk nagy listával Isten elé, amelyben kéréseinket soroljuk fel és azok teljesítését várjuk. Szinte azzal a meggyőződéssel, hogy Istennek ez a dolga. Ha most kicsit csendet teremtve magunkban arra figyelünk, hogy Istennek mi a terve velünk ezen a héten, hová küld, mit vár tőlünk, bizonyára gazdagabb lélekkel indulnánk haza, mintha csak azt várnánk, hogy Isten hogyan teljesíti a mi Neki feladott leckénket!

Március 14. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 9,1–41 — Isten verése?

A portugál népnek van egy közmondása: Isten egyenesen ír görbe vonalakon is! Nagyszerű igazság! Tele van a világ ennek igazolásával! A zsidó nép gyorsan megszövegezte vélt igazságát: Aki vakon született, az bűnös. Legfeljebb az volt kérdéses, hogy ő a bűnös vagy a szülei? Az Úr Jézusnak pedig az a véleménye, hogy mindez azért történt, hogy Isten megdicsőüljön általa.

Manapság sokszor hallani: Miért engedte meg ezt az Isten? Vagy: Miért vert meg ezzel az Isten? Sőt néha még súlyosabb fogalmazásban: Hol az Isten? Vagy: Ha volna Isten, akkor ez nem történt volna!

Vagy egészen olyan formáig is elcsúszdik ez a lázadás, hogy nincs Isten, ha ez megtörténhetett!

A vakon született meggyógyításában a Megváltó dicsőült meg a gyógyulás által. És sorban Jézus csodáiban ilyesmi történt. A szegény özvegy egyetlen fiának feltámasztásában, Naimban, Lázár feltámasztásában stb.

Egy betegség, egy haláleset, vagy bármiféle baj, nem Isten oda-nem-figyelése, sem nem büntetése, Isten verése, hanem feladat számunkra. Néha nehéz feladat, Isten gondossága szerint.

A jó tanár érettségire a szorgalmas, de gyenge képességű tanulóknak könnyebb feladatot ad, a tehetségesebbnek nehezebbet. Nem igazságtalanságból. Hanem azért, mert a lelkiismeretes tanulóra szüksége van a világnak, és meg is fogja ott állni a helyét. A tehetséges tanuló pedig csillogjon az érettségi elnök előtt, hiszen ő biztosan jól megoldja a nehéz feladatot is.

Isten tudja a dolgát! Soha nem kerül ellentmondásba Önmagával! A keresztény ember, ha tényleg keresztény, akkor szintén kell, hogy tudja a dolgát! Tudja, hogyan kell viselkednie nehéz helyzetekben, tudja, hogy az istent szeretőknek minden a javukra válik (Róm 8,28)!

Március 21. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 11,1–45 — Jézus barátai

Lázárról, Mártáról és Máriaól kevés szó esik az evangéliumban, de Jézus Lázárt „barátunk”-nak mondja. Ezt a megnevezést igazolja az a tény, hogy virágvasárnapi bevonulása után, este elhagyja Jeruzsálemet, és kimegy Betániába, Márta, Mária és Lázár házába. Hétfőn onnan jön be a városba, de este ismét visszamegy. Kedden, szerdán, csütörtökön is onnan jön be és kedden, szerdán este megint csak odamegy. Csütörtökön este ugyanis el akarja végezni az ünnepi vacsorát, elfogyasztva a húsvéti bárányt, és nem akarja, hogy ezt megzavarja a zsidók terve, amiről az evangélium szól. Régen tervezik, hogy megkövezzék Öt.

Biztonságban érzi magát a Úr Betániában. Fontos volt számára a húsvéti vacsora, hiszen ekkor adta nekünk testét és véré.

Barátságát bizonyítja Lázár iránt az is, hogy könnyekre fakadt, amikor a sírhoz vezették, ahol már négy napja holtan fektült.

Jézus nem akadályozta meg ezt a halált, Isten nem nyúlál bele a természet rendjébe. A dolgok mennek a maguk törvénye szerint. Az embernek vigyázni kell az egészségére. Az orvostudomány dolga, hogyan oldja meg az élet hosszabbításának titkát. Azt az időt pedig, ami rendelkezésünkre áll, ki kell használnunk legjobb igyekezettel.

Ettől függetlenül Isten ura az életnek és halálnak, és ha oka van rá, akkor belenyúl a természet rendjébe is. Jézus megszólal: Lázár, jöjj ki!

Nem személyválogatás volt ez. Nem személyes, baráti gesztus. Sokkal jelentősebb cselekedet volt. Nem Lázár érdekében.

Nem is a nővérei érdekében, hanem sokak hasznára, akikről azt írja az evangélium: Sokan hittek Jézusban, miután látták, amit cselekedett.

Jézus sok csodát tett, hogy ezekkel súlyt adjon szavainak. De nagyon nagy jelentőségű Márk feljegyzése: Mk 1,38. Amikor úgy adódik, hogy sorozatban kénytelen több csodát tenni, és egy ilyen nap után hajnalban ismét összegyűl a csodaváró nép, Jézus nem engedi, hogy tartóztassák: „Tovább kell mennünk... hogy hirdessem az igét, hiszen ezért jöttem!” Ő hirdeti a keresztény élet útját, a csodatevés a mi dolgunk. Úgy kell élnünk, hogy ránkérdezzenek! Úgy kell élnünk, hogy életünk legyen csoda: Így is lehet, sőt így kell élnünk! Ez az Isten evangéliuma, Örömhíre! Ez az Isten Igéje!

Március 28. — Virágvasárnap — Mt 26,14–27,66 — Velünk az Isten!

A keresztény ember igyekszik Jézussal járni mindennap, Jézus születésétől haláláig. Jézus életét azonban egy esztendőre sűrítjük, és évente ünnepeljük a Karácsonyt meg a Húsvétot is. Hogy mégis minél többet merithessünk évről évre Jézus életéből és tanításából, az idén Máté, jóvőre Márk, azután Lukács a vezetőnk, időnként János evangéliuma.

Máté evangéliumának az a sajátja, hogy mivel ő a zsidóknak írt, többször utal az ószövetségi jóvondölésekre, és ezzel minket is jobban figyelmzett arra, hogy Jézus nemcsak egy a mi nagyjaink között, hanem a megígért megváltó, akiről már

700 évvel előbb megjövendölte Zakariás prófeta: „Íme, királyod jön hozzád, szelíden, szárnycsükkő hátán” (Zak 9,9) — ahogyan hallottuk a jeruzsálemi bevonulásról.

Szent Máté el nem mulasztja, hogy megemlítsse: epével kevert bort adtak Jézusnak, azután szivacsot ecetbe mártva és botra tűzve adtak inni, mert ez meg van írva a 68. zsoltárban a Messiásról. A 21-ikben pedig, hogy „elosztották maguk között ruháimat és köntösömmre sorsot vetettek”, meg „aki csak lát, mind gúnyt űz belőlem”. És a haldokló Megváltó maga is idézi a 21. zsoltárt: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?”

Amikor megérkezett az Olajfák hegyére a nagy sereg, hogy elfogják Jézust, és Péter látva, hogy mi készül, kardot rántott — Máté feljegyzí, hogy Jézus azt mondta neki: „Tedd vissza a kardot... Nem kérhetném Atyámat, hogy küldjön nekem... tíz légió angyalt? De akkor hogyan teljesednének be az írárok, hogy ennek így kell történnie” (Mt 26,54)? Ezek az írárok beteljesedtek Jézusban. Ennek így kellett történnie, hogy bebizonyosodjék, hogy Ő a megígért Messiás, aki így mutatta meg Isten mindennél nagyobb szeretetét, mert életét adta barátaiért (Jn 15 13).

Hans Paasche

Én nem dolgozom, én vagyok

Lukanga Mukara levelei — Egy afrikai expedíciója Belső-Németországba, 1912-ben

(Hans Paasche nemes származású békeharcos volt a századelőn. Részt vett a dél-afrikai gyarmatosító harcokban és a világháborúban. Főleszmélése után elkötelezett harcosa lett az egyenjogúságnak, a békének, az alkoholmentességnek és a vegetarizmusnak.)

Első levél

az érmékről, a kultúráról és a levelekről

Oh, Mukama! Hatalmas és egyetlen Király!

A te alázas szolgád ír Neked, akit elküldtél a világba, hogy megnézzé, van-e még egy király, aki Hozzád hasonló, és van-e még egy ország, amely a Tiédhez hasonló, ahol emberek élnek és amely ország az embereknek többet ad, mint a Te országod, Kitara, a Hosz-szúszarvú Tehenek országa.

Engedd meg, hogy előre megmondjam: ilyen ország nincs és ilyen király sincs.

Am amit hosszú utazásaimon láttam, megéri, hogy tudassam Veled, és ha épségben hazatérek, el is mesélem majd Neked, és Te akkor pontosabban megtudod, mint amikor Ibrahimu, Az Ember A Partról egymaga, vagy a Te wakunduid* körében leveletem Neked fölolvassa.

Amikor Te útra parancsoltál és a Te terjedelmes gazdagságodból tizenkét-száz járómárhát és kettő ezer kecskét nekem utamra adtál, hogy utam az idegen országban evvel fizethessem, akkor még senki sem tudta, hogy most, két holdtölte után egyetlen pusztá marhákat birtokomban nem lesz, és mégis, a te gazdagságodnak és hatalmadnak köszönve, szükségem nem szenvedek. Már a vazunguk (európaiak) nagy vízenél a Te összes marhádat és kecskéket ércdarabokra cseréltem, ezeket pedig tovább egy teleírt papírra. Ezzel utaztam tovább egyedül, és ahol csak bemutatam a papírt, kapok egy érmét, ami szükséges, hogy ételt vehessek magamnak. Ilyen hatalmas a Te Neved.

Tudd: az országot, ahova most utazom, úgy hívják, Németország. Ennek az országnak a bennszülöttei nem marhákkal és kecskékkal fizetnek, sem üveggyöngyökkel, sem kaurikagylókkal vagy gyapotanyaggal; apró fémdarab-

kák és tarka papír az ő érméjük, és a papír többet ér, mint a fém. Van egy barna papír, ami többet ér, mint a Te nagyszámú marhádat. Ez olyan, mintha nálunk egy kötött szénakarikaért négy járómárhát lehetne kapni. (Holott minden hutu [földműves] tudja, hogy kétszer tíz szénakarikaért annyi tüzelőfát sem lehet kapni, hogy egy család egy esős éjszakán megmelegedjék).

Látom az arcodat, Királyom, amint ezen a bolondságon nevelsz, amit én Belső-Németországról mesélek. De oh, Nagy Király, egyet mostantól újra és újra mondanom kell: Ennek az országnak a bennszülöttei ezt a bolondságot és még nagyobbakat, magától érthetőnek érzik és ezekhez annyira hozzászoktak, hogy halálra ijednének, ha másképp lenne. Igen, amikor elmondom nekik (már egész jól beszélem a bennszülöttek nyelvét), hogy mi Kitarában teljesen más érmékkel fizetünk, akkor azt mondják, az övék jobb és kérdezik, jöjjenek-e és hozzák-e neked ezt a jobbat. Mindent, amit hozni akarnak, így mondják: „kultúra”. Am senki sem hozhat annál jobbat, mint amije van, és mivel nekem nem tetszik, amijük ezeknek az „embereknek” van (mert magukat így nevezik teljes komolysággal), mindig ezt válaszolom: Te „köszönöd szépen”. Ugyanis ezt akkor mondják, mikor mi ezt: „Nem, nekem nem kell.”

Hegyek Ura, talán haragos leszel, amiért fűrge lábú futáraidat és száz levélkísérődet a Bukome erdőnél országod határán hagytam. De ezt tenni kénytelen voltam, hogy a messzi országokat és tengereket átutazhassam, hogy ebbe az országba érjek. El kellett tennem a tervtől, hogy minden levél mellé, amelyet megírok, egy futárt és egy levélkísérőt magammal vigyek.

Mert itt a levéllel másképp van, mint a Te országodban. Nálad mindenki ismeri a törvényt: egy napon csupán egy levélnek szabad városodba érkeznie. A levelet egy futár viszi, a futárt egy másik ember kíséri, mert a levélhordó nem mehet egyedül. Ha a kettő átlépte a Ruhiga folyót, akkor hírük előre siet, és rövidesen a Te Udvarodban is tudják. És mikor végül napok múlva a Kibata magashágón leereszkednek, akkor kíséretül egy csapat deli fiatal harcost kapnak, elébük pedig egy csoport dobos és fűvós siet.

De mit jelent ebben az országban egy levél?

Semmit! Nem szabad csodálkoznod: Németországban annyi a levél, mint a Mpororo legelőin a fű. Egyetlen futár száz levelet visz egyszerre, minden egyes embernek szabad levelet kapni, egyesek többet is kapnak egyszerre. Ritkán látom, hogy valaki a levél olvasása után elégedettebb lenne, vagy rosszkedvűbb. És ha egy levél miatt szomorúbb volna, gyorsan veszi a másikat, ami fölvidámítja, és ha az egészet végigolvasta, nem tudja, szomorú legyen-e vagy vidám. Csak fáradtabb lesz. És nincs kedve kapálni a földön vagy a marhákat őrizni. Ha egyáltalán van ilyen dolga.

Te látod már, milyen boldogtalan ez a nép, de most ne kérdezd az okát.

Majd még megírom ezt Neked, mert majd csak később vonom le a következtetéseket. Még sokat akarok neked megírni.

Riagombe, aki a tűzhegyet lakja és lábait a hó hűti, óvjon Téged és engem! Alázatos szolgád:

Lukanga Mukara

* Wakundu = nemes udvarnok

Második levél

a füstől, a munkáról és a ruhahordás erkölcsstelenségéről

Tündöklő Kigeri!

Magányos helyen vagyok. Dombok és bokrok vesznek körül. A magas fák között egy tó, a partján a nádak között kacsák úszkálnak. A sekély vízben darvak álldogálnak, magasan golyák röpködnek, akik épp most érkeztek Kitarából, ahol azt az időt töltötték, míg itt kegyetlen hideg van és hó és jég nyakig a földeken, ahogy azt Te a Kariszimbi csúcsáról ismered. A városok vad moraja ide föl nem hatol és azt hihetném, Kitarában vagyok, a Ruhiga partján, az Urigi széles öblein, ahol a koronás darvak kiáltása messzire hallik, amint lassú szárnycsapásokkal húznak el az érett gabonamezők fölött. Ez ugyanaz a kiáltás, amit itt hallok. De a madár itt másképp fest: hiányzik a bojtos koronája, a melle fehérje. A feje mégis bronzfényben csillog. Ide menekültem, mert a fejemben zavar lett a sok újdonság és ellentmondás miatt, amit ebben az országban láttam, és mert itt nyugalmat találok a sok láрма elől.

Tündöklő vezérem! Amikor ezer meg ezer szűk ruhájú vazungu között jártam és éjszaka fölébredtem, úgy tűnt, mintha pombát ittam volna! (Mikor még Ibrahimu nem mondta, hogy az ember kábult állapotban méltatlan.)

E fölé az ország fölé mintha egy nagy tál lenne borítva. Kitarában, így mondják, ahol a hegyek között füst száll föl, az legyen a vándor célja, mert ott melegség van és meleg étel. Egy kézműves kiegészíti a faragványát, az érc-olvasztók a szabad levegőn ülnek a fűjtatóiknál, vagy egy kovács lándzsahegyeket, kapákat vagy tűket kovácsol. Ezért ott nyüzsgő élet folyik, sok ember jön és csodálják az erőt és az ügyességet, ami a népben lakozik. Ha egy kovács föláll, szünetet tartva, akkor széles vállait majdnem jobban ámulják, mint ügyes kezeit.

Németországban sok a füst. De ez nem olyan füst, amely a vándor szemeit vonzza, lépéseit meggyorsítja és szívét sebesebben dobogtatja. Ez nem füst a friss levegőben, ez füst a gőzben, füst a füstben. Hosszú kőkéményeken

eresztik az ég felé. Az ég azonban nem akarja befogadni, és ezért a füst, mint a kora reggeli köd fekszik a föld fölött. És amikor a sűrű, lélegzettrábló tömeg mindenhova befolyik, hova lehet sietni? Aki a tüdejét nem akarja telitölteni füsttel, elsőklik azon helyekről, ahol a sok bennszülött együtt lakik, szökik ki a vidékre, ahol a lég még tiszta és friss. Mert a lég, amit a vazunguk belélegezni megszoktak, elviselhetetlen. Szeretik, ha munka közben, szórakozáskor, tanításkor, vagy istenük imádásakor bezárt helyiségekben együtt vannak. Órák hosszat. Mindegyik belélegzi a levegőt, amit egy másik ki-
lélegzett. Teli füsttel, gőzzel, ételszaggal. Sokan közülük nyilván betegek. Ezt nem tudom, mert az utcákon csak egészségeseket látok és úgy hiszem, a betegeket valahová elviszik.

Egyszer egy ilyen nagy füst után mentem és hirtelen egy csapat ember közé jutottam, akik ugyanabba az irányba mentek. Férfiak és nők voltak, de nem látszottak vidámnak, egyikük sem. Megkérdeztem egy fiatal vazungut, mért megy olyan gyorsan, és ott, ahová siet, valami szép látható-e? Ő csak nevetett gúnyosan, és barátságtalanul azt mondta, hogy «dolgozni» megy, és ha későn ér oda, megszidja az «öreg». És a sietősnek nem volt több ideje velem beszélgetni.

Olyan vazungu egyáltalán nincs, aki ne sietne. Mindegyik állandóan valamit el akar intézni és most már tudom, hogy az a vazungu, aki Kitarában tartózkodott, mért kérdezte a férfiakat: «Te mit dolgozol?» És mért izgult föl, amikor ezt a választ kapta: «Tinkora mlimó mingikala». «Én nem dolgozom, én vagyok». Ez földühítette, mert Németországban nincs olyan férfi, aki munka nélkül elégedett lenne, kivéve, ha sok pénze van. Ők mind azért dolgoznak, hogy pénzük lehessen. És ha pénzük van, nem arra használják, hogy boldogságot szerezzenek, ami semmibe nem kerülne, hanem engedik, hogy mások, akik pénzt szeretnének nyerni, bebeszéljék nekik, hogy ha boldogok akarnak lenni, akkor mindenféle

dolgot kell vásárolniuk, haszontalan dolgokat, amiket ott csinálnak, ahol a füst fölszáll.

Azt hiszem, hogy az az ember, aki kevéssel beéri és semmit sem vásárol, Németországban nem szívesen látott. Aki azonban ezer holmival veszi magát körül (egy átlag német család tízszer ezer holmival rendelkezik), amiket megőriznie, védelmeznie, elzárnia, tisztítania kell, amiket naponta meg kell néznie, az az ember ér valamit. És az ilyen embernek semmi igazihoz nem lehet ideje, semmi hasznosat tenni nem tud. Mindig a holmijain kell ülnie, ahelyett hogy kimenne a világba és dalokat tanulna. Ehhez Kitarában csak egy bot kell, egy fonott batyu, két darab fa tüzet dörzsölni és egy tépőhegedű. Aki ezeket magához veszi, járhat a világban eleget, és ha több holdforduló után hazatér, mesélhet az idegen népek táncairól és dalairól, vagy arról, hogyan vadásznak más népek elefántra, és hogyan díszítik magukat az érett szűzek.

Itt tévedés borítja az országot: egykor Németországban is a boldog dolgosság helyét jelezte a füst, most mindez elmúlt. Átok a munka ereje, ami tüzet csinál, a bennszülöttek nyomorult rabszolgák, akik a tűz erejével dolgoznak.

Ezt láttam én, amikor a füst után mentem.

A szömyű lármában, ami nagyobb, mint a tavasz vihara, férfiak és nők állnak, és a kezüket mozgatják a gépeken. Ott állnak a rossz levegőben, zárt helyiségben, és az egész testük ruhával borítva. Olyan munkát csinálnak, aminek sosincs vége, évekig ugyanazt a munkát csinálják. Mennyivel jobb Kitarában! Ott minden évszaknak megvan a maga munkája, senkinek sem kell egész évben a fűjtatónál állnia, vagy marhabőrt veregetnie. A vetésre el kell hogy készüljenek a kapák. Előtte kalapálnak a kovácsok, és a kalapálás előtt megolvastják a vasat.* A füst elhúzódik, és a gyöngye növények aztán megnőnek az olvasztókemencék körül. És az emberek tüdejé ismét tiszta lesz.

Lukanga

* Valóban, ebben az időben egyes helyeken Afrikában keményebb acélt csináltak, mint a Krupp. (R.S.)

Harmadik levél

Miért szaladgálnak a vazunguk ide-oda, és miért hajtanak kocsikat?

Mukama!

Kérdezed, mihez kell a vazunguknak kocsi és mért hajtanak vele ugyanúgy ide-oda. Gondolj a mi utunkra Nianzától Rubengáig. Egy hordár ott négy napig megy, egy futár két napig.

A vazungu ott vasgerendából utat építene, hogy ez a futár egy nap alatt odaérjen. Hogy ezt az utat meg lehessen építeni, sok ezer ember megy oda, aztán dolgozik és visszamegy. Mások ezeknek ételt és tűzfát kell hogy hozzanak. A munkások fizetést kapnak. Ezt el akarják költeni. Ezért egy indiainak kell jönnie, sok teher ruhaanyaggal, sapkákkal, gyöngyökkel, szesszel. Külön hordárok kellene, akik fát és köveket hoznak egy házhoz, hogy lehessen miben az árukat tartani. Aztán egy vazungu kell, aki az árukat számolja és ezekért pénzt vesz át. Neki külön házat kell építeni, és egy másik házat egy másiknak, aki az elsőre vigyáz, nehogy ez a pénzt megtartsa magának. Így most már benne vagyunk egy „egészséges” gazdasági élet közepében, vagy egy — így mondják a vazunguk — „egészséges gazdasági fejlődésben”. Olyan házat is építenek, ahol a vasút kocsijait javítják. Ehhez szén és fa kell, ezt a kocsival hozzák, és a kocsi masináját szénnel fűtik. Tehát a kocsikat azért építik, hogy szemet hozzanak, és azért hoznak szemet, hogy a kocsikat építhessék. Üzem, közlekedés, füst, láma és haladás; ekkor aztán folyamatban van az, amit a vazunguk „kultúrájának” neveznek. Hozzá még idetelepednek a kereskedők, szeszárúsok, vásárolható lányok, hogy a munkásoktól a pénzt elszedjék. A szesz miatt rendetlenség keletkezik, fegyveres vigyázók kellene és más férfiak, akik fölírják, mi fajta rendetlenség ez és hogy hívják ezt a rendetlenséget, amit a munkások teremtettek. Külön házat kell építeni, hogy a munkások, akik rendetlenséget teremtettek, ne menjenek haza, kalickákat kell építeni, ahová ezeket a munkásokat bezárják, ahol etetik őket és vigyáznak rájuk...

Ezt az egészet így hívják: „kormányzat”. Így lesz egy nagy városból kultúrközpont, ahogy a vazunguk mondják, és ez az egész csak azért, hogy egy futár a Nianza-Rubenga utat két nap helyett egy nap alatt tegye meg.

Ez a város növekedik és akkor egyre több kocsinak kell mennie. Azután házak kellene, hogy a kocsikat be lehessen tenni, és ismét emberek, akik ezeket a házakat megépítik, őrzik, számolják és erről írnak.

Az emberek a városban megbolondulnak, nagy házakat kell a városon kívül építeni, ahová a bolondokat bezárják. Ezáltal megint munka keletkezik és új gazdasági élet. Azok pedig, akik még nem bolondultak meg teljesen, ki kell, hogy utazzanak a városból, hogy a sztyeppén és az őserdőben ordíthassanak,

virágokat tépjenek le, állatokat szúrjanak le vagy riasszanak föl.

Ezért hajt sok ember kocsival ide-oda.

Ezenfelül a sztyeppén és az őserdőben is házakat kell építeni, ahol ezek a félbolondok szeszt és füsttekerceket vehetnek, és lármázó ládákat kell fölláztatni, amit a vazunguk nagyon szeretnek. Az útkereszteződéseken táblákat kell fölláztatni, melyekre a legközelebbi szeszhely neve föl van írva és hogy milyen messzire van. Mivel a táblák pénzbe kerülnek, az utakat egy rúddal elzárják, és akkor nyitják meg, ha a vándor pénzt fizet. A rúdnál egy házat kell építeni, ahol az lakik, aki a pénzt beszedi....

Hogy a félbolondok el tudják olvasni, mi van a táblára írva és milyen messzire kell menni a legközelebbi szeszházig, olyan házakat kell építeni, ahol egy ember a gyerekeket veri, hogy azok olvasson és számolni tudjanak. Ez nyolc évig tart. Ennek az embernek szintén házat kell építeni, és egy másikat annak, aki számolja, mikor vert el az az első ember annyi gyereket, hogy „főúrnak” nevezhessék.

Egyet elfelejtettem Neked megemlíteni; irtozat és ámulás fog eltölteni: a vazunguk levélírási. Ezt a badarságot alig tudom szavakba foglalni. Uzunguluban nincsen ház, ahová naponta ne érkezne küldönc, aki a leveleket hordja. De mit írnak a vazunguk? Amit mindenki amúgy is tud magáról: „Itt vagyok és izsom”. „Holnap érkezem”. „A kocsi jól fut”. „Az étel ízlik”. Vagy képeket küldözgetnek, melyeken egy ivódényt tartanak maguk elé és hülye képeket vágna. Vagy a pénz miatt írnak.

Allandóan mozognak, hogy egymás nyugalma zavaráj, és gondoskodnak arról, hogy minden ember örökösen futkározzon és soha ne jusson hozzá, hogy elgondolkozzon. És azzal foglalkoznak, hogy a nyugalanságban rendet teremtsenek, és erre nagyon büszkék. Elfelejtik, hogy egyszer ők maguk csinálták ezt a nyugalanságot, amire semmi szükség nem volt, és most a rendről beszélnek.

Nem, Királyom, ezt nem tudod megérteni. Kitarára gondolsz. Minek rend? A hegyek ott vannak és a völgyekben folynak a patakok. Ha a víz megdagad, meg kell, várni, míg visszamegy. „Amri ya mundu”. Isten parancsa, mormolja a vándor és alázatosan belenyugszik. A rend viszont az Isten parancsa ellen van és büntetése nem marad el. Később beszélni fogok a büntetésről. A büntetés igazságos, mert ezek haszontalan dolgok, egy önkeltette rendetlenség, amelyben haszontalan emberek rendet akarnak teremteni.

Itt lakom egy embernél, aki vezető azon a kocsin, amely a vasgerendákon mozog. Elkísértem őt, és kértem, mondja el, mit csinálnak azok a vazunguk, akik a kocsiban utaznak. Utaz-

zott egy ember, aki vasdarabokat csinál a kocsikhoz. Mellette állt egy ember karddal az oldalán, meg hegyes fém-sipkával a fején. Ez arra vigyáz, hogy a kocsi az úton ne üssön el senkit, és hogy fölírja, ha mégis elüt valakit. Ekkor föl szállt egy másik ilyen hegyesfejű a kocsiba, akinek a munkája abból állt, hogy vigyázzon, hogy a másik órá nézzen, a lábait összecsapja és a kezét a testéhez szorítsa, ami köszöntést jelent. Továbbá állt ott egy nő vörös keresztrel a karján, hogy bekötözze azokat, akiket a kocsi elüt. Emellett állt egy ember, aki füsttekerceket csinált a házában. Továbbá egy, aki pirulát árul azok ellen a betegségek ellen, amit a bűdösfüstöléstől kapnak a vazunguk. Aztán egy ember, aki fölírja, mennyi pénzt fizettek azok, akiket majd esetleg elütnek. Akkor egy olyan, aki könyveket csinál, amikben le van írva, mikor mennek a kocsik. Mindegyik hord egy időmutatót a hasán, és mindig megnézi, mikor a kocsi megáll és elindul. Egy ember, akinek üvegdarabok voltak a szeme előtt, elmondta nekem, hogy ez a rendezett közlekedés a vazunguk magas kultúrájának a jele.

Nekem úgy tűnt, hogy mindezek a bolondok nem azért voltak úton, hogy éljenek és valami jót tegyenek, hanem csak azért, hogy a kocsik menjenek, és ezzel megint kijavítsák, ami kárt csináltak ezzel az ide-oda utazgatással. Ha minden ilyen balga vazungu a szántóján maradna és a gyerekeinél, nem kellene kocsikat vasgerendákon járattatni, mindegyik vazungunak lehetne szántója, és boldog lenne.

Ezért óvd, Kigeri, a Te szép országodat a vazunguk rendjétől, a kocsiktól és a vasgerendáktól, és tiltsd meg, hogy időmutatókat hozzanak az országodba, aminek láttára az emberek bolondságokat csinálnak. Az embernek nincs szüksége időmutatókra. Napasadáskor kukorékol a kakas. Nappal világos van, éjszaka sötét. Reggel följön a nap, délben egészen magasan áll és este lemegy. Az élet pedig a halállal befejeződik.

Csak ennyit kell, hogy tudjon az ember. De ahol kocsik járnak, ott időmutatók kellene és újabb emberek, akik ezeket a mutatókat csinálják és rendben tartják, és ebből mindez a sok bolondság keletkezik, mind haszontalan munka, amittől közben az emberek örömtelenek és betegek lesznek. Ugy látom, hogy ezek az időbolondok csak azért rohagnak keresztül-kasul, hogy a kocsik járhasanak, és a kocsik azért járnak, hogy a vazunguk rohángálhasanak és egymást akadályozhassák.

Olyan dolgokról írtam, amiktől Kitará bölcsei tartsák távol magukat, ha emberek akarnak maradni.

Üdvözlöl hú szolgád:

Lukanga

Rózsa Sándor fordítása

TARTALOM

Tanulmány

- Bulányi György: A közös jézusi örökség 2-4
 Gergely G. András: A konstantini fordulat következményei 11-16

Erőszakmentesség

- Katonaadó és lelkiismereti szabadság 5-7

Könyvismertetés

- A cenzúrázott Jézus (I. rész) 8-10

Gyerekeknek Moha-mese

- Ugribugri ápol 17-18

Szépirodalom

- Farkas István: Emberek vagyunk 19

Interjú

- Demeczky Jenő: Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár 20-22

Karítás

- Átányi László: A határontúli magyar gyermekakció hat esztendeje 23-24

Olvasók fóruma

- Olvasóink leveleiből 25

Elmélkedések

- Vasárnapi szentírási elmélkedések 26-28

Környezetvédelem

- Hans Paasche: Én nem dolgozom, én vagyok 29-31

Felhívás

Kérjük Olvasóinkat, hogy ha még nem tették volna meg, akkor újítsák meg előfizetésüket. Az előfizetés díja postai kézbesítéssel 600,- Ft, egyébként 540,- Ft.

Koldusok litániája

*Sokat beszéltek már a szentek türelméről.
 De a koldusok türelme
 megszégyeníti ezt az erőt,*

*amikor hialk rimánkodással könyörgünk,
 és imáink nem nyitják meg
 a gazdag járókelők erszényét.*

*Nem várunk koronát, trónust az égben,
 vagy helyet az elit mellett
 Isten jobbján.*

*Egy kívéva való pénzt várunk,
 egy meleg zugot,
 hogy megszabaduljunk a hidegtől.*

*És ha álmodunk
 (ami a koldusnak semmibe se kerül),
 akkor se Benettonról vagy Mercedesről,*

*nem mennyei dicsőségről, hanem éhségről,
 a tél jeges csókjáról álmodunk,
 s a pokolról, ahol, mint mondják, meleg van.*

*Elég hát a szentekből,
 akik dicsőséget remélnek;
 nekik megvan a templomuk, trónjuk, koronájuk.*

*Gondolj a türelemre a koldusok szemében,
 remény nélkülű életükre
 és lassú, magányos halálukra!*

Kathy
 (párizsi hajléktalan)

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

X/1. (53.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám:

10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.

Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett szám-
 lájára „Érted vagyok” megjelöléssel
 támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg
 az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

E-mail: jeno@demeczpok.hu

Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok”
 (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem
 váró írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül
 a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hoz-
 zájárásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közöl-
 hetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség
 ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdatüzemében,
 Vácott.

Felelős vezető: Szilva István
 ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for
 communities and families”, about gospel, charity,
 third world, ecology, nonviolence, family life, edu-
 cation and radical renewal movement in the Hun-
 garian Catholic Church.

Editor: Garay András

Address: H-2120 Dunakeszi, Berzsényi u. 5/c

The materials published by „Érted vagyok” can be
 republished free, without distortion of contents. The
 editorial board hereby asks for complimentary cop-
 ies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)

1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést belföldi postautalványon a fenti címre
 lehet küldeni. Kérjük, az utalvány értesítés részén
 a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és
 a hátán, a közleményben világosan legyen leírva,
 hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1999-re (postaköltséggel):

Belföldre: 600 Ft

szociális előfizetés

a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba 600 Ft

egyéb külföldre 2400 Ft

Nyugaton: 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak
 az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle
 segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító
 kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük
 az adományokat és a terjesztők munkáját.
 A lap esetleges jövődelmé a Család Alapítvány
 szociális célokra fordítja.